

Caiete Silvane

Revistă de cultură

51

Semne și resemnificări (între Cuvânt și Text)

Caiete Silvane

Revistă de cultură

ISSN 1454 - 3028

Adresa redacției: Zalău, Piața Iuliu Maniu, nr. 4, Sălaj, România
Tel./fax 0260/612870

e-mail: caietesilvane@yahoo.com
www.caietesilvane.ro

Revistă de cultură editată de Centrul Culturii Tradiționale Sălaj,
sub egida Consiliului Județean Sălaj, a Consiliului Local și Primăriei Municipiului Zalău
Serie nouă, Anul V, Nr. 4 (51), aprilie 2009.
Apare până în data de 20 a fiecărei luni. Preț: 3 lei

Colectivul de redacție:

Cristian Contraș - manager Centrul Culturii Tradiționale Sălaj

Daniel Săuca - redactor șef

Daniel Hoblea - secretar de redacție

Ileana Petrean-Păușan, Elena Musca, Marin Pop - redactori

Viorel Mureșan, Györfi-Deák György, Viorel Tăutan, Marcel Lucaciu - colaboratori permanenți

Marius Soare - tehnoredactor

Revista apare în urma unui protocol de colaborare încheiat între:

- Consiliul Județean Sălaj;
- Prefectura Sălaj;
- Primăria Zalău;
- Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național Sălaj;
- Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău;
- Universitatea de Vest "Vasile Goldiș" Filiala Zalău;
- Biblioteca Județeană "Ioniță Scipione Bădescu" Sălaj;
- Inspectoratul Școlar Județean Sălaj;
- Arhivele Naționale Filiala Sălaj;
- Cenachul literar "Silvania";
- Centrul Culturii Tradiționale Sălaj.

Responsabilitatea pentru opiniile și calitatea materialelor publicate revine în întregime autorilor.
Nu primim la redacție decât materiale culese în format electronic, cu respectarea normelor ortografice în vigoare.

Revista "Caiete Silvane"
este membră a Asociației Publicațiilor Literare și
Editurilor din România (APLER) și a Asociației
Revistelor și Publicațiilor din Europa (ARPE).

Tiparul realizat la Tipografia
Color Print Zalău,
Str. 22 Decembrie 1989, nr. 66, Sălaj,
tel./fax 0260-661752

Abonamentele la revistă se pot contracta prin oficiile poștale și factorii poștali, precum și prin Damco.
Prețul unui abonament pe o lună este de 2 lei.

SUMAR

OPINII

Daniel Săuca, Editorial, Resemnificarea încrederii p. 2
Ileana Petrean - Păușan, Cercuri pe apă, Alergând după bani pentru cultură p. 3

INTERVIU

Adalbert Gyuris, Viorel Coțoiu - Semne din și pentru viitor p. 4

CRONICA LITERARĂ

Marcel Lucaciu, Apologetul lupilor p. 5
Daniel Lăcătuș, Unde ești, timp? p.6

ETHNOS

Maria Cordea, Obiceiuri la prinsul Postului p. 7

DEZBATERILE "CAIETE SILVANE"

Olimpiu Nușfelean, Literatura ca restabilire a ordinii lumii pp. 8-9
Ștefan Doru Dăncuș, Poveștile din semne pp. 9-10
Viorel Mureșan, O hieroglifă venită din pădurea de simboluri pp. 10-11
Viorel Tăutan, Recurs la istorie (câteva cuvinte despre *semnul* lingvistic) pp. 11-13
Simone Györfi, Însemnări resemnate p. 13
Györfi - Deák György, Atenție, aici se citește! p. 14
Marin Ștefan, Valențele cuvântului poetic p. 14
Imelda Chintă, Expresivitate ludică în *Dicționarul onomastic* p. 14 - 16
Ioan-Maria Oros, Protocoale și contracte de lectură liturgică în țara Silvaniei (sec. XVII - XIX) pp. 16 - 18
Tiberiu Vanca, Fugim oare de trecut? p.18
Marin Pop, Nevoie de Semne și apropierea de Cuvânt în închisorile comuniste pp. 19-20
Daniel Hoblea, Fragmente din "Gâlceava himerelor" pp. 21-22

PROZĂ

Sorana Tarmu, The clockwrecker p. 23
Ioan Pop, Între două lumini p. 23

DOCUMENTE

Pr. **Cristian Borz**, O carte expusă la București pp. 24-25

TEATRU

Flavius Lucăcel, Chiuveta pp. 26 - 30

ESTETICA IMAGINARULUI

Györfi - Deák György, Pâlpâirea p. 31
Györfi - Deák György, Poveștile unui procuror p. 32

ISTORIE

Petre Din, Petițiile țăranilor transilvăneni către autorități în secolul al XVIII-lea pp. 33 - 36
Ion Ivănescu, De la răsăritul la amurgul zilelor unui anonim (II) pp. 43 - 44
Traian Rus, Destine frânte de comuniști - ing. Alexandru Tămășan p. 47

APARIȚII EDITORIALE

Boris Marian, "Banalitatea răului" într-un roman recent apărut p. 37
George Ardeleanu, "N. Steinhardt și paradoxurile libertății. O perspectivă monografică" p. 37

ESEU

Alexandra Mărginean, Viorel Mărginean, Despre discriminarea persoanelor cu handicap de-a lungul istoriei pp. 38 - 40
Nicolae Costruț, Omul - act liber și spirit întrupat pp. 41-42

POESIS

Ionuț Caragea, Poeme p. 45

IN MEMORIAM

Viorel Tăutan, Memoria memoriei p. 46
Daniel Săuca, In memoriam Szabó Vilmos p. 48

Copertile I și IV sunt ilustrate cu picturi de Viorel Coțoiu, iar coperta III cu imagini de la ediția a II-a a Zilelor revistei "Caiete Silvine".

Resemnificarea încrederii

A doua ediție a Zilelor revistei "Caiete Silvane" ne-a adus încrederea că drumul nostru, cultural, poate continua. Și nu oricum. Prezența, în Sălaj, a președintelui APLER, dl. Ion Tomescu, a d-lor George Vulturescu (directorul revistei "Poesis", Satu Mare), Gheorghe Glodeanu (directorul revistei "Nord literar", Baia Mare), Olimpiu Nușfelean (directorul revistei "Mișcarea literară", Bistrița), Cornel Cotuțiu (scriitor, Beclean), Aurel Pop (redactorul - șef al revistei "Citadela", Satu Mare), Ioan Pavel Azap (redactor, revista "Tribuna", Cluj-Napoca), Ștefan Doru Dăncuș (directorul revistei "Singur", Târgoviște), prezența a numeroși oameni de cultură sălăjeni, a prefectului Ionel Ciunt, a subprefecților Onorica Abrudanu și Cristian Bîrsan, a președintelui Consiliului Județean, Tiberiu Marc, a primarului Radu Căpîlnășiu, a deputaților Mirel Talos și Lucian Bode, premiile de excelență în cultură acordate, cu sprijinul CJ Sălaj, profesorului Iuliu Suciu, președintele Cenaclului "Silvania" și poetului Viorel Mureșan sunt câteva dintre "ingredientele" acestui eveniment cultural care, sperăm, i-a bucurat pe cei interesați. La "ingredientele" amintite se adaugă expoziția "Reviste de cultură sălăjene" realizată de Biblioteca Județeană, comunicările prezentate în cadrul dezbaterii "Semne și desemnificări (între Cuvânt și Text)", spectacolul oferit de Ansamblul folcloric "Meseșul", dirijor Ioan Iluț și a doua zi, sâmbătă, 28 martie, prezentarea pentru oaspeții din afara județului a unor obiective cultural-turistice

din zona Șimleului, cu sprijinul Primăriei Șimleu Silvaniei și a primarului Septimiu Țurcaș. Am fost la Mănăstirea Bic, la Muzeul Holocaustului din Transilvania de Nord și la Prototopiatul ortodox. Le mulțumesc și pe această cale tuturor celor care ne-au ajutat să realizăm această a doua ediție a Zilelor revistei "Caiete Silvane", inclusiv partenerilor media: "Magazin Sălăjean", "Sălăjeanul", "Graiul Sălajului", "Sălajul european", Radio Transilvania Zalău, Focus TV Zalău și www.ztv.ro. Vă (re)amintim organizatorii acestui eveniment: Consiliul Județean Sălaj, Centrul Culturii Tradiționale Sălaj și revista de cultură "Caiete Silvane", cu sprijinul Instituției Prefectului Sălaj, Primăriei municipiului Zalău, Primăriei orașului Șimleu Silvaniei, Muzeului Județean de Istorie și Artă Zalău, Bibliotecii Județene "Ioniță Scipione Bădescu" Zalău, Arhivelor Naționale - Direcția Județeană Sălaj, Cenaclului Literar "Silvania", Universității de Vest "Vasile Goldiș" filiala Zalău, Direcției Județene pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național Sălaj, Inspectoratului Școlar Județean Sălaj și Ansamblului folcloric "Meseșul" Zalău.

Pentru ediția următoare ne-am gândit, deja, la câteva schimbări în derularea manifestării, dar toate la timpul lor. Acum, este important să clădim, în continuare, împreună, (la) această construcție culturală. Merită, dacă nu pentru noi, măcar pentru cei care vor veni după noi...

Daniel SĂUCA

Cercuri pe apă

Alergând după bani pentru cultură

La începutul lunii martie a fost lansată sesiunea de finanțare A.F.C.N. 1/2009 pentru proiecte culturale. Suma disponibilă pentru finanțare nerambursabilă oferită de A.F.C.N. este de aproape 2.000.000 lei (precis, 1.897.000 lei) și este distribuită pe următoarele domenii - activități muzeale, arte vizuale și arhitectură, dans, diversitate culturală, educație culturală, management cultural și formare profesională, muzică, patrimoniu cultural național, patrimoniu imaterial, teatru. Generoasă arie de cuprindere a culturii și, vor zice unii, generoasă și suma alocată în vremuri de criză (deși, când te gândești că pentru un proiect cultural suma maximă care poate fi solicitată este de 25.000 lei, atunci, la proiectele mari nici nu este prea scurt. Toate bune și frumoase, însă timpul stabilit de A.F.C.N. pentru depunerea proiectelor a fost, și de această dată, mult prea scurt. Nici măcar o lună, în care să studiezi documentele, să te hotărăști asupra domeniului pe care dorești să-l abordezi, asupra proiectului propriu-zis. Și apoi începe alergătura: formular de finanțare care să convingă asupra unei nevoi culturale, parteneri necesari și credibili, bugetul proiectului și câte și mai câte... Nici asta n-ar fi o problemă pentru cine a mai elaborat proiecte

culturale și are cât de cât o experiență în urmașii pașilor necesari. Anul acesta, însă, și pentru aceștia pașii au fost mai greu de făcut, dat fiind că s-a introdus, pentru prima dată, elaborarea proiectului online, începând cu formularul de finanțare și terminând... raportul de activitate a operatorului cultural pe ultimul an. De asemenea, multe documente (completate, semnate, stampilate) trebuiau scanate și atașate fișierelor respective online. Caută scanner, caută pe cineva care să te instruiască la calculator sau chiar să te ajute, că nu prea știi ce și cum... Apeși pe ce nu trebuie și îți s-a dus o zi de trudă.

Iată de ce cred că în anul acesta și timpul și metodologia de elaborare a proiectelor culturale au transformat operatorii culturali și pe cei interesați în a accesa fondurile A.F.C.N. în adevărați ... alergători. Și, ca în orice sport, vor câștiga (poate, acum au și câștigat) cei care au ajuns ... primii, adică cei care au reușit în acest timp scurt și cu această tehnologie modernă să expedieze - online și prin poștă - proiectele în termen, respectiv, până la 1 aprilie a.c. Sperăm să fi ajuns cele mai bune și cele mai necesare proiecte.

Ileana PETREAN-PĂUȘAN

Inevitabilă... ERATA

Temperatura înaltă intra-craniană pe care a provocat-o minuțiozitatea muncii de pregătire a **Indexului bibliografic** din corpul numărului jubiliar (50) al revistei, este pricina unor erori (sper să fie singurele, sau cât mai puține), datorate de bună seamă oboselii. Iată, deci, mi-a fost semnalată eroarea de-a-i fi atribuit, în numărul 40/ 6,

lui **Flavius Lucăcel** cronică literară intitulată *Rusalca*, aparținându-i de fapt lui **Marcel Lucaciu**, în timp ce titlul piesei de teatru a celui dintâi, publicată în numărul 25/ 12-13, este *Mica și marea erupție*, în loc de *corupție*, cum a perceput-o autorul **Indexului**. Cu scuzele de rigoare, al d-voastră amical, Viorel TĂUTAN.

Abonează-te la Cultură!

Caiete Silvane

*Prin oficiile poștale și factorii poștali, prin Damco sau prin redacție.

Prețul unui abonament pe o lună, pentru anul 2009, a rămas neschimbat: 2 lei.

www.caietesilvane.ro

Viorel Coțoiu - Semne din și pentru viitor

Viorel Coțoiu este un artist al penelului, un pictor neînțeles într-o lume confuză, reflectând trecutul și prezentul într-un viitor apropiat, evadând din viitor în prezent.

Este un poet al pânzei.

Artistul s-a născut în 19 septembrie 1962 la Reșița. Copilăria, școala, inclusiv liceul, le-a făcut în Bocșa, oraș în care de altfel locuiește. Școala de arte o urmează la Reșița, specialitatea pictură - clasa profesorului Petru Kneipp. Spre bucuria mea, la această școală am fost colegi de clasă.

Între 1986-1990 învață pictura bisericească cu Gheorghe Costiurin. Execută restaurări de pictură în ulei la biserica din Domașnea cu Dan Căceu. Pictază în frescă biserica Săraca și biserica din Vălișoara, situată la 2 km de Caransebeș. La Berecsău pictează biserica folosind tehnica în ulei.

În 1993 câștigă concursul Institutului de Artă din Timișoara, unde din 1990 era student la secția pictură, clasa profesorului Romul Nuțiu, promoția 1996.

Preferă compozițiile, se apropie de linia bizantină în ulei și cu tempera, pentru liniile folosite mai ales în compoziții, exprimând o dinamică aparte, încercând să se apropie de poezia picturii.

Artiștii pe care îi admiră sunt Brâncuși și iconarii bizantini.

Din 1982 participă la numeroase expoziții personale și de grup. De asemenea a participat la mai multe tabere de creație.

Din anul 1997 este membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România, filiala Reșița, județul Caraș-Severin.

Într-o seară am stat de vorbă, la un pahar de vin, cu un artist, un om deosebit, prietenul meu Viorel Coțoiu. Soarta a fost mai aspră cu el, în primul rând probleme grele în sânul familiei, apoi trăind într-o lume care l-a înțeles târziu... pornind de jos, urcând treaptă cu treaptă pe altarul artei a reușit să-și îmblânzească propriul lui destin.

Ca fapt divers, desenează cu ambele mâini la fel de bine.

Pictorul Viorel Coțoiu lucrează mult și, din păcate, nu este recunoscut încă la valoarea lui. Se pare că acesta este destinul artistului.

- Când îți aduci aminte că ai desenat prima oară?

- Când eram la grădiniță, apoi ce vedeam la televizor puneam pe hârtie, lăsam imaginația să vorbească. De copil m-a interesat ceea ce era mai deosebit.

- Locul natal poate modela omul ?

- Da. M-am născut în Reșița la 19 septembrie 1962, însă am copilărit la Bocșa unde de altfel și locuiesc. Aici m-am simțit liber și cred că asta spune multe...

- Când ți-ai dat seama că ai avea mână de pictor ?

- Până la liceu am desenat ca toți colegii mei. Nu am ieșit în evidență, ba mai mult eram mereu certat că desenez cu mâna stângă. Abia mai târziu, prin ultimii ani de liceu, mi-am dat seama că așa putea să mă dedic artei.

- Care este crezul tău artistic ?

- Să respecti regulile artei, cunoscându-te pe tine însuși; nu găsești niciunde ceea ce poți găsi în interiorul tău și că de aici poți „exploata” deosebitul, o lume fantastică. Eu personal mă exprim mai greu prin vorbe și atunci recur la culori. Încerc să fiu un poet prin ce exprim pe pânză.

Eu încerc să fac artă, mai exact pictură. Drumul început de multe ori e anevoios și sunt conștient că acel care urmează va fi și mai greu. Acest drum doresc să-l continui învățând din experiența proprie, descoperindu-mă.

Explorând în ideile mele senzația neobișnuitului, înțelesului și enigmei, transpunerii materiale a ideii prin pictură, caut etapele periculosului voiaj hotărât al unei arte

Viorel COȚOIU

spirituale, aceasta cerând mult timp, nerv, în permanență găsindu-mă în fața unui eșec sau reușite, sperând totuși că voi găsi ceea ce mi-am dorit - evadarea - din obișnuit și terestru.

Caut drumul meu negând și aprobând, fiind de multe ori nehotărât ca și cum când fac experiențe.

Vreau să mă bucur de ceea ce fac și să fie receptată această desfătare și de către cei din jur. Visez la liniște și fericire în iubirea de Dumnezeu.

- Ce pasiuni ai?

- Fotografia, poezia și filmul.

- Care crezi că ar fi deosebirea dintre un pictor și un sculptor?

- Sculptorul merge la esențial pe când pictorul exprimă mult mai multe. De exemplu Constantin Brâncuși în „Facerea lumii”, în ou exprimă întreaga esență a ideii de naștere.

- Cum va evolua arta de mâine ?

- Un artist trebuie să fie conștient în tot ceea ce face și de aici vine...viitorul imprevizibil.

- Și cum vezi viitorul tău ?

- Nu sper multe în anul care vine pentru că e mai prețioasă clipa, că nu aduce anul ce aduce ceasul ... Nu mai îmi fac planuri, mă lupt să fac față, să-mi împlinesc câte ceva, câte-mi permit și ce pot. Am observat că atunci când nu sper, mai apare contrariul. Munca mea aici își va găsi rostul și meritul... Ce va fi vom vedea... Le trăim pe toate, fie bune sau rele.

-Dragă Viorel îți mulțumesc pentru răspunsurile tale. Îți urez multe succese și realizări în domeniul artei !

A consemnat cu mult drag,

Adalbert GYURIS & Viorel COTOIU

Adalbert GYURIS

Serie nouă, Anul V, Nr. 4 (51), aprilie 2009

Apologetul lupilor

Dincoace și dincolo de vremurile ce sunt așa cum au fost (ba chiar mai mult decât atât!), Poezia este sublima răzvrătire a celor care trăiesc intens, iubind și urând cu egală disperare propria lor viață, paradoxal, încătușați de nostalgia libertății absolute.

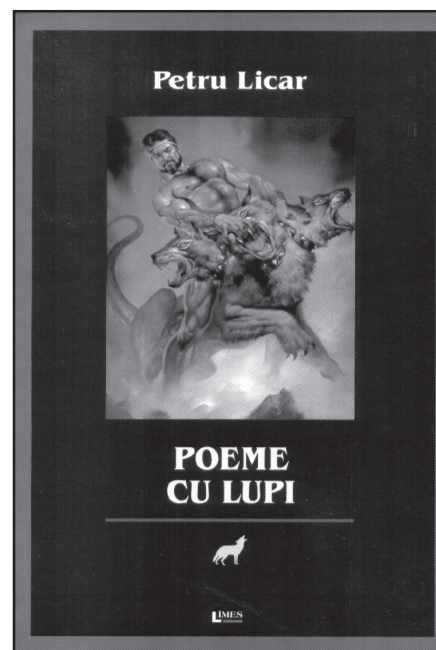
Printre acești zănatici ziditori de cuvinte se numără și PETRU LICAR, absolvent al Liceului Pedagogic din Sighetu Marmației, mort prematur, într-un tragic accident, undeva, în Italia, la 26 decembrie 1998. Din păcate, pentru tânărul părăsit de noroc *Poeme cu lupi* (Editura Limes, Cluj, 2001) e prima și ultima carte, apărută în condiții grafice impecabile, îngrijită și prefată de Mircea Petean. Atent selectate, din noianul de poeme vechi și noi, cele patru grupaje (*Poeme de dimineată*, *Poeme cu lupi*, *Poeme de dragoste*, *Poeme pur și simplu*) atestă o sensibilitate poetică debordantă, desfășurată - uneori - până la patetism.

Primul "poem de dimineată" re-inventează "jocul secund", jocul demiurgic, aflat sub imperiul timpului încă răbdător: "Să ne jucăm. Cred că mai e vreme, / n-am fost strigați și-abia a treia oară / - de vom mai fi - supune-vom chemării. / Să ne jucăm. Cred că mai e vreme" (*Târziu*). Poetul se vrea "frate de cruce cu bradul", e bântuit, iar apoi pulverizat de energiile telurice (*Omul fără umbră*). O pătimașă sete de viață răzbate din versul ce curge, firesc, împletind "fuiore de cer", tocmai la marginea marginii înșorite: "Lăsați-mă la o margine, / vreau sa sufăr, / vreau să visez, / vreau să mă simt viu iar nu obez // Lăsați-mă să cânt la soare, / să-mi împletesc fuiore de cer, / să-mi curgă prin sânge izvoare, / să-mi fie inima și trupul de fier!" (*Dorința, I*). Aparținând (probabil) adolescenței, unele fragmente riscă să dezamăgească prin inconsistența lor, dar le salvează - în cele din urmă - știința frazărilor, tonul exuberant. Remarcabile sunt, în schimb, "peisajele" lui Petru Licar. El reușește să immortalizeze - cu o rară delicatețe - munții, pădurea, roua, noaptea și feciorelnica lună. Viziunii naturiste i se suprapune, deseori, neliniștea tristeții metafizice: "Pădurea e albastră și plină de fum, / roua se destramă cântând / și adorm copacii- / trupuri de stejar descojite / se îmbrățișează // înainte de moarte frunzele / curg până când / golul timpului / se umple" (*Peisaj*). Când strălucirea zăpezilor de altădată s-a stins în negura frumoșilor ani tineri, iar amintirea scapă din mâinile-i firave frăiele nemblânzitei uitări, fiul rătăcitor din Borșa Maramureșului întreabă retoric: "Ce fel de dimineți sunt acestea / care înfloresc / în mijlocul nopții?" (*Contra-timp*). E, poate, mai curând, aceeași dimineată; de la capătul foii albe...

Originalitatea lui Licar se manifestă plenar în *Poeme cu lupi*. Aici, este el însuși, periculos

de tânăr, de nonconformist, pasional și de-a dreptul eruptiv, rupând zăgăzurile lumii. Însemn al însingurării din nopțile albe, lupul devine adevăratul laitmotiv al acestui grupaj. Mereu în preajma stihuitorului vin, rând pe rând, lupii tineri, lupii bătrâni, lupoaca - mamă ori Marele Lup. Micul oraș de provincie, adormit de prozaismul vieții, e străbătut de urletul lor omenesc. Sub stelele înghețate, lupii dansează și "mușcă secunde". La miez de noapte, doar ei îl vizitează pe poet (nu Muzele, nu zeii, nici măcar cei nordici). Împreună cu ei va pleca în marea noapte ce va să vină, mult prea grabnic: "La marginea nopții / mușcă urlând secunde, lupii. / Atunci, ies în stradă / mai colțos, / mai tânăr. / Doar lupii urlă, / neliniștiți și sobri / și numai cei mai tineri vor veni la masa poetului, / vor bea împreună / din cupa singurătății / trei zile și trei nopți. / Cântecul clopotelor va întoarce ora pierdută / iar dobitoacele vor fugi în lume, / lăsând poetului noaptea / ca o plapumă / în vreme de iarnă. / Trezite brusc de cântecul acela / străzile vor tulbura somnul / oamenilor cumsecade, / somnul celor vii / odihna celor morți. / Poetul va zămbi, / va mai scrie un vers, / va mai pune un semn în cartea însingurării / apoi va pleca cu lupii / într-o noapte mai curată, lupoască" (*La marginea nopții, lupii*). Străvechile eresuri învâluie simbolistica lupului. Pentru Licar, însă, lupul se confundă cu tinerețea însăși, capabilă de elanuri nebanuite, dornică să înlăture orice bariere. Trăind stingher, dar nestăpâniți, lupii sunt frecvent și fervent evocați, fiindcă induc starea de libertate, așa cum se poate vedea dintr-o splendidă *Pledoarie pentru lupi*: "Înmiresmați lupii treceau prin moarte, / lupii tineri înconjurând copilăria poetului. / Spre ziua se făcea că sunt mai bătrâni, / ah, cât aș fi vrut să am cearcăne, / să le fac lor, / lupilor, / viori / apoi, / întineriți de cântec lupii / să aducă cu ei, / unul câte unul, / starea de libertate". Opusul lupilor par a fi câinii, ultimii excluzând obligatoria demnitate, dependența de toți și de toate, abaterea de la elementara "minima morală". Poate, de aceea Petru Licar imaginează o zi, când impostura, compromisul, răul peren vor fi aruncate în tomberoanele istoriei: "Și va veni odată o zi / când lupii, / lupii vor fi obiecte de lux / în rezervația minților tinere, / câinii vor fi alungați în lada de gunoi a istoriei, / neliniștea va lua locul resemnării" (*Alungarea câinilor*). Prăpastia dintre câine și lup sau, altfel spus, refuzul lipsei verticalității rămâne principiul ferm al "regelui" dimineții.

Poemele de dragoste se constituie într-o adevărată oază de liniște. Acum, tandrețea ia locul înverșunatelor încrâncenări. E un suav ritual al cuvintelor, un cântec nepământesc, intonat - în surdină - la poalele muntelui, printre zăpezile fierbinți. Adesea rimat și ritmat, versul reînvie decorul romantic, idila capătă accente

romanțioase, prefigurând un veac pierdut: "Din nou să te îmbraci în alb, iubito, / trăsura te așteaptă cu caii tremurând, / o să fugim după un timp, nehotărât-o, / ce parcă stă înaintând" (*Fugă*). Privirea se înșeninează, un dor mistuitor prefăce ziua în noapte, în vreme ce stăpânul supus ține trena tristeții, rememorând gustul faustienei clipe: "Doamne, sunt singur, Doamne, / singurătatea mi-e pernă și cuib, / de dor de mângâiere ca un copil scâncesc, / mi-e dor / mi-e dor sălbatic și nepământesc / și-n mine lumi trecute răsar și dăinuie și cresc / sunt singur, Doamne, redă-mi gustul bucuriei, / tristeții să-i țin trena, / mi-e dor cumplit de voievozi și-n mine locuiește / prințesa mea, Elena (*Dor de Elena*). Dincolo de noi, numai iubirea, eterna poveste, poate face uitate noroiul, minciuna, iarna sentimentelor.

Cele câteva *Poeme pur și simplu* preferă tehnica notației, alura ironică sau discursul auto-referențial. Dureros ca o rană deschisă, neajunsul cuvintelor trezește noi neliniști și lasă neisprăvit poemul. Manierismul, prețiozitatea ori estetismul îi repugnă prea tânărului apologet al lupilor: "Nu sunt un domn estetic, / nu dau rețete erotice, / nu fac filosofia ochilor / ci îi sărut, / nu măsoz circumferința coapselor / ci le mângâi, / chiar dacă fac din sâni metaforă, / mai întâi îi strivesc, / prea plin, / prea tânăr / iubesc totul, / sfârșitul de secol îmi atinge tangențial frazele, / prea plin, prea tânăr, / nu vorbesc despre dragoste / ci o trăiesc" (*Prea tânăr*). Înainte de toate, el consideră Poezia o experiență interioară, o risipă de sentimente, o totală dăruire de sine.

Ce ar fi putut fi Petru Licar e o întrebare al cărei răspuns nu-l putem smulge neantului. Oricum, *Poeme cu lupi* reprezintă dovada vie a unui talent autentic, fascinant și irezistibil, în scurta lui dezlănțuire.

Marcel LUCACIU

Caiete Silvane

Elena Liliana Popescu
Antologie poetică
Poezii. 1965-2005
Editura Curtea Veche, 2007

Volum fluent și captivant. Elena Liliana Popescu utilizează limpezimea conceptuală ca pe un instrument de mare finețe. Poemele din acest volum antologic constituie un interesant și semnificativ

Unde ești, timp?

itinerar sufletească.

"Un basm ce este lumea/în mintea ta se-ncheagă./ Trăiești întreg coșmarul/ce-i poate doar un vis./ Nu bănuiești minunea:/ că viața ta întreagă/ scânteie-i din amnarul/ rămas în paradis./ Un basm de când e lumea/ de mintea-ți se dezleagă./ uitat este calvarul/ trăit aievea-n vis./ Și are loc minunea:/ răscumperi viața-ntreagă/ce-a irosit avarul/ gonit din paradis."

Versurile, în învelișul lor spumos au o pasionalitate pură. Nu pot să nu remarce splendida conștiință a concilierilor intime:

"Am greșit/nelăsând iubirea să curgă/ asemenea unui fluviu.../ Unde ești, Timp?/ Întoarce-te și lasă-mă/să-mi ispășesc pedeapsa!"

Elena Liliana Popescu semnează o poezie autentică cu interesante incursiuni în spațiile nebănuite ale sentimentelor.

"În libertatea mării constrângerea e malul/ Deplinul întunerice lumina o conține/ Pe țărnul neclintirii neliniștea e

valul/ și din ce-a fost el lasă doar lumea care vine./ Nimic îți pare totul când cauți nemurirea/ În muta disperare tăcerea e cuvântul/ Nefericirea însăși cuprinde fericirea/ când, plin de umilință, tu părăsești pământul./ Iluzia, supusă, ascunde adevărul/ doar pentru a-l cunoaște în clipa despărțirii/ Acela care astăzi înseamnă trecătorul/ Și care este veșnic în clipa regăsirii..."

Cum foarte bine remarcă Gheorghe Glodeanu în prefața acestui volum antologic: "Originalitatea acestor poezii trebuie căutată în amestecul personal de clasicism și modernism, de tradiție și inovație, amalgam insolit detectabil atât în versificație, cât și în conținutul poemelor. Este o poezie ce nu are nimic ostentativ, o creație ce se adresează cu predilecție ideii, gândirii."

Mi-aș permite să sugerez autoarei un plus de limpezire lăuntrică și o mai strictă supraveghere stilistică.

Daniel LĂCĂTUȘ

DECLARAȚIA UNIUNII SCRITORILOR DIN MOLDOVA, ASOCIAȚIEI ISTORICILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA ȘI A FORULUI DEMOCRAT AL ROMÂNILOR DIN MOLDOVA

*în legătură cu acțiunile ilegale ale autorităților comuniste
de interdicere a accesului în Republica Moldova a
unor personalități ale științei și culturii din România*

În ziua de 26 martie 2009 la punctele de frontieră Sculeni și Leușeni autoritățile comuniste ale Republicii Moldova au reținut fără nici un temei și le-au interzis accesul în Republica Moldova mai multor personalități ale științei și culturii naționale, care veneau la Chișinău la invitația noastră: profesorii universitari Ion Agrigoroaie, Cătălin Turliuc și Liviu Lazăr, de la Universitatea Al. I. Cuza din Iași, scriitorului și ziaristului Ion Bâscă, bibliograful Mioara Pop și poetului Ion Mărgineanu de la Alba Iulia, cărui urma să i se înmăneze premiul Uniunii Scriitorilor din Moldova pentru anul 2008.

Comandouri de securiști, trimise special la frontieră de generalul de miliție sovietică V. Voronin, i-au umilit pe cei nominalizați mai sus, reținându-i ore în șir fără nici un fel de explicații, sechestrându-le cărțile personale și cele câteva volume ale clasicilor literaturii noastre Ion Agârbiceanu și Lucian Blaga (despre marele poet, trecut la cele veșnice în 1961, securiștii-vameși ai lui Voronin au declarat cu emfază că "știu ei ce fel de poet e acest ministru al lui Bănescu").

Prin aceste acțiuni sfidătoare clanul comunist al generalului sovietic Voronin a încălcat, pentru a câta oară?!, normele de drept internațional, acordurile semnate cu Uniunea Europeană și țările sale membre, precum și dreptul la libera circulație a persoanelor.

Constatăm încă o dată caracterul antidemocratic, antieuropean și antinațional al guvernării comuniste de la Chișinău, teama ancestrală a clanului Voronin de adevărul științific și istoric, ura lor față de cultura și literatura română.

În legătură cu aceste provocări ordinare ale clanului Voronin, facem apel către instituțiile academice din Republica Moldova (Academia de științe a Republicii Moldova, universități și alte instituții de învățământ superior) să-și manifeste solidaritatea cu personalitățile științei academice și ale culturii din România ale căror drepturi fundamentale au fost încălcate flagrant de către regimul comunist de la Chișinău. În același sens contăm pe solidaritatea forurilor științifice internaționale, a mediilor academice și universitare din țările membre ale Uniunii Europene și din alte state, a PEN-clubul Internațional și a asociațiilor internaționale ale ziariștilor, a asociațiilor și uniunilor scriitorilor din alte țări.

Atenționăm opinia publică internațională, Consiliul Uniunii Europene, Comisia Europeană, organizațiile internaționale din care Republica Moldova face parte, în special Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei, asupra violării de către autoritățile comuniste din Republica Moldova a normelor unanim acceptate ale dreptului internațional și a drepturilor fundamentale ale omului, și solicităm adoptarea sancțiunilor ce se impun în această situație.

Facem apel către opinia publică din Republica Moldova, către societatea civilă să se conștientizeze de necesitatea abolirii dictaturii clanului comunist al generalului sovietic V. Voronin.

Chișinău, 28 martie 2009

Academician **Mihai CIMPOI**, președintele
Uniunii Scriitorilor din Moldova

Dr. **Sergiu MUSTEATĂ**, președintele Asociației
Istoricilor din Republica Moldova

Academician **Nicolae DABIJA**, președintele Forului
Democrat al Românilor din Republica Moldova

Serie nouă, Anul V, Nr. 4 (51), aprilie 2009

Obiceiuri la prinsul Postului

Găbud este un sătuc din județul Alba situat la vreo douăzeci de kilometri de orașul Ocna Mureș. Aici mi-am petrecut copilăria și adolescența în mijlocul unei comunități a cărei existență se desfășura în ritmul anotimpurilor și al evenimentelor marcante: nunți, botezuri, înmormântări, sărbători religioase și, mai puține, laice.

În fiecare an, la intrarea în Postul Mare de Paște, îmi răsare în minte un obicei din vremea copilăriei: - Sălitatul, eveniment așteptat cu mare nerăbdare de tot satul, dar mai ales de copii și de tineri. Pregătirea lui urma un adevărat ritual. Încă de sâmbătă seara sau, uneori, duminica dimineața, sub privirile curioase ale celor mici, în fiecare casă erau confecționate una sau mai multe sălitate, în funcție de numărul copiilor din familie.

Sălita era la origini un șomoig de paie legate în vârful unui băț lung de 1,5 sau 2 metri. Dar în vremea de care-mi amintesc eu, sătenii începuseră să o confecționeze din materiale textile, resturi de haine vechi legate în formă de minge cu diametrul de circa cincisprezece centimetri având la interior o mână de cenușă. "Mingea", compactată și legată bine de jur-împrejur cu un fir de sârmă, era atașată la vârful bățului. Când era gata, se punca într-un vas cu petrol și se ținea acolo până duminică seara ca să se îmbibe și să ardă bine. Uneori erau folosite bucăți de cauciuc provenite din roți de tractor uzate și abandonate.

Îmi amintesc, de parcă ar fi azi, cu câtă emoție și nerăbdare așteptam această zi a sălitatului. Ne trezeam dimineața, ne pregăteam să mergem la biserică, reveneam și mâncam de amiază, dar gândul ne era tot la seara care urma să vină și care parcă se lăsa așteptată mai mult decât toate serile din an. Din timp în timp, mai mergeam să vedem dacă sălita era bine îmbibată cu petrol, semn că va arde bine. Când, în sfârșit, înserarea cobora încet peste sat, ne luam fiecare sălita și ne îndreptam spre locul de întâlnire cu ceilalți copii și tineri. Cum satul era așezat între dealuri, urcam prin grădină și ajungeam undeva pe o înălțime, ne aprindeam sălitele și începeam să la învățăm deasupra capului. Cele făcute din paie, de obicei

Biserica de lemn din Găbud

pentru cei mai mici, ardeau repede, răspândind în jur o lumină puternică, dar de scurtă durată și o puzderie de scânteii care ne încântau în noaptea care se lăsa pe nesimțite.

Mingile confecționate din cârpe durau mai mult, dar se întâmpla uneori să nu ardă bine, spre marea supărare a posesorului care izbucnea în lacrimi și mergea la părinți să-și plângă necazul. Aceștia, mai ales tații, erau și ei de multe ori prezenți în apropierea grupului, veniți fie să-și supravegheze odraslele, fie să re trăiască bucuria acestei seri unice care-i întorcea spre propria copilărie, îndepărtându-i pentru câteva ore de problemele mai mult sau mai puțin grave ale vieții de zi cu zi.

Grupurile se formau în locuri diferite, pe dealurile care mărgineau satul, în funcție de poziția casei fiecăruia: unii se adunau în Cimitir, alții la Păru popii, alții la Cotorla (nume cu sonoritate bizară și misterioasă, a cărui sursă n-am descoperit-o niciodată), pe Dâlme sau în Durdăite (cred că se numea așa pentru că atunci când se înnoara dinspre acea parte a satului, ploaia venea întotdeauna cu fulgere și tunete sau durdăituri, cum le spuneau sătenii).

Era un adevărat spectacol: din toate părțile, rotocoale de foc se învăteau pe cerul întunecat al nopții și zvonul glasurilor se întretăia peste sat. Din când în când, dialogul mușcător se înfiripa de la un grup la altul:

Sălita, sălita
Popa cu opinca
Pân' la poartă la Cilica
Este fată lăudată
Cu plosca de fund legată.

Sau

Cin' nu și-o tors călții
Să i-i spurce mătii
Cin' nu și-o tors fuioru
Să i-l spurce dihoru.

Din când în când, printre strigături, vorbe și râsete se auzea plânsul câte unui copil mai mic care nu voia să plece spre casă.

Când ultimele mingi de foc mureau mistuite de flăcări sau împrăștiate în ploaia de scânteii vesele, toată lumea cobora înspre sat, prin grădini sau pe ulicioarele în pantă. Cei tineri mai întârziu la povești pe ulița mare, în timp ce copiii intrau în casă îmbujorați de acru tare al începutului de primăvară și cu poftă de mâncare. În acea seară, în fiecare familie se mâncau ouă fierte și pancove presărate cu zahăr, pentru că începea Postul Mare și nu se mai mânca "de dulce" până la sfânta sărbătoare a Învierii Domnului.

Azi, nimeni nu mai sălita în sate și doar bunicii își mai amintesc de acest enigmatic obicei venit prin timp din vremuri de demult.

Maria CORDEA

Semne și resemnificări (între Cuvânt și Text)

Literatura ca restabilire a ordinii lumii

Prin incidență divină, cuvântul este creator. Printr-o treptată desacralizare, gestul divin a căzut și în seama poezilor, a scriitorilor. Prin confirmarea dată de romantici, scriitorii devin creatori de lume. Dar cuvântul în sine nu înseamnă

mare lucru dacă nu este sanguinizat și sanogenizat de sens. Sensul, care, mai mult, hrănește semnele, organizează cuvintele în texte ce dobândesc o topografie fascinantă. Prin "semnificație", cuvântul, păstrându-și funcția creatoare, dobândește un rost organizator (al stărilor și lucrurilor existente), cât și unul etic. Realitatea/existența, pentru a putea fi percepută, trebuie "comprimată", "redușă", și aceasta cu ajutorul unor mijloace retorice cum este simbolul sau alegoria, pe cale culturală, literară, creatoare, artistică. Semnul, prin "cuprinderea" gesturilor (gânduri, stări sufletești, acțiuni) și prin evocare (persoane, lucruri, fapte, amintiri), dă identitate operelor de artă și menține o strânsă legătură cu existența. Acțiunea umană este "simbolică", se conturează prin sensuri și simboluri, este potrivită simbolizării și se propune acesteia mereu. Până la intrarea în postmodernitate, scriitorii, artiștii în general - susținuți de filosofi - au produs o continuă *semnificare* a lumii. La un moment dat - databil cu aproximație - practica semnificării a intrat în criză. Cauzele sunt aproximative și rămân de cercetat în continuare. Pe lângă o dimensiune tradițională, care s-a acutizat, și care se află de obicei într-o evoluție latentă, e detectabilă o schimbare de realități și mentalități, de relații perceptibile la mai multe niveluri. În fața acestei sincope de semnificare, chiar a unei de-semnificări (desacralizare, demonetizare, diluare...), a incapacității sau a scăderii interesului de descifrare a unor sensuri noi, *a apărut nevoia unui efort de a resemnifica lumea*, acțiunile noastre, în încercarea de a aduce, încă o dată, existența în prezentul nostru prin simbolizare și semnificare. Efortul poate fi perceput ca fiind în parte artificial, cerut și de un demers strict rațional, din nevoia de a "completa" ceva, de a întregi, deliberat, printr-un gest de negociere, pe care l-aș numi de factură neoliberală. Nu e cea mai bună soluție, dar este o alternativă la o stare latentă și puțin creativă și productivă.

Una dintre marile provocări ale literaturii actuale, ivite într-un fel dincolo de masa de lucru, este resemnificarea literaturii, în ceea ce privește condiția acesteia, imanența ei, relațiile intra și extraliterare. Vom putea identifica și decela o resemnificare critică, a operei de artă, a unor activități secundare, a operei literare în noi contexte, cât și din perspectiva unor raporturi: global-național, central-local, dar și a experienței trăite.

În perioada postdecembristă, ne-am aflat în situația de a reconstrui istoria literaturii. Viziunea critică aplicată literaturii și în special celei postbelice înceta să mai fie strict operativă, chiar dacă această viziune se revendica de la un program estetic.

Cazul domnului Nicolae Manolescu. Nu țin să analizez aici, strict, cazul ilustrului critic, unul centrat pe valoarea estetică a operelor literare, dar iată că și dânsul se vede nevoit să-și schimbe comportamentul critic, fie prin renunțarea la critica de întâmpinare, fie angajându-se în proiectul unei istorii literare, care, *helas!*, valorifică gusturile criticului antedecembrist.

Oricum, momentul este al reconfirmărilor, eliminărilor, reasezării valorilor literare, cerut de rațiuni teoretice și de mentalități, de schimbarea contextului politic și social.

Operele literare sunt plasate deodată într-un alt context. Mai întâi unul de percepție. O societate în bulversare extremă caută puncte de reper stabile, obiective. În această situație, ficțiunea pierde în favoarea discursului obiectiv, denotativ, a memorialisticii, care recuperează trecutul cenzurat, a relatării directe și a unui gen de literatură - chiar orală (interviuri, dezbateri, discursuri...) cerute de un nou zeu metamorfozant - televiziunea. Așteptările sociale, politicile de tot felul, profilul cititorului se schimbă sub influența contextului. Scriitorul începe să creadă - înainte de a crede asta alții - că nu mai este o persoană publică de prim rang. Cititorul dobândește treptat un nou profil. Poemul citit - chiar și cel încărcat de imprecășii - nu (mai) are incidența discursului politic, care devine deodată suprateatral, relaxant/"delectant", tragic și comic în același timp. E de căutat o nouă definiție/interpretare a operei, a scriitorului, de redefinit cititorul de literatură, care se dedă unor îndeletnici schimbate.

Îndeletnicirile secunde se confruntă și ele cu o altă condiție, cu o percepție afectată. Lansările de carte încetează să mai fie standardizate, dobândind o diversitate de forme, de la întâlniri convenționale, ai căror actanți sunt scriitori banali, dar care reușesc să adune în jurul lor o pleoră de simpatizanți și neamuri, până la acțiuni cu o mare încărcătură valorică, unele slab mediatizate, altele cu o influență memorabilă. Cenaclurile literare au cunoscut și ele o metamorfoză negativă. Au pierdut din efect, unele s-au adunat în jurul unor persoane cu slabă valoare literară, dar cu putere de persuasiune, altele au fost inițiate în jurul unor personalități reale, dar cu o urgență restrânsă, poate cu incidență creativă, într-o "formalitate" lovinesciană. Dar, dincolo de asta, ca să nu lungim vorba, trebuie să ne întrebăm retoric: unde sunt Cenaclul de luni, al revistelor Echinoc, Tribuna, Amfiteatru, cenaclul Sacculum?... Și altele.

Globalitatea intră masiv peste noi, prin opere importante, care vin mai ușor și mai repede spre cititor, și pune sub semnul întrebării manifestarea identității naționale. Sub efectul șocului, uităm unde ne este capul și ne întrebăm ce exportăm: tehnici (preluate cândva prin sincronism) sau specific național, uitând să dăm o identitate unui personaj (reprezentat poetic, prozastic sau dramatic) care să ne reprezinte, care să fie reprezentativ (adică interesant) pentru cititorul ... global. Marile literaturi se vor face întotdeauna din elemente ale așa-zisului specific național. Să ne gândim numai la *Doctor Faustus* de Thomas Mann sau la *Război și pace* de Lev Tolstoi. Tehnologia culturală se globalizează repede și nu mai știm ce să apreciem, ediția princeps rămasă în file îngălbenite sau Hary Potter pe suport electronic.

Însă, între toate, rămâne **problema re-semnificării realității în care trăim**. Avem sentimentul unei schimbări de lume. Pentru scriitor, este important să-și poată clarifica dacă este o schimbare de natură ontologică sau nu. Filosofia, prin slaba ei implicare actuală, nu-l prea poate ajuta. E pusă în relație, mai mult decât oricând, relația dintre tradiție și actualitate. Care (mai) sunt valorile umane? Trăim într-o societate care își

Serie nouă, Anul V, Nr. 4 (51), aprilie 2009

continuă dezumanizarea sau într-o post-umanitate? În funcție de o asemenea realitate se raportează atât scriitorul cât și cititorul la realitatea literaturii. Modernismul a epuizat semnificațiile și acum, în imposibilitatea - teoretică - de a găsi noi semnificații, suntem aproape obligați să procedăm la o resemnificare a realității și să o obligăm pe aceasta să se înnoiască sub presiunea semnelor culturale, a sensurilor culturale, cu toată încărcătura lor etică și cu dinamica specifică.

Dacă, după proclamata "moarte a lui Dumnezeu" făcută de Nietzsche, a survenit "Moartea omului", nu putem accepta "moartea personajului". El, personajul, re-semnificat (nu resemnat), poate reînvia omul, prin fascinația întreținută de literatură, prin promovările făcute de aceasta. Desacralizat, cuvântul își va dobândi sacralitatea, cu care l-a investit divinitatea. Dar nu aici este problema. Mai întâi, prin semn, trebuie să ne vădăm existența, să dăm seama despre sinele nostru, pe care suntem chemați să-l identificăm, să-l cunoaștem și să-l exprimăm. Să dăm seama despre noi, recontextualizați, re-

semnificați. Nu-i ușor. Nu-i greu de urmat datoria, nici de învins vina. Vina ignoranței. De sine. De ceilalți. A ceea ce ne este specific.

Modernitatea ne-a învățat că, din punct de vedere hermeneutic, un text este o alterare a ordinii lumii. Prin literatură, trebuie să restabilim ordinea lumii, să-i dăm un sens, să o interpretăm corect, spre folosul nostru.

La un moment dat, fariseii și saducheii i-au cerut lui Iisus să le arate un semn din cer (Matei, 16), iar acesta i-a certat, spunându-le că ei citesc cerul, deci că, "fățarnicilor, fața cerului știți să o deosebiți, și semnele vremurilor nu le puteți deosebi". Scriitorul este chemat să se aplece mereu asupra semnelor vremurilor sale, ca să le citească și să le interpreteze, diminuându-și vina de a nu-și cunoaște timpul, diminuând vina semenilor săi de a da o greșită interpretare existenței lor, pătimind, prin scris, pentru această vină.

Olimpiu NUȘFELEAN

înfricoșător era pentru clasele conducătoare de atunci? Semnul era asociat unui singur cuvânt: creștin. Din trupul acestui cuvânt s-au desprins ulterior nenumărate povești referitoare la sacrificiile și conduita celor denumiți după numele lui Christos.

Iată un semn care a străbătut veacurile și a energizat religia până în anul 2009 când, dacă ne-am așeza la o masă rotundă a erorilor, ne-am putea analiza pornirile, revoltele, urile și invidiile.

Din ce în ce mai des, văd în scrierile contemporane o tendință de-a spune: "nu eu scriu, cineva îmi dictează" sau "mâna merge singură pe hârtie". Nu este nicidecum o ciudățenie. Creatorii, în general, simt nevoia de-a exprima ceva ce lumea obișnuită nu poate vedea. Poate se nasc purtând o încărcătură pe care nici ei n-o cunosc dar care-i obligă s-o elibereze. Iată, deci, și semnul omului, transformat într-o infinitate de povești a cărar mărție totală nu o poate cunoaște decât Marele creator - Dumnezeu. Noi, oamenii, critica literară sau mințile avide după cultură, înțelegem atâta cât ne permit puterile.

Reamintesc aici scrierea cuneiformă și mai ales cea hieroglifă asupra căreia, dacă ținem pasul cu tema de față, avem destul de mult de meditat.

Contest opțiunile marilor oameni care hotărăsc destinele țărilor lor, contest hotărârile cu impact mondial, sunt împotriva oricărei opinii care-mi poate denatura ideea despre sclavie. Civilizația noastră a greșit sensul, a ignorat semaforul roșu avertizor și a trecut, la noroc, pe o stradă imprevizibilă, sufocată de obstacole.

Se vorbește la tot pasul de "evoluția omenirii", de "marile cuceriri tehnico-științifice"; parazitare, o gloată de fachiri și "inițiați" ne oferă nenumărate spectacole de magie și manifestări paranormale dilematice, dublând astfel o evoluție mecanicistă la fel de ambiguă. Vraiștea e atât de mare încât, dacă am trasa o

Poveștile din semne

axă clară, cu minus infinit și plus infinit la capete, am afla că la ambele extremități tronează, insolentă, expresia plus-minus. Lipsa reperelor marchează, omniprezentă, ce a mai rămas din viitorul speciei. Ne aflăm, deci, sub semnul plus-minus, un semn ce conține miliarde și miliarde de povești dintre care numai o mică parte o cunoaștem și tot datorită scriitorilor.

Nu cred nici în ruptul capului că "evoluția" este chiar evoluție în sensul ei adevărat. Renunțând la spălarea păcatului originar, omul a ales deliberat răzvrătirea contra unei pedepse drepte. Și-a luat soarta în mâini și l-a ucis pe Abel, rezolvând pentru totdeauna problema iubirii aproapei "ca pe tine însuți", înlocuind-o cu surrogatul concurenței. Din acel moment, omul a căzut în animal, și nu într-un animal obișnuit, instinctiv, ci în unul "superior", după cum dovedește zoologia lui Cain, perpetuată mai târziu de Darwin.

Astăzi, concurența între membrii speciei umane nu poate fi descrisă, a învins, imbatabilă, rațiunea lui Cain, involuția denumită pompos revoluție a intoxicat orice spirit cât de cât limpede. Treierați între materialismul feroce și spiritualul de paradă, oamenii au devenit o biată masă de manevră de care profită și enoriașii banului, și filfizonii "integrării în Absolut", în "Marele Spirit Universal" sau în celelalte "entități" axate pe destrămarea de conștiință.

În mod sigur nu greșesc atunci când afirm că, de la Adam și Eva încoace, omenirea se vrea condusă. Dacă cei doi vinovați s-au căit pentru neascultare, de la Abel încoace, omenirea este prada incertitudinii; odată cu introducerea crimei în variantă locală, omenirea l-a maimuțărit pe Dumnezeu. După 2000 de ani de "educație", copia vrea să distrugă originalul și în acest sens l-a imitat în crearea ierarhiilor, judecătoriilor, morții și deciziilor fatale.

Suntem stăpânii globului, n-avem nevoie de învățători! Elevul trebuie să-și întreacă profesorul! s-a strigat. Maimuțarea celor Zece Porunci ne-a adus aici - nu altceva - mentalitatea de Cain ranchiunos permite astăzi totalitarismul materiei prime asupra Cuvântului, "Cel din care toate s-au întrupat".

Ca un fel de concluzie a celor spuse mai sus, remarc: concurența cu aproapele a distrus iubirea de aproape. Aflată în acest punct mort, specia umană a cedat: nu mai e nevoie de

Dumnezeu pe o planetă de draci. Opoziția în fața acestei stări de lucruri nu este întâmplătoare. Exprimată pe placul celor ce actualmente o conduc, poziția mea ar suna astfel:

"Caut martiri. Ofer recompensă"

Ar fi destul pentru ca la ușa mea să apară o coadă kilometrică, unul mai opresat ca altul ar sta cuminți pentru interviu și bineînțeles, în ipoteticul stat la rând s-ar afla "pentru liniștea patriei noastre", tot felul de reprezentanți din serviciile secrete ale celor care astăzi dețin averi fabuloase și fac regula jocului.

Fără nici un dubiu, trăim cele mai cumplite momente ce ne-au fost date. Cu siguranță, măruș primordial a fost necopt, altfel Dumnezeu nu ni l-ar fi interzis. Ni l-ar fi dat în mod sigur copt, pentru că orice părinte bun satisface capriciile copiilor săi. Gustându-l înainte de-a se pârgui, am înțeles doar întrebările: răspunsurile le căutăm și azi. Avem tendința subconștientă de hegemonie asupra Universului dar, cunoscând doar întrebările, am luat-o după mirosul lor, ne-am asfaltat cu hotărâre autostrada ce duce la desființare. "Evoluția" asta este o cacialma, un surogat, praf halucinogen aruncat în propriii ochi și ceea ce este mai înfricoșător, depindem de ea și de avantajele iluzorii obținute până acum.

Finalul a ceea ce am spus până acum nu se poate referi decât la cei ce descifrează, conștient sau involuntar, semnele sub care trăim și murim. Profetii nu fac altceva decât să sufle colbul de pe copertile unei Biblii prăfuite. Apoi vin muncitorii: sculptorii dau la o parte materia moartă, pictorii înveșmăntează în culori această muncă istovitoare, cântăreții asigură melodiile acestui efort de neînțeles, povestitorii scriu cărți în care dau amănunte despre mersul lucrării comune și numai când aurul a fost scos din materia inertă, apar poezii: ei dau certificatul de garanție, legitimația - în definitiv, actul de naștere al Cuvântului.

Această mică armată, călcată de șenilele tancurilor sociale,

ucisă prin închisori de tot felul de sisteme politice, umilită de păstrătorii banului care investesc în tot felul de lucruri și distracții neghioabe (cum ar fi fotbalul) și nu într-o astfel de furnică, obligată să lucreze mereu în folosul unei comunități ce preferă să o ucidă, asigură linia de plutire a umanității. Cuvânt cu Cuvânt, acestea îndepărtează abjecția trăirilor omenești pline de putreziciune de pe aurul pur al înțelepciunii. *Ele* sunt adevărații arheologi! *Ele*, ființele acestea sărace material, deseori renunțând la bucata de pâine pentru a o da unor ființe neputincioase care aduc oameni - *ele* sunt făcute după chipul și asemănarea lui Dumnezeu!

Restul membrilor societății sunt niște paraziți (invizibili cu ochiul liber) care se mănâncă unul pe altul. Dureros este faptul că în această *mâncătorie* sunt folosite puterile planetei, smulse cu forța din pământ și întoarse împotriva pământului. Acest dezastru ecologic (citește: ființial) a redus numărul bietelor furnici, ele nu mai au randamentul și eficiența de odinioară, reușesc tot mai rar să deschidă în fața lumii puterile unui Cuvânt. Totuși, animate de un instinct primordial, vor face cu încăpățănare același lucru (oamenii l-au denumit *artă*) chiar dacă, la un moment dat, n-ar rămâne decât una.

S-au folosit toate mijloacele de exterminare și totuși, nu s-a reușit niciodată distrugerea speciei Creatorilor (în fața Universului, ei înșiși nu sunt decât niște salahori ce-și primesc în altă parte salariul). Trufașă, lumea și-a construit imitații după chipul și asemănarea lor. Le-au urcat pe scene, le-au dat la radio și la televizor, le-au popularizat prin ziare... O șleahță de "artiști", pe potrivă îngâmfării lumii se scâlâmbăiază și-și arată trupurile dezgolite cu nerușinare, totul într-o satisfacția celui care dă banul. Iar acela este dracul, nu Dumnezeu.

Ștefan Doru DĂNCUȘ

O hieroglifă venită din pădurea de simboluri

Într-o zi, Dumnezeu te mângâie pe cap cu blândețe, te ia de mână, iar tocmai când te simți mai în siguranță, El se face nevăzut și te lasă singur în mijlocul unei păduri de simboluri. Ei, acum descuță-te, băiete! iar tu, pentru a nu muri de plictiseală, începi să te joci. Toată viața ta va fi de-acum înainte un joc cu semne, o zburdălnicie printre simboluri. Din când în când, ca să nu se istovească, le vei mai pune pe unele în locul altora și astfel, zburduiala durează la nesfârșit. Dintre aceste hieroglife, astăzi ne alegem una cu valențe psihopompe, ca să trecem mai lesne din infernul existențial, spre paradisul ficțiunii: **cerbul**. Vom vedea câteva investiții și reinvestiții semantice ale acestei hieroglife vii, născuă odată cu lumea și tot ca ea de misterioasă, semnificând ciclicitatea existențelor prin pierderea și redobândirea periodică a

perechii de coarne.

Motivul literar al **cerbului** ca miracol al lumii ni se înfățișează frecvent, printre ale altora, în scrierile lui Lucian Blaga. În impulsurile animalului, poetul **Nebănuitelor trepte** întrezărește ritmul ascensiv sau coborâtor al naturii, ori instinctul ei de conservare. Din cercetarea lui Gilbert Durand despre *arhetipologia generală* aflăm că animalele care pot - în plan poetic - substitui luna (între acestea și **cerbul**) *sunt susceptibile să simbolizeze drama sau pur și simplu mersul devenirii agro-lunare*. În **Cerbul**, datată 1954, 15 aprilie, animalul blagian reface drumul lui Orfeu, reunind în aceeași ființă mersul devenirii lunare și condiția dramatică dobândită prin metempsihoză:

*Prin brume, cerbul de imbold și visuri
C-un răget cearcă să se mântuie.
Dar ciuta dispărută-l bântuie.
Sublimul foc îl mână spre abisuri.*

Descoperim o nouă ipostază a **cerbului** la Emil Brumaru, în chiar volumul de debut, unde - în virtutea unui

lanț de antropomorfizări - nobilul animal e asimilat unei categorii tipologice mai generale, cu origini într-o estetică mai veche decât cele ale secolului al XIX-lea, *dandy*-ul:

*Ieri a venit un cerb frumos la gară
Să-și ieie un bilet de rouă moale.
Vroia să plece. Pentru prima oară
Pe la ghișee vechi dădea târcoale.*

Atributele neverosimilului, totuși posibilului nou călător, sunt tot atâtea semne ale nobleței și profundeii lui melancoliei, semn și acesta - după Ch. Baudelaire - al *dandy*-ului: *Dandysmul este un soare la asfințit; întocmai ca astrul ce coboară, el este superb, fără căldură și plin de melancolie:*

*Creșteau încet pe coarnele lui triste
Mari portocale clătînând lichide
De după-amiază, fragede batiste,
Bucăți de zahăr candel translucide.*

Coarnele, atribut al unei naturi războinice, căci intră în simbolistica armelor, dar să nu uităm că au și formă de liră, sunt aici *triste*, purtătoare mai

degrabă de poezie decât de triumf luptător.

Demersul miciei balade, într-un ceremonial ce depășește cu mult fastul cotidian, se îndreaptă spre un apogeu rezervat făpturilor, de data aceasta, prin neaderența la mediu, cu adevărat nepământene:

*Toți se mirau cum poate el culege
Cu botul, printre melci, ciuperca
plină*

*De arpacaș din cratiți de rășină;
Femei se ofereau ca să-l proteje
Să intre elegant la clasa-ntâia,
Să aburească-oglinzile cu nara,
Când leșină să-i stoarcă lin lămâia
Pe limba lui blajină cum e ceara.*

Însă, prin surprinderea unui gest, scăpat, necontrolabil, ce trădează neînțelegerea noii situații, animalul de nobilă investiție a fost redus la prozaic, la umila condiție de monument natural:

*Dar l-au predat în haltă conductorii
și a rămas, cu iuși bătați de pleoapă
Să plângă-adânc la marginile orei
În umbra unui turn opac de apă.*

Parcă această imagine seamănă - neforțat - cu aceea a dandy-ului aflat în suferință în viziune baudelaire-iană: ...în cazul acesta (când e suferind - n.n.) el va zâmbi ca un lacedemonian mușcat de vulpe. Dar este și o ipostază a poeziei strivite de opacitate, a poeziei care moare nu petru că și-ar fi epuizat resursele, ci pentru că se află într-o lume care nu mai

este a ei.

La o imagine mai puțin răscolitoare, într-o opera care prin excelență refuză decorul natural, a unui motiv cu recunoscută recureță la romantici, așa cum e **cerbul**, ne-am putea aștepta la Leonid Dimov. Animalul e prezent totuși, nu numai de porțelan sau de gips și nu doar ciocnindu-se de sfere și cuburi; îl găsim însuflețit, pitit într-o umilă pagină (36) din volumul **La capăt**, în bucata - inofensiv - intitulată: **Senectute**.

Cerbul despre care va fi vorba în continuare se află încă în mai apropiată vecinătate cu lumea spiritului decât cel al lui Brumarul. El poartă mesajul unei lumi preeminente și, pradă unei confuzii, transmite omului - ca stare de conștiință - căința. Deci, drama este a omului care, în extrem de concentrata poveste, neștiutor sau din frică, lovește spectrala apariție. Trama evoluează mascată de mătăsurile muzicale ale unui text unde, în loc să irite, monorima fură atenția cititorului prin nesfârșite delicii rezervându-i în ultimul vers, rupt din text prin blanc, surprinzătorul deznodământ:

*O ! Tinere-n costum de arnăut
De ce n-ai spus că vii din absolut ?
Era frunzișul leneș desfăcut
Peste cireși răskoapte-n așternut...
Atâta vară, când ai apărut,
Era, încât, o Doamne, n-am știut
Că vii cu veste dintr-un alt ținut
Ci gând că ai, de pradă, am crezut.*

*O ! Tinere, ce dulce ai căzut,
Atât de bun în iarbă, de tăcut
Că șișul l-am ascuns și, prefăcut,
M-am aplecat spre tine să te-ajut ;
Zâmbea în locu-ți hoit plângând de
ciut.*

Sensul tragic al textului e conținut și în lanțul de predicate aflate la perfectul compus, având ca subiecte - alternativ - victima și călăul, în acest fel scenariul, redus la principalele lui momente, fiind rezumat sugestiv: *n-ai spus - n-am știut*.

Poate că nu e lipsit de interes să observăm că, la nivel formal, poemul acesta are o structură înrudită cu cea a rondelului. Ori, pentru Jean Starobinski, rondelul reprezintă *un mic labirint de cuvinte* semn al rătăcirii închise, în ultimă instanță, figură a melancoliei. **Cerbul** ar fi, împrumutând cuvintele aceluiași critic, *un reprezentant alegoric al poetului*, având destin tragic de prinț căzut ca Albatrosul lui Baudelaire.

Propozițiunea finală întărește personificarea prin sudura semantică - produsă la temperaturi spirituale greu imaginabile - dintre predicat și subiect. Punerea în relație sintactică a celor doi termeni: *Zâmbea* și *Hoit* generează și un oximoron, dar mai mult de natură ontologică decât strict lexicală. Prin micul poem dimovian **cerbul** cucerește o nouă conotație lirică.

Viorel MUREȘAN

Semn.

Iată un complex sonor identic silabei grafice cu un foarte bogat câmp semantic și o însemnată familie lexicală generând evident polisemie. Să recurgem, foarte pe scurt, la istorie: În prima jumătate a secolului al XX-lea ia naștere o nouă teorie lingvistică, având să se dezvolte la dimensiunile unui curent, pentru început preponderent lingvistic: - Structuralismul, opus de la debut lingvisticii tradiționale, căreia avea să-i aducă multe reproșuri, mai ales în Gramatică. Printre acestea, faptul că are un caracter substanțialist (pune pe primul plan analiza fizică și **substanța** învelișului sonor, precum și cea logico-semantică - un **conținut** de idei și sentimente exprimate prin vorbire). Or, atenția lingviștilor trebuie să treacă de la **substanță** la **formă**, adică la cercetarea învelișului de relații. [Ctitorii și, în egală măsură, protagoniștii acestuia sunt Nikolai Trubetzkoy, Roman Jakobson, Leonard Bloomfield, Z. Harris, Louis Hjelmslev și H. Uldall, ultimii doi - autori ai **glossematicii** la baza căreia stă filosofia pozitivismului logic.] Și-a consolidat astfel poziția o disciplină generică: **Lingvistica generală**.

Serie nouă, Anul V, Nr. 4 (51), aprilie 2009

Recurs la istorie

(câteva cuvinte despre **semnul lingvistic**)

Elvețianul Ferdinand de Saussure, coloană centrală a noului templu, afirmă drept principiu statutar al structuralismului faptul că **limba este un sistem de semne**. El privește semnul sub două aspecte importante:

1. Semnul luat izolat, prezentat ca unitate dintre **imaginea acustică** (le signifiant) și **concept** (le signifié), ambele de natură psihică;

2. Semnul privit în context lingvistic, din punct de vedere al **locului său în sistem**.

Saussure afirmă și demonstrează că **limba** nu este o sumă de semne, apoi conferă importanță mai mare sistemului care atribuie valoare semnului ca element lingvistic. Susținând că în limbă laturile semnului sunt constituite doar din trăsături diferențiale, lingvistul elvețian privește limba în mod unilateral: *Un sistem lingvistic este constituit dintr-o serie de diferențe între sunete, combinată cu o serie de diferențe între idei*. Astfel el subordonează în mod cert lingvistica **semioticii**. Semnul lingvistic, în viziunea sa, are două trăsături fundamentale:

a) **Arbitrarul** - adică imaginea acustică nu este legată obligatoriu de un anumit concept, explicabil prin denumirea diferită a acestuia în limbi diferite;

b) **Caracterul liniar** - adică elementele limbii se prezintă într-un lanț, având ca unică dimensiune **timpul** , modificările manifestându-se doar în deplasarea raportului dintre ele.

Reluând aceste idei, lingvistul danez Louis Hjelmslev critică inconsecvența lui Saussure pentru că acesta n-a înlăturat cu totul din studiul limbii fonetica și semantica. Dar este de acord cu afirmația elvețianului, potrivit căreia unitățile reale ale limbii sunt doar **relațiile dintre sunete și sensuri**.

În lucrarea sa, **Prolegomene la o Teorie a Limbajului**, Hjelmslev acordă o atenție deosebită **semnului lingvistic**. Dacă la Ferdinand de Saussure semnul este o **unitate psihică** dintre **signifiant** și **signifié**, la Hjelmslev acesta are două laturi: **expresie** și **conținut**, care, la rândul lor, sunt alcătuite dintr-o **substanță** și o **formă**. Cum a ajuns renumitul lingvist la o astfel de disecare a semnului lingvistic și ce cuprind fiecare din componenții mai sus amintiți?

Conform teoriei acestuia, o analiză teoretică implică participarea mai multor factori, impunându-se cu necesitate prezența unuia sau a mai multor texte. Analizând un text, poate nu chiar oarecare, vom întâlni fraze exprimate printr-o singură propoziție, sau o propoziție printr-un singur cuvânt. Astfel se prezintă cazul interjecției cu valoare verbală **ia(tă)**, având un corespondent mai concludent în maghiarul **ni!** (forma prescurtată pe care o întâlnim mai ales în limbajul copiilor, putând fi tradus prin "uite, tată ce frumoase jucării sunt în vitrină", sau cu o altă interpretare.

Făcând analiza unor astfel de expresii (entități), vom observa că s-a ajuns la ele în urma procesului de reducere a unui raționament, de fragmentare a unei fraze, a unei propoziții sau a unui cuvânt, deci de la mare la mic, de la dezvoltat la simplu. În cazul analizei pe un text (nelimitat, să zicem), vom observa existența unui număr nelimitat de fraze, de propoziții, de cuvinte. Pe parcursul analizei deductive, ajungem la un punct când numărul entităților este limitat, de unde înregistrăm o scădere treptată a lor. Astfel conchidem că o limbă are un număr limitat de silabe, chiar dacă acest număr este relativ mare, și un număr și mai limitat de foneme, în unele limbi atât de mic, încât nu depășește douăzeci, douăzeci și cinci.

Neîndoielnică este și opinia, bazată pe experiență, că o entitate poate să aibă uneori aceeași dimensiune cu o altă entitate de un alt grad. Aceste constatări, spune lingvistul danez, se vor dovedi importante atunci când vom analiza limba ca un sistem de semne. Acceptând parțial concepția lingvisticii tradiționale, potrivit căreia semnul (expresia-semn, la Hjelmslev) reprezintă ceva, deci e definit ca funcție, este purtătorul unui înțeles și, analizând un cuvânt ca englezescul **in-act-iv-ate**, se observă că fiecare dintre cele patru entități care îl alcătuiesc au un înțeles propriu; prin urmare este compus din patru semne, însă acest înțeles este pur contextual. Astfel privite lucrurile, ajungem la concluzia că orice entitate, deci și orice semn, se definește într-un mod relativ, și anume după criteriul locului pe care-l ocupă în context. Privite lucrurile din acest punct de vedere, este inutil să se facă distincție între așa-zisele înțelesuri independente și înțelesurile contextuale pentru că așa-zisele sensuri lexicale atribuite unor semne nu sunt altceva decât sensuri contextuale izolate în mod artificial, sau niște parafraze izolate ale acestora din urmă.

Distincția care decurge din această afirmație este că un fonem sau un grup de foneme pot alcătui un **semn** sau un **nou-semn**, după cum au un înțeles parțial independent sau contextual.

Numărul sunetelor unei limbi fiind nelimitat, din necesitatea ca **limba - sistem de semne** să fie cât mai ușor de folosit, trebuie adoptate ca material de construcție pentru semne un număr limitat de nou-semne. Acestor nou-semne L. Hjelmslev le spune **figuri** din motive de comoditate asumată. Din acest număr limitat de figuri (nou-semne, foneme) limba își poate construi pentru comunicare un număr nelimitat de semne. Așadar, în ultimă analiză, limba nu este numai un sistem de semne, ci un **sistem de figuri**. Teza aceasta ține seama doar de funcțiile externe ale limbii, de raporturile ei cu factorii non-lingvistici, neglijând funcțiile ei proprii, interne.

Dacă până la această etapă de investigații autorul Prolegomenei este de acord, din motive metodice, cu optica tradițională, după care semnul se definește ca semn al unui element oarecare, rămâne în continuare se demonstreze că în lingvistică o asemenea concepție este inaplicabilă.

În timp ce semnul este o expresie care desemnează existența unui conținut (potrivit primului punct de vedere), după Ferdinand de Saussure semnul este, în termenii glossematicii, **legătura** dintre conținut și expresie.

Revenind, remarcăm opinia lui Hjelmslev conform căreia legătura dintre cele două entități nu e realizată de semn, ci de o așa-numită funcție-semn, care stă la baza raportului de solidaritate, de interdependență dintre ele. Nu se poate vorbi de funcția-semn fără prezența celor două funcționale, expresie și conținut, după cum o expresia și conținutul ei sau un conținut și expresia sa nu pot exista împreună fără ca între ele să existe funcția-semn.

Percepând esența acestei relații bivalente, lingvistul român Sorin Stati vine în sprijinul teoriei glossematice și, afirmând caracterul eterogen al structurii limbii, spune că între latura materială (învelișul sonor) - **EXPRESIA** și latura ideală (ceea ce se comunică pe baza acestui înveliș sonor) - **CONȚINUTUL** nu există un raport identic celui filosofic dintre conținut și formă.

Mai mult de-atât, ceea ce corespunde acestui raport din urmă este legătura care se manifestă în interiorul fiecărei categorii despre care vorbim, adică atât conținutul, cât și expresia au un mod specific de organizare numit de către Hjelmslev **formă**. Ceea ce se organizează - materialul modelat de formă și fără de care forma nu poate exista este, în terminologia glossematică, **substanța**. Am avea, deci, următoarea relație:

EXPRESIA: - *substanța* (sunetele);
- *forma* (fonemele)

CONȚINUTUL:
- *forma* (organizarea lingvistică a comunicării);
- *substanță* (ceea ce se comunică).

Unitatea dintre acestea se constituie în **SEMNLINGVISTIC**.

Conform părerii lui Hjelmslev, forma lingvistică nu presupune obligatoriu existența substanței, dar substanța presupune neapărat prezența formei, opinie care a născut contradicții în rândul cercetătorilor limbii. În ce constau acestea? Iată, la nivelul lexicului (cuvintelor), se observă o asemănare între forma conținutului și forma expresiei, pentru că fonemele care alcătuiesc forma expresiei pot fi lesne identice cu ceea ce se numește organizarea lingvistică a comunicării. În felul acesta se simplifică lucrurile, în sensul că vom avea de-a face cu un raport de opoziție între planul conținutului și planul expresiei, reprezentată de substanța ei, pe de o parte, și între substanța și

forma conținutului, în plan intern, pe de altă parte.

Între două paradigme oarecare din două limbi diferite (care să corespundă de la o formă la alta) asemănarea constă în faptul că acoperă aceeași zonă din semnificație (substanța) sub stare amorfă, neanalizată. În funcție de masa amorfă de gândire proprie, fiecare limbă își îmbracă semnificațiile în forme proprii ei, forme determinate în ultimă analiză de factori extralingvistici ca: Viața social-culturală, așezarea geografică etc. Să luăm, de pildă, limbile italiană, engleză și maghiară. Toți vorbitorii limbilor respective cunosc necesitatea aceluia obiect de uz casnic căruia în limba română i se spune **dulap**, pe baza căruia și-au format noțiunea respectivă (ceea ce ar reprezenta substanța conținutului). Numai că forma, modul de organizare lingvistică, fonematică, diferă de la o limbă la alta și, pe lângă alte cauze, prin finalitatea ce i se dă.

Română	Italiană	Engleză	Maghiară
dulap	<u>pancone</u>	cupboard	palló
	<u>altalena</u>		
	<u>armadio</u>		
.....	<u>scafare</u>		
(de haine)	guardaroba	wardrobe	seekrény
.....			
(de vase)	credenza	sideboard	kredencz

Prin urmare, din masa amorfă a gândirii, identică la toții oamenii, prin intermediul mecanismului **limbă - gândire**, s-a format o noțiune neexprimată despre un element de mobilier în care se pot ține haine, vase și alte obiecte de uz personal sau

gospodăresc, pentru a fi protejate de praf, pentru a fi toate la un loc, ori din necesități estetice, care constituie la toți vorbitorii celor patru limbi substanța conținutului, căreia românii Ion Coteanu și Em. Vasiliu îi spun **conținutul forme semantice**. Această substanță a devenit cuvânt materializator, diferit de la o limbă la alta prin intermediul forme.

În exemplul nostru, porțiunii căreia îi corespunde noțiunea de dulap din limba română îi corespunde în limba italiană șase termeni, în engleză - trei, în maghiară - trei, cu organizări lingvistice, inclusiv fonetice, diferite. Este tocmai ce am zis mai înainte - o identitate pe plan lexical dintre forma conținutului și forma expresiei, a căror unitate nu este altceva decât **funcția-semn** hjelmsleviană, sau opoziția de care pomeneam dintre planul conținutului și cel al expresiei. Însă a face numai analiză pur lingvistică asupra cuvintelor în afară de orice context, înseamnă a ne limita doar la planul expresiei, deoarece implicarea în analiză și a elementelor conținutului înseamnă (în lexic) a depăși sfera analizei exhaustiv lingvistice. Or, atunci când traducem un cuvânt sau o frază dintr-o limbă în alta, nu se produce doar înlocuirea unei tranșe sonore cu alt flux de sunete, dovadă că între limbi nu există numai diferențe de expresie, ci într-o limbă un singur cuvânt semnifică ceea ce în altă limbă are semnificație doar în context, sprijinit de elemente auxiliare. Mai mult, comparând o frază din limba română cu echivalentele ei din celelalte limbi, vom observa că deosebiriile nu constau doar în înlocuirea tranșelor sonore (deosebiri fonetice, de expresie), ci și pe planul conținutului: Identitate de substanță și diferență de formă. Teoria lui Louis Hjelmslev (generând glossematica) este meritorie pentru că face legătura dintre cercetarea structuralistă pur lingvistică și semasiologie, domeniul tematic recurent în cazul de față.

Viorel TĂUTAN

Într-o lume a decadenței culturale și a culturii virtuale ar trebui să ne ghidăm azi, mai mult decât oricând, după semne. După semnele deseori atât de greu de descifrat ale valorii intrinsece unei opere literare sau piese de artă modernă. O expoziție în care piesa centrală este un bideu ornat cu hârtie igienică își are, probabil, categoria proprie de prozești. Cu toate acestea, nu iese cu nimic din sfera kitchenului. Același lucru se întâmplă și în literatură. "E ușor a scrie

Însemnări resemnate

versuri când nimic nu ai a spune", sună lecția eminesciană. Mărturisesc că ori de câte ori un elev îmi spune, mândru, că a "făcut" o poezie, rămân fără replică. "Făcutul" acesta ne omoară. Cearta cu un vecin, un amor neîmpărtășit, vagi amintiri din perioada defunctă? Pac, la gazetă. Ori măcar, pe un blog, sub forma însemnărilor diareice în paginile generoase și în același timp lipsite de pretenții ale spațiului virtual. Discernământul, cenzorul interior este cel care ar trebui să intervină - și intervine în cazul creării unei opere cu adevărat valoroase. Fiorul lăuntric al autorului se transmite cititorului, în cazul operei scrise, ori privitorului, în cazul celei artistice. O poezie în care te regăsești, un tablou pe care l-ai visat chiar tu, fără a fi în stare să-l pui pe pânză, acestea sunt primele semne ale valorii. Desigur, veți spune, *the eye of the beholder bears the beauty*. Ochiul privitorului este cel care cuprinde frumusețea. Adică, pentru fiecare privitor în parte asistăm la o altă scară valorică. Este adevărat. Ca dascăl, îmi doresc să-mi pot educa elevii pentru a deveni în viitor consumatori avizați de cultură scrisă, auditivă și vizuală. Ca poet, îmi pun întrebarea: are valoare ceea ce scriu? Finalitate, suport ideatic, fior liric, prozodie, tehnică? Autorul egoist din mine, cel care îmi drămuiește drastic paginile și are tălpile virtuale însângerate de scaieții chinului creator, își visează cititorul ideal, acela care se afundă în stihurile rupte din suflet precum creștinul în apa Iordanului, pios și străfulgerat de recunoaștere.

Simone GYÖRFI

Abonamentul la revista SINGUR nu te lasă singur!
Pentru detalii legate de abonament: www.revistasingur.ro
sau
Telefon: 072-444.35.87

Serie nouă, Anul V, Nr. 4 (51), aprilie 2009

Caiete Silvane

Atenție, aici se citește!

Între cuvânt și text, de la vorbă la poveste, este un drum lung, pe care cititorul îl parcurge împreună cu autorul, pas cu pas, de la un spațiu alb până la următorul, din cap de pagină până în colțul unde-i vine rândul să fie înțoarsă, capitol după capitol, volum cu volum. Fiecare carte reprezintă o expediție pe un alt tărâm, în care putem pătrunde bine echipați, după o studiere aprofundată a mărturiilor lăsate de antemergători; ori în chip de divertisment, ca niște simpli turiști; ori siliți de împrejurări (lucrare, examen, concurs etc.); ori pur și simplu din întâmplare.

Cartea este un domeniu pe care, până să-l cunoaștem ca-n palmă, îl jalonăm cu sublinieri, marginalii și semne de carte. Primele sunt notații oarecum intime, urme lăsate pe pagină, înscrisuri ascunse între doaste, invizibile din exterior, a căror existență se dezvăluie abia când volumul este deschis și răsfoit. Dimpotrivă, semnele de carte își anunță prezența de departe, se vor cât mai vizibile, își ițesc capetele rigide ori își șerpuiesc codițele zburlite, își taie loc în desișul de hârtie din preajma cotorului și evidențiază o lipsă în continuitate.

Cărturarii, cu începere de la Richard de Bury, au fost întotdeauna uimiți de multitudinea inscripțiilor parazite

așternute pe o carte: mângăleli infantile, desene creionate în plictis, mersul curselor locale de autobuz, liste de cumpărături, scoruri de șepcă jucată în tren de navetiști, mesaje adresate unor anonimi membri de familie (inclusiv remember-uri gen: Gică, nu uita să înapoiezi cartea la bibliotecă!) etc.

Spre deosebire de toate acestea, semnul de carte nu arată nici grabă, nici derută, nici lipsa unor alte mijloace de comunicare. Gestul prin care el este strecurat în interior sau prins de colțul paginii dovedește respect față de gândurile scriitorului și munca tipografului. Cei veșnic aflați într-o cursă contra cronometru îndoie repede hârtia, ca niște hoți surprinși asupra faptei. Cine își face timp pentru a sta de vorbă cu cărțile va tinde să le păstreze paginile nemototolite, ca un îndemn către prețuirea frumosului, o dovadă a grijii față de curățenie în general, făcută cu siguranța că valorile vor supraviețui vremurilor, iar de plăcerea lucrului bine făcut vor avea parte și alții.

Pentru mulți, "marcatorul de pagină" reprezintă doar un jalon al progresului lecturii ori un indicator plasat în dreptul unor pasaje de reținut. În mâinile iubitorilor de beletristică, semnul de carte își dovedește nu numai folosul, ci și adevărata semnificație.

GYÖRFI - DEÁK György

Vechiul Testament și Evanghelia ne spun că, "la început a fost Cuvântul" ! Desigur, cel al lui Dumnezeu identificat, apoi, cu fiul Lui, Domnul Iisus Hristos, prin care și-a exprimat și și exprimă voința în toată lucrarea Sa. De aceea,

acest Cuvânt dător de viață este veșnic și atotputernic, pentru că este - mereu - la Dumnezeu.

Parafrazând (cu respectarea "diferenței majore"!), și cuvântul poetului - așezat cu pricepere și migală în text (strofă) - dă viață. Da, dă viață simțămintelor și trăirilor sale. Din acest punct de vedere, de-a lungul timpului, dimensiunea valorii cuvântului poetic a ieșit, pregnant, în relief. Și, aceasta, cu atât mai mult, cu cât capacitatea și vocația celui care l-a folosit au fost mai mult decât evidente. Mai ales că, în această conjunctură, la poezii valoroși este vădit harul Domnului!

Impactul sensibilizator asupra cititorului a depins și depinde de "sufletul" pus în opera poetului, dar și de timpul consumat pentru această creație de excepție. El, poetul, este promotorul comunicării reale cu cititorul, prin relaționarea cuvântului cu textul, în ansamblul lui. Este o relație directă (fericită sau nu) între

cuvânt și text, care capătă un caracter, deopotrivă, informațional și formativ. Așadar, cuvântul "din și pentru suflet" trebuie ales cu mare grijă. Viziunea poetului este pusă în pagină și textul respectiv ne arată nouă, consumatorilor de cultură, cât "cuvânt" are fiecare cuvânt din respectiva poezie. Bineînțeles, de la cuvânt la cuvânt, cu resemnificările de rigoare, trebuie să existe o flexibilitate, pentru că acestea (cuvintele) întruhidează viziunea fictivă sau reală a poetului, în sensul dorit de el. Valoarea cuvântului apare și atunci când schimbarea sensului acestuia urmărește perenitatea lui. El nu este scris de formă (doar pentru context și rimă, vorba lui Eminescu), fiind necesară existența unui fond al obiectivității și al echilibrului în "mesajul" transmis. În acest mod, cred că nu trebuie să existe o paralelă între sensurile cuvântului. Acestea converg, întărind și definind argumentul creativ. Cum spuneam, cuvintele capătă alte resemnificări, care dau textului (poeziei) noi valențe literare, fapt ce înnobilează atât opera, cât și autorul.

De aceea, salut - cu sinceritate deplină - demersul revistei "Caiete Silvane", acela de a motiva necesitatea punerii în valoare a cuvântului scris în perimetrul cultural sălăjean și nu numai, indiferent de genul literar.

Marin ȘTEFAN

Expresivitate ludică în *Dicționarul onomastic*

Subiectul propus, generos în sine, permite multiple abordări în contexte diferite, semnul fiind un mijloc de comunicare ce suportă variate semnificații, reprezentând, de cele mai

multe ori, o punte (în)spre text.

Abordarea dinspre spațiul literar al lui Mircea Horea Simionescu ce ne propune un experiment literar, dar și unul

ludic, nuanțează încă o dată permisivitatea scriitorului de a resemnifica semnul și textul, glisând pe margine unor teme și motive, reinventează conceptul de scris, demonstrând caracterul "proteic" al operei literare.

Orice text este un "intertext", susține Roland Barthes, obținut din alte texte, prezente în interiorul lui la niveluri variabile și are o istorie a lecturilor: "Toate lucrările literare...sunt «rescrise», chiar dacă inconștient, de societățile care le citesc"(Eagleton).

Relația de coabitare între două sau mai multe texte autorizează lectura "diferențială" a unui singur text. Acest text unic poate fi citit ca "hipertext" (G. Genette) raportându-l la un "hipotext" anterior. Textul este impregnat de mister, care trebuie potențat în conștiința cititorului, criticul având menirea de a detecta structura de adâncime a operei. Opera are "viața" ei care se va sedimenta de la o etapă la alta, dar și o zonă variabilă, interpretată în funcție de contextul istoric. Teoreticienii Wellek și Warren identifică trei straturi ale operei, vizând mai ales poezia, dar nu numai. Primul este stratul sonor, referindu-se la secvența sunetelor în sens fonologic, iar nu fonetic. Al doilea strat este definit astfel "...numai pe baza sunetelor se poate ridica cel de-al doilea strat, unitățile semantice. Fiecare cuvânt separat are sensul lui, se combină în context în unități, în sintagme, în propoziții". Al treilea strat este cel semantic, incluzând aici studiul sensului cuvintelor pornind de la imagine, metaforă, simbol, cât și cercetarea lumii "obiectelor reprezentate", raportându-ne la formele narațiunii, tipologia personajelor etc.

Pornind de la aceste straturi pe care le putem identifica în aproape orice operă literară, în *Dicționarul onomastic* al lui Mircea Horea Simionescu, asupra căruia ne-am oprit pentru a răspunde temei propuse, **Semne și resemnificări**, cuvintele, constelațiile verbale, relațiile lexicale și câmpurile semantice formează un arsenal afectiv și noțional mai mult sau mai puțin comun scriitorului și publicului cititor. De-a lungul lecturii, se remarcă prezența cuvintelor-cheie și a cuvintelor-imaginate, care încarca textul cu noi semnificații, re-semnificând unitatea semantică.

Semnul, semnificația sunt termeni aparținând lui Saussure; semnele nu au înțeles izolate, ci numai când sunt interpretate în relație unele cu altele. "Scrierea voalează imaginea limbii; ea nu este o îmbrăcămintă, ci un travesti", iar textul este o asamblare de semne, semnul reprezentând o combinație între concept și imaginea acustică, între *semnificat* și *semnificant*, în termenii lui Saussure.

Un asemenea spațiu imaginar ne oferă spre lectură autorul *Dicționarului onomastic* care, creând, lasă impresia de joc gratuit prin galeria de portrete pe care o propune, nefiind vorba de copii ale unor tipuri întâlnite în realitate, ci, dimpotrivă, asistăm la o înfățișare parodică a caracterelor regăsimile în existența cotidiană.

Ființă socială și rațională prin excelență, omul nu poate fi conceput în afara relațiilor cu semenii săi; necesitatea legăturii permanente între membrii colectivității, realizată prin limbaj - cel mai important mijloc de comunicare și instrument al gândirii - a impus crearea și perfecționarea unui mod special de desemnare personală. Orice nume este în fond o secvență sonoră folosită constant în comunicare pentru a indica o anumită persoană.

"Numele, spune Tatiana Petrache, e o chintesență a persoanei, iar persoana, cu toate particularitățile și energia ei, este prezentă în nume". Dacă "primitivul purta nume de fetiș sau nume de totem pentru a primi ocrotirea acestora", în societatea contemporană "antroponimul a fost golit de semnificația sa primitivă". A fost sterilizat până la a nu mai reprezenta decât o marcă indispensabilă pentru deosebirea indivizilor într-o masă de indivizi.

În acest experiment literar și lingvistic vom urmări "polisemia" literei **D** așa cum ea a fost resemnificată de autorul ei care schițează un portret-robot al unui caracter presupus a fi

în concordanță cu sonoritatea numelui sau pentru a relata o întâmplare în centrul căreia se găsește personajul denumit. "Intenția polemică a prozatorului este reliefată și de sonoritatea fantezistă a numelor, deoarece - vom putea observa că - M.H. Simionescu preferă denumirile insolite, se inspiră din mitologie sau creează el însuși o serie de patronimice - lucru ce îi asigură mai multă libertate în imaginarea caracterului celui mai potrivit".

Autorul apelează la asociații lexicale dintre cele mai neobișnuite și posedă o imaginație lipsită de cenzură. Dintre principalele procedee utilizate de prozator amintim: inspirația din realitatea imediată (inclusiv cartea de telefon), din istorie sau mitologie; concordanța dintre sonoritatea numelui și caracterul zugrăvit; și, nu în ultimul rând, relatarea unor scurte întâmplări al căror protagonist este purtătorul numelui evocat.

Inventivitatea lingvistică a scriitorului nu cunoaște limite; prozatorul își începe relatarea cu un personaj căruia îi dă numele **Da**. **Da** este un adverb de afirmație, resemantizat se transformă într-un personaj încărcat pozitiv: "**Da**, lucrurile sunt evidente. Ești o ființă generoasă. **Da**, da!" **Da** există ca personaj doar în imaginația celui care l-a creat, altfel nu se aseamănă cu celelalte caractere decât prin inițiala **D**. Imaginația continuă prin conturarea unui alt personaj ce poartă numele **Dacia** - personificat din toponimul cu același nume. Ca personaj, **Dacia** primește aceleași atribute definitorii: moralitate, frumusețe, bogăție, dar e înzestrată și cu o doză de slăbiciune, precum ținutul căruia îi aparține, identificându-se la nivel ontologic cu istoria. **Dacia**, din punct de vedere semantic este în text, o metaforă, senzuală, delicată: "Pielea, o foiță subțire, întinsă în fața marilor unde universale, vibrând ca luciul lacului sub lună", încărcată de lirism, fraza trădând și o nuanță sonoră în sens fonologic.

Dafin este un nume purtând conotații florale, apropierea putându-se face de numele arbustului dafin (*laurus nobilis*) - cunoscut datorită frunzelor sale aromate, folosit drept condiment. Acest personaj este îndrăgostit de istorie, istoria devine un element comun celor două personaje (**Dafin**, **Dacia**), apropiindu-le. **Dacia** a trăit istoria, **Dafin** o caută prin paginile rescrise ale *Cronografului Apocrif*. Istoria e conturată, în acest *Cronograf*, hilar, ironic, parodic, elementele de modernitate coexistă cu fărâme de istorie ce alcătuiesc o imagine grotescă: "Cezar le dădu în dar hârtie igienică, stârnind în legiuni entuziasmul și recunoștința", "un senator fu luat pe sus de sclavi și scăpat, cu intenție. Un preot fugi de insistențele unui creditor și nimeri în groapa cu lei".

Distanța dintre secole este diminuată, apropierea unor lucruri aparent paradoxale pare în acest text firească: ceasurile elvețiene sunt purtate de ostașii romani, în acest fel timpul se contractă, iar paradoxul nu mai este o marcă a absurdului, ci frizează normalitatea.

Poetizarea textului este dată pe alocuri de rima produsă: "Domnul cerea Apusului să-i trimită archebuze, iar Apusul îi trimitea mereu meduze".

Ludicul ia amploare prin crearea unor nume precum **Dag**, care nu are în comun cu celelalte decât inițiala, **Daia**, corelat cu "**Potaia**", traducând un joc lingvistic la nivel fonetic, **Dalila** - completează un portret perfid, seducător: "Despletită, împletită și iară despletită".

Dorind să deseneze și portrete autentice, autorul recurge la cunoscute caractere mitologice: **Damigena** "zeitate la care se

închină un mare număr de bărbați", **Damocles, Dimitrie** - în cazul acestui nume apropierea se face și de religie. Personajul primește toate calitățile unui creștin: devotat, sensibil, posedând o dragoste puternică, este capabil de suferințe mari. **Danae** este pus în contrast cu **Pasiphae**, sonoritatea fiind dată de grupul vocalic final.

Semnele devin adevărate personaje de roman, încărcate pe alocuri de lirism sau ironie, iar insignifiantul devine semnificant în scrierea lui Simionescu.

Dan, de exemplu, apare mai întâi în Biblie la *Geneză*, apoi e un nume de rezonanță în istoria noastră. În *Dicționarul onomastic*, **Dan** capătă altă semnificație, e atribuit unui băiat oarecare, un "ștrengar" ce "ia parte la conversațiile politice și mondene al familiei, primește cadouri și, adesea, trimite pe mătușa acolo de unde venerabila doamnă a venit pe lume". Numele nu mai păstrează sensul original, s-a vulgarizat, este conotat negativ.

Despina este strâns înrudit cu substantivele *despot*, *despotism*. Sensul este păstrat în text, autorul identifică personajul cu semnificantul inițial: "femeia care poate trăda o prietenie veche și reforma sistemul metric". Masculinul **Despot** provenit din substantivul comun cu același nume păstrează sensul original: "Drăguț copil! și ce frumos se joacă! La șase ani știe să citească? Bravo. Și ce hârtie tot ascunde în buzunar? Aha, un plan amănunțit de incendiere a casei, din toate părțile deodată, începând cu patul bunicii... Uluitor de bine gândit..."

Pentru a exemplifica verva lingvistică și imaginativă a autorului putem oferi câteva mostre care ilustrează metoda de lucru folosită în *Dicționarul onomastic*, aceea de inventivitate: **Dancairo** - zâmbetul și thanaticul sunt doi poli opuși ce se vor contopi într-un singur personaj - **Dancario, Dauria**, căreia autorul îi conturează o înfățișare parodică regăsită în existența cotidiană, **Dente**, o ființă evanescentă, o umbră, "o fată de o frumusețe galbenă, cu o rochie galbenă și o privire galbenă, legănându-se spre Asia", văzând-o, te încearcă sentimentul de *fata morgana*, de iluzie, **Dysimulat, Dzig-Dzag**, astfel de exemple paradoxale putând continua. Se remarcă asociațiile lexicale insolite de care uzază autorul, inventivitatea fiind o marcă a scriiturii.

Litera **D** devine un personaj, creează identități imaginare cu trăsăturii definitorii, predominante rămânând ironia și paradoxul. Majoritatea numelor fac parte din recuzita imagistică a unui scriitor care vrea să evadeze de sub tirania normelor și a modelelor, demonstrând flexibilitatea genului. Marele câștig a romanului său este identificat în "redobândirea dreptului la ieșirea din regului și rețete - se pare însăși legea dezvoltării lui".

Astfel, litera devine un semn polisemantic care intră în alcătuirea unor nume transfigurate în personaje pe care autorul le resemnifică, înzestrându-le cu noi semnificații, pe alocuri, altele decât cele originare.

Imelda CHINȚA

Protocoale și contracte de lectură liturgică în Țara Silvaniei (sec. XVII-XIX)

În speranța că mă aflu, cât de cât, în congruență cu tematica dezbaterilor de azi, "Semne și resemnificări (între Cuvânt și Text)", dați-mi voie să vă prezint câteva aspecte legate de o problemă

relativ nouă în literatura noastră de specialitate, una care confirmă faptul că existența în sine a textului este strict condiționată de lectura acestuia și că, după cum vom vedea, însăși textul ca atare emană niște reguli de lectură. Despre aceste intercondiționări doresc să vă vorbesc, în continuare, ca un fel de addenda la expoziția de carte veche și icoane, organizată anul trecut de către Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău, cu ocazia împlinirii a 500 de ani de la apariția primei tipărituri pe teritoriul românesc, și anume *Liturghierul slavonesc* a lui Macarie (Târgoviște, 1508). Aici, ca ilustrare expozițională, alături de icoanele de Nicula din patrimoniul muzeului, am expus exemplare din diferite ediții ale *Liturghierului*, apărute la noi, de-a lungul timpului, cu circulație în ținuturile Sălajului.

*

Dacă într-o lucrare anterioară¹ am abordat problemele scrisului și ale lecturii mai mult din perspectiva copistului (adică a "lecturii implicite" și a celei "productive")², dar și a lecturii private pioase, după însemnări; având în vedere perioada istorică în care ne plasăm, este mai mult decât justificată o abordare, în linii mari, a lecturii colective (și intensive, totodată) ca practică liturgică, cu exemplificări pe cartea românească veche din Țara Silvaniei.

Alături de cel ritual și eretic³, unul dintre principalele cazuri de uzaj a cărții, este uzajul liturgic, aspect despre care vom trata

în continuare, relevând complexitatea deosebită pe care o are lectura liturgică, ca lectură a unui set de cărți de cult, între care principala este *Liturghierul*, necesare pentru oficierea slujbelor religioase și care, de regulă, intră în componența a ceea ce noi am numit colecția *sine qua non* a unei biblioteci bisericești (ortodoxe sau greco-catolice)⁴.

După cum am menționat și altădată⁵, dintre versiunile manuscrise ale *Liturghierului*, cu circulație în Țara Silvaniei sau manuscrite aici, în diferite locații din țară se păstrează cinci copii realizate în prima jumătate a secolului al XVIII-lea de către diaconul Gheorghe din Vima Turdăi (Fildu de Sus și Iaz), popa Vasile Moldovanul Dascălul (Gârboiu, 1718), popa Lup din Chechiș (Chechiș), popa Petre de la Hereclea (Săg, 1743) și popa Ștefan din Fildu (1735 - Finciu și 1737 - Călățele, județul Cluj).

Cât privește versiunile tipărite, cel mai vechi exemplar este dintr-o ediție de Târgoviște (1713, Buișă) și se mai păstrează, de asemenea, ediții de București (1728 - 2 exemplare; 1729 - 2 exemplare; 1746 - 1 exemplar), de Iași (1759 - 1 exemplar; 1818 - 1 exemplar) și Râmnic (1759 - 2 exemplare; 1767 - 2 exemplare; 1787 - 1 exemplar și 1813 - 1 exemplar); pe lângă acestea, există conservate și ediții de Sibiu, de la 1798 (3 exemplare) și 1814 (2 exemplare).

Dat fiind preponderența, nu cu mult timp după unirea cu Roma, în Țara Silvaniei a parohiilor greco-catolice, în ordine cantitativă, evident că ponderea o va deține *Liturghierul* tipărit la Blaj: 1756 (1 exemplar), 1775 (11 exemplare) și cel din 1807 în 28 exemplare (vezi comparativ fig. 1).

Pe filele acestor liturghiere, răspândite pe tot arealul sălăjean,

există numeroase însemnări, aparținând în special preoților, cei care erau cititorii (aproape) în exclusivitate a principalei cărți de altar.

Istoricul cărții și al lecturii Roger Chartier, pe drept invocat mereu în paginile de față, supunând unei analize istorice lectura ca practică culturală, conchide că, în acest context, trebuie să înțelegem că:

"Actele de lectură care dau textelor semnificații plurale și mobile se situează la întâlnirea dintre manierele de a citi, colective sau individuale, moștenite sau novatoare, intime sau publice, și niște protocoale de lectură depuse în obiectul (de) citit, nu numai de către autorul care indică înțelegerea justă a textului său, dar și de către tipograful care îi face compoziția, fie cu o înfățișare explicită, fie, conformându-se habitudinilor timpului său, fără să gândească anume formatele tipografice"⁶.

Din acest punct de vedere, considerăm *Liturghierul* ca opera care conține cel mai bogat protocol de lectură dintre toate cărțile de altar și strană folosite pentru oficierea slujbelor religioase, adică acele "rânduile sau formule de rugăciune potrivit cărora se oficiază cultul public al Bisericii"⁷. Deci, în sens restrâns, protocoalele de lectură nu sunt altceva decât acele "indicații tipiconale" din abundență în această carte - sau ceea ce, prin analogie, la nivelul lecturii dramatice/teatrale se cheamă *didascalie* (indicații regizorale)⁸ -, un gen de paratext auctorial, marcat tipografic, de obicei, cu cerneală roșie. Ceea ce propunem aici este un sens lărgit al noțiunii, cuprinzând ca idee, *summa* tuturor cărților ce conțin sau servesc "protocoalelor de lectură" din liturghier în vederea oficiării liturghiei propriu-zise și a celorlalte slujbe (vezi mai jos fig. nr. 1). După cum se poate deduce, în funcție de natura slujbei religioase și a momentelor ei (tipul sărbătorii, perioadele calendarului bisericesc etc.), indicațiile tipiconale din *Liturghier* includ trimeri la celelalte cărți din care se va citi de către slujitorii bisericii antrenați în actul oficiării propriu-zise⁹.

Regretatul istoric și comparativist Alexandru Duțu, ocupându-se de lectura intensivă în cadrul bisericii bizantine, se referă la faptul că: "Indicațiile tipiconale ne arată că lecturile de texte patristice, făcute cu voce tare în Biserică, aveau caracter intensiv și de împletire cu rugăciunea"¹⁰; cadru în care aceste prevederi tipiconale referitoare la "cetiri" capătă o importanță specială.

Cartea de slujbă sau cult	Oficina tipografică							Total
	Bălgrad	București	Râmnic	Sibiu	Iași	Buzău	Blaj	
Apostol	-	10	5	-	-	4	60	79
Biblia	-	-	-	-	-	-	8	8
Noul Testament	3	-	-	-	-	-	-	3
Catavasier	-	1	-	-	-	-	16	17
Evangelie	-	22	5	4	-	-	73	104
Liturghier	-	3	3	2	2	-	38	48
Molitvelnic	-	3	3	-	1	-	27	34
Octoih	-	15	16	-	1	-	53	85
Penticostar	-	17	4	16	-	-	47	84
Psaltire	-	-	2	1	1	-	3	7
Strastnic	-	-	-	-	-	-	102	102
Triod	-	5	14	-	-	-	75	94
TOTAL	3	76	52	23	5	4	502	665

Fig. nr. 1. Protocolul de lectură liturgică –cantități conservate

Într-un cuvânt, complexitatea lecturii ritualice, ca formă de lectură colectivă, constă în alternanța modurilor de lectură și a lectorilor participanți (preoți, diaconi și cântăreți), dublată de gestică rituală liturgică a preotului și atitudinea de pioșenie a credincioșilor ca ascultători; prezența unei lecturi cu voce tare, alături de una cântată sau recitată, și, nu în ultimul rând, a *didascalecturii*, adică cea a indicațiunilor tipiconale și ritualice ca lectură silențioasă¹¹. De asemenea, pe lângă faptul că avem de a face cu o lectură "dramatizată", formularele liturgice, după cum s-a văzut, indică o citire alternativă din mai multe cărți, în funcție de rânduiala slujbei respective¹². Ca atare, biblioteconomic vorbind, după locul în care se află cititorul în biserică și gradul de implicare al acestuia în actul săvârșirii slujbei, înseși cărțile se împart în cărți de altar și cărți de strană.

Preocuparea pentru acuratețea manuscopierii cărții liturghierului o dovedește între copiiștii locali, popa Lup din Chechiș, pe valea Almașului, cel care reproduce, sub o formă rudimentară, inclusiv "închipuirea sfântului discos" din Rânduiala Proskomidiei (vezi fig. nr. 2). O încărcătură paratextuală deosebită există pe exemplarul de la Doh a *Liturghierului* de București (1728), unde, pagina 55, cea cu gravura "Închipuirea sfântului discos"¹³, completată cu text, posedă și următoare însemnare olografă: "Ierei Nicolae. Aceasta carte au dat de pomana de la beserica de Domozlău supt anathema să nu să smintească. 1789"¹⁴.

Indispensabilitatea cărții *Liturghierului* în oficierea slujbei religioase este demonstrată, indirect, prin însemnarea găsită pe filele primei ediții de Blaj, exemplarul de la Valecăul de Jos, consemnată de către parohul locului, Sofronie Sav, cel care, mai mult ca sigur, posedând personal un alt exemplar, la 14 august 1852, a împrumutat cartea bisericii "la Costan din Nușfalău, ca să se folosească cu ea până și-or lua alta și înapoi să vie îndărăpt"¹⁵.

Revenind la "receptorul" lecturii liturgice, la enoriașul care participă la slujbă, aceasta indică faptul că, prin statutul lui de cititor-ascultător, el este implicat într-un contract simbolic de lectură, întrucât acceptă protocolul de lectură liturgică propus, cel propriu bisericii pe care o frecventează și, prin urmare, se identifică confesional cu aceasta (ortodoxă sau greco-catolică), se regăsește și socializează în respectiva comunitate de lectură pioasă.

Același Roger Chartier, care este preocupat de studiul paratextului imprimat sau olograf, spune că: "Cel mai adesea, singurul indiciu al uzajului cărții este cartea în sine. De aici, severele limite impuse oricărei istorii a lecturii. De aici, imperioasa sa seducție"¹⁶. Chiar dacă, în plus, cartea românească veche din Țara Silvaniei, și nu numai de aici, dispune cu generozitate de însemnări olografe, adevărate "matrice ale lecturii", s-ar putea ca, în cele de mai sus, pe urmele maestrului Chartier, să ne fi lăsat și noi prinși doar în mrejele acestei "imperioase seducții".

Ioan-Maria OROS

¹ I. Oros, *Despre scris și lectură după manuscrisele și însemnările de pe cartea veche din Sălaj*, în *Valori bibliofile din patrimoniul național cultural român. Cercetare și valorificare*. Ediția a XII-a, Ploiești, 21-23 nov. 2003, Ploiești, CIMEC, 2009 (sub tipar).

² Când putem vorbi despre dublul adevăr al lecturii copistului: lectura "modelului"/arhetipului, pe de o parte, și, pe de alta, lectura ce însoțește manuscrierea. Vezi Hans Erich Bödeker, *D'une «histoire littéraire» du lecteur à l'«histoire du lecteur»*. Bilan et perspective de l'histoire de la

lecture en Allemagne, în R. Chartier (sous la direction de), *Histoires de la lecture - un bilan des recherches*, Paris, IMEC Éditions / Maison des sciences de l'homme, 1995, p. 117.

³ A. Petrucci, *Roger Chartier, Lectures et lecteurs dans la France d'Ancien Régime*, Paris, Éditions du Seuil, 1989, 370 p.; Roger Chartier (sous la direction de), *Les usages de l'imprimé (XVe-XIXe siècles)*, Paris, Librairie Arthème Fayard, 1987, 446 p., XXIV pl., fig., în *Annales*, Année 1989, Volume 44, Numéro 4, p. 877.

⁴ Vezi I. Oros, *Schiță de istorie a bibliotecilor din Țara Silvaniei (sec. XVII-XIX), din perspectivă paratextologică*, în *Apulum*, XLIV, Alba Iulia, 2007, p. 442.

⁵ *Bibliologie și patrimoniu cultural național: cercetare - valorificare - perspective. Workshop. Trăzumiștele comunicărilor*, Alba Iulia, Universitatea "1 Decembrie 1918" Alba Iulia, p. 12-13.

⁶ R. Chartier, *Du livre au lire*, în *Pratiques de la lecture*, Paris, Éditions Payot & Rivages, 2003, p. 82-83 (trad.n.).

⁷ E. Braniște, *Liturgica specială pentru institutele teologice*, București, Editura IBMO, 1985, p. 15.

⁸ Lucie Bécret, *Didascalie*, în *Dictionnaire International des Termes Littéraires*, sub voce. <http://www.ditl.info/arttest/art820.php> (Accesat 3.01.2009).

⁹ Pentru precizări asupra cărților "sine qua non" vezi *Tipic bisericesc*,

București, Editura IBMO, 1976, p. 11-13; E. Braniște, Gh. Nițoiu, Gh. Neda, *Liturgica teoretică. Manual pentru seminariile teologice*, București, Editura IBMO, 2002, p. 135-143.

¹⁰ Al. Duțu, *Literatură patristică și lectură intensivă în tradiția ortodoxă, în Persoană și comuniune. Prinos de cinstire Părintelui Profesor Academician Dumitru Stăniloae la împlinirea vârstei de 90 de ani*, Sibiu, 1993, p. 262.

¹¹ M. Issacharoff, *Le spectacle du discours*, Paris, Corti, 1985, p. 25-40. Apud L. Bécret, *op. cit.*, în DITL, sub voce. Pentru gestica ritualică liturgică, vezi Felicia Dumas, *Gest și expresie în liturghia ortodoxă*, Iași, Institutul European, 2000, p. 95-136.

¹² Pentru definirea slujbelor bisericești și împărțirea lor, vezi E. Braniște, *op. cit.*, 1985, p. 14 și passim.

¹³ Prima ediție de Blaj a Liturghierului (1756), de exemplu, nu conține acest important element iconografic.

¹⁴ *Liturghier*, București, 1728. Depozitul eparhial Șimleu Silvaniei, inv. PCN nr. 290.

¹⁵ *Liturghier*, Blaj, 1756, p. 13-29. Depozit eparhial Șimleu Silvaniei, biserica Valcău de Jos, inv. PCN nr. 39.

¹⁶ R. Chartier, *op. cit.*, în Roger Chartier (sous la direction de), *Pratiques de la lecture*, Paris, Éditions Payot & Rivages, 2003, p. 114.

Trăim în prezent, valoare temporală pe care o consumăm cu ferocitate. Visăm un viitor pe care fiecare din noi îl configurăm în limita posibilităților noastre de reprezentare.

Ignorăm ca și cum nici nu ar fi existat trecutul. Uităm însă că de acolo din dimensiunile trecutului, milenii, secole, decenii, sau mărunțul an sunt extrase rădăcinile noastre biologice, că în acele durate temporale s-a stabilizat gena care ne particularizează, că sunt etapele ce au înălțat personalitatea noastră, valoarea de ființă gânditoare, de viețuitoare care face, de entitate animală ce rabdă, ce exultă, sau, de ce nu, care luptă. Că identitatea noastră, atâta cât este ea, s-a născut, și s-a dezvoltat din experiența, prin care înțeleg cumințenia și necumințenia, a sute sau poate mii de generații antecesoare, ce au răbdat pentru singurul motiv de a ne crea și a ne înarma, pe noi, ultima mlădiță a vreei lor de a fi, cu un câmp operațional prin care să desemnăm dimensiunile puterii, ale neputerii și orgoliile, în condiții mai bune decât cele pe care le-au avut ei.

Iar pentru că este vorba și de orgolii, de ce nu am cantona în sfera acestora dorința alimentată de efort de ai descoperi pe înaintași, de a le decela modul de viață, instrumentele culturale, prejudecățile și festinurile culturale, pentru a ști cu ce sacrificii au răzbatut, cu unicul scop de a ne înarma cu rezistență și putere, pentru că nu este pentru nimeni un secret că în regnul animal omul este viețuitoarea care și-a bifurcat scopul existențial în categorii distincte, nevoia de a-și asigura o viață cât mai bună, pe de o parte, iar pe de altă parte dorința de a asigura un viitor cât mai bun progeniturii sale, prin care se înțelege pe lângă bunurile materiale care să-i asigure o existență liniar bună și un strat social mult peste dimensiunile propriei obârșii. Dacă a muncit, și a luptat pentru a ne ridica deasupra propriei sale condiții, pentru a ne înavuții, și de ce nu și pentru a ne domni, de ce ajunși de acum la rangul social pentru care au militat ei, străbunii, de ce i-am uita odată ajunși acolo unde au vrut ei. Este limpede că ei prin credință, prin daturile morale ce i-au caracterizat ne-au edificat, cărămidă cu cărămidă, daturile morale pe care le-au avut ei.

Unul din artiștii* ce au agrementat două municipii

Fugim oare de trecut?

transilvane cu marele său spirit a lăsat în Cluj Napoca monumentul unui rege**, iar în Zalău un baron*** și un țaran. Despre baron (1750 - 1809) se știe că a dezrobii iobagii cu ceva vreme înainte ca emanciparea acestora să se fi făcut prin lege****, și se mai știe că a ctitorit o instituție de învățământ agro-zootehnic***** în care se puteau înscrie tinerii țărani, iar ceea ce ne uimește astăzi este împrejurarea că accesul la această formă de învățământ era condiționată și de cunoașterea limbii române, și aceasta în vremuri în care românii erau discriminați. Ei bine baronul este înfățișat eternității în compania lui Badea Samson Pop zis Coleră din Rona, țaran român la vârsta senectuții, purtând pe umeri solarul suman pelerină, obiect de vestimentație ce a arhanghelizat pentru veacuri la rând bărbații pogorători din daci și romani, înfățișat cu plete, ce adastă în valuri, aidoma ținutei croilor naționali, Horia, Cloșca și Crișan.

L-am amintit pe Badea Samson nu atât pentru faptul că el aduce în actualitate raporturile de coabitare (la vremea viețuirii sale) în pace și armonie între etnia majoritară, asuprită, și cea minoritară, dominantă din Ardeal, precum și faptul că între iobag și nobilul vasal nu subzista o prăpastie atât de mare pe cât a dorit să sugereze propaganda comunistă, pretins izbăvitoare de exploatarea omului de către om, dar care a instituționalizat o exploatare fără echivalent în raport cu întreg traseul istoric al omenirii. Și spunem asta pentru că nobilul folosea capacitatea de muncă a țaranului iobag, iar pentru ca aceasta să fie productivă, iobagul trebuia să fie în putere, iar pentru a fi în putere trebuia să fie hrănit. L-am mai numit pe Badea Samson pentru că cei ca el sunt antecesorii noștri, a pantalonarilor ce batem cu sârg și nu fără orgolii promenadele lumii. Fiind antecesorii primordiali, respectiv, moșii și strămoșii tuturor, de ce nu ne-am apleca să-i cunoaștem, să știm cât mai mult despre ei, pentru că pe măsură ce le vom cunoaște trecutul ne vom afla obârșia, vom ști de unde ne-am înălțat, vom ști pe sudoarea și năzuințele cui am ajuns aici unde ne aflăm azi.

Tiberiu VANCA

* Fadrusz Janos

** Matei Corvin

*** Wesselenyi Miklos de Hodod

**** Györfi-Deák György - "O Statuie cât veacul" -Transilvania Jurnal Sălaj nr. 28/13 Dec. 2002 <http://bilet.go.ro/wess.htm>

***** Ibidem

Serie nouă, Anul V, Nr. 4 (51), aprilie 2009

Dacă pentru celelalte epoci istorice ipotezele s-au așezat, s-au lămurit, pentru istoria contemporană, în special pentru perioada gulagului comunist, tragedia poporului român este mai puțin cunoscută. Pentru poporul român a însemnat un adevărat holocaust, greu de imaginat de către generația noastră.

"Oare dacă vreodată aş scăpa de aici şi aş povesti ceea ce-mi văd ochii, mi-ar da cineva crezare ? Vorbele mele scrise sau spuse nu pot reda cele ce se petrec aici", spunea Dr. Nyiszli Miklos, în lucrarea sa *Am fost medic la Auschwitz* (Buc. 1965, p. 78).

Tot el făcea referire la ceea ce înseamnă, cu adevărat, libertatea: *"Totul este trecător şi ... orice lucru are doar o valoare relativă. Excepție face un singur lucru: libertatea!"* (lucrarea citată, p. 212).

La fel ca şi în lagărele naziste de exterminare şi în timpul regimului comunist, în închisorile politice, s-au petrecut lucruri îngrozitoare, până în anul 1964, când la intervenția Occidentului, poate totuși cam târziu, au fost eliberați toți deținuții politici. Însă, după eliberare, nu au mai primit statutul de dinainte, au lucrat ca muncitori necalificați, supravegheați tot timpul de către organele de Securitate și mulți dintre au fost închiși, din nou, pentru faptul că doreau să fie liberi. Totodată, cei care au suferit în închisorile comuniste au simțit nevoia să spună ce se întâmplase cu adevărat în perioada detenției lor, umilințele, teroarea și regimul de exterminare la care au fost supuși. Relevante, în acest sens, sunt cuvintele înaintașului nostru sălăjean, eruditul preot Valeriu Sima, care avea curajul, în anul 1966, să spună ceea ce se petrecuse în închisori și să-și transcrie poeziile compuse în anii de detenție: *"Chiar de m-ați lega / Cu cătuși și funii / Tot aş cuvânta / şi aş spune lumii..."*.

Pentru lucrările acestui simpozion ne-am propus să evidențiem câteva aspecte legate de suferința înaintașilor noștri în închisorile comuniste și miracolul supraviețuirii unora dintre ei.

În timpul detenției deținuților politici principalele forme de supraviețuire le-au reprezentat- după cum mărturisea și Corneliu Coposu în memoriile sale- credința în Dumnezeu și păstrarea vie a

memoriei, în condițiile imposibilității de a se exprima în scris.

Condițiile de detenție erau inumane. La închisoarea din Sighet, de exemplu, principiul dominant pentru deținuții de aici a fost izolarea, o izolare totală nu numai față de familie sau lumea de afară, dar și a deținuților între ei. Nu știau în ce zi se află, nu știau cine e în celula vecină. Deținuții nu aveau nume, nu aveau identitate, erau simple numere.

Directorul închisorii din Sighet mărturisește că nici chiar el nu avea voie să introducă în închisoare vreun ziar sau aparat de radio. Nu-și cunoștea deținuții după nume, deoarece tabelul și repartizarea lor se făcea de la București. Dacă vreunul dintre deținuți se îmbolnăvea, el comunica: "pâlpâie becul în celula nr....", iar dacă avea loc un deces, formula era: "în celula nr... becul s-a stins". Această veste tristă pentru poporul român a fost dată și în dimineața zilei de 5 februarie 1953, când în celula nr. 2, celula în care a stat închis Iuliu Maniu, "becul s-a stins". Osemintele marelui nostru înaintaș sălăjean au fost aruncate la groapa comună din Cimitirul Săracilor, aflat la marginea orașului Sighet și nici în ziua de astăzi nu au fost descoperite pentru a fi aduse în Cavoul familiei din Bădăcin, unde îl așteaptă părinții și frații.

Istoricul Constantin. C. Giurescu, în cartea sa de memorii "Cinci ani și două luni în penitenciarul de la Sighet", apărută postum, în anul 1994, ne spune că a scrijelit zilele pe vopseaua interioară a ușii.

Deținuții simțeau nevoia de a se exprima, nevoia de a lăsa semne, de a scrie, de a lăsa urme. De aceea, pentru a-și păstra intelectul în activitate, în perioada de detenție, compuneau, mental, poezii, făceau traduceri literare, rezolvau probleme matematice sau ipoteze istorice.

Corneliu Coposu, de exemplu, făcea traduceri literare în plan mental. Astfel, din literatura engleză a tradus poezia *If* a lui Rudyard Kipling, despre care Șerban Cioculescu spunea că este cea mai bună traducere a acestei poezii dintre sutele care-i trecuseră prin mână. Poezia a fost publicată și de către istoricul Nicolae Băciu, pe vremea aceea rector al Universității din Honolulu, cu note apreciative la adresa acestei traduceri.

De asemenea, a "scris" mii de poezii, din care aproximativ 100 au fost transcrise de către surorile lui, după eliberarea din

închisorile comuniste.

Corneliu Coposu spunea, în memoriile sale, că inventa și rezolva mental probleme de matematică, ajungând la o stare de spiritualizare și o deosebită ușurință în gândire. Astfel de metode au fost folosite de mulți deținuți politici pentru a-și salva memoria.

Cea mai reprezentativă poezie a lui Corneliu Coposu din perioada detenției ni se pare a fi poezia *Rugă*, compusă în condiții de izolare totală și din care răzbate suferința îndurată, dar și speranța în găsirea liniștii sufletești și a puterii de a uita aceste tragice momente.

Opera scrisă a lui Corneliu Coposu cuprinde și apariții în volume. Acestea sunt: *Ungaria ne cere pământul*, apărut la Editura Luceafărul din Zalău, în anul 1940; *Țara Sălajului*, București, 1944; *Armistițiul de la 23 August 1944 și implicațiile lui*, apărut în anul 1978, în S.U.A și la Editura *Gândirea românească* din București, în anul 1990; *Retrospective asupra istoriei contemporane*, în anul 1990 și 1996, București, colecția *Problemele timpului*; *Dialoguri cu Vartan Arachelian*, la Editura Anastasia, în anul 1991; *Confesiuni. Dialoguri cu Doina Alexandru*, tot la Editura Anastasia, în anul 1996. A colaborat și la volumele: *Iuliu Maniu în fața istoriei* (1992), *Ion Mihalache în fața istoriei* (1993) și la volumul *Din gândirea creștin-democrată românească* (1995).

O altă personalitate sălăjeană, mai puțin cunoscută, contemporană cu Corneliu Coposu și fost deținut politic a fost Valeriu Sima. Absolvent al liceului "Simion Bărnuțiu" din Șimleu, în anul 1928, a urmat teologia greco-catolică la Blaj, între anii 1928-1932. După absolvire, în același an, pe data de 22 decembrie 1932 este hirotonit ca preot în localitatea Pecei, județul Sălaj. Tot în acel an, pe data de 1 decembrie, se căsătorește cu învățătoarea Silvia Ignea din Chieșd, fiica învățătorului director Andrei Ignea din aceeași localitate.

Începând cu anul 1932, până pe data de 11 iunie 1951 când este arestat, a funcționat ca și preot în localitățile Pecei, Nușfalău și Mesteacănu. Între timp, în perioada cât a funcționat ca și preot în Mesteacănu a mai absolvit Seminarul Pedagogic Universitar din Cluj, la data de 18 iunie 1947 și Facultatea de Istorie și Geografie a Universității "Victor Babeș", la 20 septembrie 1949. Tot în această perioadă,

pe data de 6 noiembrie 1946, și-a dat și licența în teologie, la Academia de teologie "Sfânta Treime" din Blaj. A fost și un pasionat om de cultură, publicând în presa vremii numeroase articole, în special culegeri de folclor.

În timpul calvarului său de 10 ani (11 iunie 1951-9 noiembrie 1961), la fel ca mulți alți deținuți politici, a supraviețuit cu credința în Dumnezeu, cu gândul la familia sa și prin păstrarea vie a memoriei, compunând numeroase poezii. După eliberare, din fericire pentru noi, a transcris aceste poezii, pe care însă nu avea cum să le publice, în perioada comunistă. Ele sunt o mărturie a suferințelor pe care le-a îndurat și un reper al închisorilor prin care a fost întemnițat. Poate că într-o bună zi vor vedea lumina tiparului, alături de întreaga operă și activitate a preotului Valeriu Sima.

Mesajul pe care dorește să ni-l transmită Valeriu Sima, la fel ca toți cei care au avut de suferit, este acela că jertfa lor nu a fost în zadar. El amintește despre o lucrare a scriitorului Al. Ciura, intitulată "În vinerea patimilor", dedicată soldaților căzuți pe front. Despre această lucrare, Mircea Zăciu spunea următoarele: "*Ciura închină un elogiu păcii, cu sentimentul că dezastrul poate să aducă o purificare a omenirii, grăbind întronarea unei lumi mai drepte*". La fel și Valeriu Sima spunea despre perioada petrecută în închisorile comuniste, în anul 1966, când scria versurile amintite, următoarele: "*O purificare a omenirii s-a întâmplat și în anii de închisoare, pe care i-au petrecut pe teritoriul țării noastre mulți, foarte mulți din fiii acestei patrii, pe care noi o numim Republica Socialistă România, dar care atunci se numea Republica Populară Română și era un organ de represiune pentru mulți "bănuiți", așa-ziși dușmani ai poporului*". Aceste rânduri erau scrise de Valeriu Sima la Mărgău, unde el ajunsese din nou preot, după ce o perioadă, la eliberarea din închisoare, a fost muncitor necalificat.

În încheiere, redăm câteva poezii inedite, la fel ca toate celelalte poezii compuse de Valeriu Sima în iadul gulagului comunist și rămase, încă, în manuscris:

Ne-am înfrățit cu suferința

Ne-am înfrățit cu suferința
Ea ne urmează pas cu pas.
Tărie-n noi avem credința,
C-atâta doar ne-a mai rămas

Și de trăim de azi pe mâine,
Cu mare chin și greu necaz,

E că dorim mai multă pâine,
Căci prea îi ducem lipsa azi.

Încătușat, între zăbrele,
La ușă sunt păzit de-un zbir.
S-aseamănă zilele mele,
Cu-a morților din cimitir.

Dar sper în marea biruință
Ce o să vină-n viitor,
Când vom scăpa de suferință
Și noi și-ntregul nost' popor.

Intră soare-n închisoare

Intră soare-n închisoare
Și-n micuța mea chilie,
Lasă raza-ți să coboare,
Să-i mai ia din igrasie.

Intră soare-n închisoare,
Și-ncălzește-mă la față,
Schimbă-mi galbena culoare
Și mai ține-mă-n viață.

Intră soare-n închisoare,
Printre gratii și zăbrele,
Adu-mi leacuri la picioare,
Să mai pot umbla cu ele.

Intră soare-n închisoare,
Căci te-aștept cu-atâta dor.
O, de-ai ști tu cât mă doare
Și măduva oaselor ...

Intră soare-n închisoare,
Căci te-aștept din zi în zi ...
Chiar de-i ploaie ori ninsoare
Eu te-aștept, ca tu să vii ...

Digul crește

Lumini sunt în aer și stele-s pe cer
Și fața în apă și-o scaldă ...
De noapte se-ndreaptă spre-al lor șantier
Brigada lui "Căciulă-Albă".

Un "Ține-aproape", răsună-n văzduh,
Urmă de un "Mișcă mai tare!" ...
Cu strigăte aspre, soldații conduc
Brigada spre soare-răsare.

Un soare frumos, cum n-am mai văzut.
Și nici c-ar putea să se vadă:
E singurul lucru, ce-aici mi-a plăcut
Și fulgii, căzând, de zăpadă ...

Lătratul de câine și cânt de cocoși
Ne leagă de lumea de-afară,

Căci oamenii liberi sunt prea somnoroși,
În cale-ne acum să apară.

Ei dorm somnul lor dulce și lin
În mijlocul familiei sale,
Când noi ne-ndreptăm spre-al nost' -
țințirim,
Spre locul de muncă și jale ...

Ne-așteaptă pământul să îl scormonim
Și să-l încărcăm iar în roabe,
Ne-așteaptă pietroaiele să le stropim
Cu sânge, șiroaie și boabe ...

E mijlocul iernii ... zăpadă și ger ...
Pământu-nghetă, ca betonul ...
Dar toate-s nimica l-al nost'-brigadier.
Poruncă ne dă: "Jos paltonul!" ...

Brigada-i ascultă răstitul cuvânt,
Iar frigul și gerul dispare,
Când târnacopul lovește-n pământ,
Mai iute, mai aspru, mai tare!...

Vagoane sosesc vreo trei garnituri.
-"Pe ele copii! Dați bătaie!" ...
Molozul s-aruncă prin tari izbituri,
Platforma se-ncarcă, de-i claic.

Iar trenul pornește spre alt șantier ...
Aici, fața apei se crapă
Și digul înghite pietroaie ce pier ...
Pământul se-ngroapă sub apă!

Această ultimă poezie se referă la zilele petrecute de către autor între 20 noiembrie 1952 și 20 ianuarie 1953, pe șantierul "Transbordări 2 - Ovidiu". A făcut parte din brigada de preoți F2 de la Colonia Peninsula, comuna Valca Neagră, regiunea Constanța. Brigada era condusă de Paul Zubrinski, poreclit "Căciulă Albă".

Bibliografie:

1. Arhivele Naționale-Direcția Județeană Cluj-Napoca, *fond Valeriu Sima*
2. *Analele Sighet*, apărute la Fundația Academia Civică, vol I-X
3. Nyiszli Miklos, *Am fost medic la Auschwitz*, Buc., 1965
4. Corneliu Coposu, *Confesiuni. Dialoguri cu Doina Alexandru*, Edit. Anastasia, Buc., 1996
5. Idem, *Dialoguri cu Vartan Arachelian*, Edit. Anastasia, Buc., 1991
6. Tudor Călin Zarojanu, *Viața lui Corneliu Coposu*, Edit. "Mașina de Scris", Buc., 1996
7. Constantin C. Giurescu, *Cinci ani și două luni în penitenciarul de la Sighet*, Edit. Fundației Culturale Române, Buc., 1994

Marin POP

Serie nouă, Anul V, Nr. 4 (51), aprilie 2009

Fragmente din *Gâlceava himerelor* (Ed. Herald, București, 2008)

Când scriu, îmi pare că smulg cuvintele din întuneric, dintr-un "loc" atât de adânc, încât mă întreb cum de nu m-am prăbușit încă în această bulboană insondabilă. Cum de putem conviețui cu acest abis ce-și are cuib în fiecare dintre noi, și care, de fiecare dată când închidem ochii, distruge lumea? Să nu fie omul, oare, decât "purătorul de cuvânt" al acestei genuni, iar mult trâmbițatul "adevăr dinlăuntrul nostru" să nu stea decât în atât de intimul năicând-nicăieri?

Nu pătrunzi în Dincolo ca într-un Alt-ceva. Propriu-zis, "dincolo" nu este decât un "aici" trezit. De fapt, orice cuvânt, limbajul în general devine impropriu atunci când are de dat socoteală de stări excepționale, supra-firești. La orice grad de rafinare ar ajunge, el nu va reuși niciodată să fie mai mult decât o aproximare a realității pe care pretinde că o desemnează. Desigur, poetul trăiește mai în preajma misterului lumii decât bancherul, de pildă, iar filosoful este mai aproape de rostul ei decât măcelarul, dar, la limită, niciunul dintre ei, ca de altfel niciun om, nu are acces, prin limbaj, la fondul ultim al lucrurilor. Nu sunt toate formele manifestării, de la quarci la metagalaxie, de la viruși la serafimi, la fel de inefabile, deopotrivă de maicstoase în misterul lor năucitor?

Faptul că orice realitate este trans-lingvistică reprezintă un adevăr de bun simț, care frizează locul comun. E evident că, de pildă, cuvântul "soare" este incomensurabil cu astrul ce poartă acest nume. Ceea ce este mai puțin evident - și, deci, neliniștitor - e gândul că, poate, sursa și consecințele acestei lipse de comună măsură dintre cuvânt și realitatea desemnată de el ne vor rămâne în veci de nepătruns. N-ai simțit niciodată că limbajul nu este din lumea aceasta?

Există ceva care să nu merite să fie notat sau rostit? Nu acesta e rostul cel mai adânc al omului, de a înnobilă prin cuvânt, de a ridica la puterea Logosului tot ce se manifestă și-n primul rând pe sine? Într-adevăr, numai Cuvântul poate mântui lumea, Cuvânt ce nu e altceva decât arhetipul tuturor cuvintelor, care la rândul lor pot fi privite ca semințe ale tuturor lucrurilor și ființelor (având deci o funcție asemănătoare aceluia *logos spermatikos* al stoicilor).

Suntem în primul rând cuvinte, nume înscrise în Cartea vieții - adică în Intellectul Divin - și abia în ultimul rând trupuri, Cartea naturii fiind doar un reflex, un joc creator (*lila*, la indieni) al Absolutului. Sf. Augustin a avut intuiția structurii lexicale a lumii, comparând Creația cu o frază în care fiecare îndeplinește o anume funcție: punct, virgulă, semn de exclamare sau de întrebare, substantiv, verb etc. Scrisul poate fi considerat așadar, o *imitatio Dei*, o reflectare la nivel uman a Gestului primordial prin care Dumnezeu "a zis și s-a făcut", înscriind astfel pe coala goală a neantului nenumăratele minuni ale Firii.

Și în regimul diurn și în cel nocturn, deci atât aievea, cât și în vis, orice persoană sau situație poate îndeplini funcția unui simbol. La limită, tuturor lucrurilor, evenimentelor și ființelor din această lume, și din oricâte altele, li se pot atribui (de fapt, chiar au) semnificații, ca să spun așa, trans-conjuncturale, în sensul că nimic din ceea ce se manifestă nu este doar ceea ce pare a fi. Orice om de pildă, chiar dacă nu e conștient de acest lucru și își închipuie că aparține în întregime lumii vizibile, participă în realitate la toate stările de fire - sau altfel spus, trăiește simultan în toate planurile de realități, de la cel mai grosier, al efectelor vizibile, până la cel mai subtil, cauzal și a-cauzat.

Desigur, sunt foarte multe lucruri cu care nu merită să-ți bați capul (în special cele făcute de oameni), dar nu e mai puțin adevărat că există altele, chiar anodine în aparență, care (după cum sugerează Mircea Eliade în opera sa literară) în anumite circumstanțe se pot constitui în tot atâtea semne ale Destinului, în locuri ce-și câștigă în mod miraculos un statut ontologic privilegiat. Singura problemă ar fi să recunoști și apoi să încerci să descifrezi, pe cât îți stă în putință, aceste adevărate noduri gordiene ale Misterului...

Numim lucrurile sub pretextul că vrem să le pătrundem semnificațiile, de fapt o facem pentru a ne apăra de ele, de taina lor redutabilă și înfricoșătoare. La drept vorbind, fără iluzia cunoașterii lor viața ar deveni, pentru cei mai mulți dintre noi, imposibilă.

Încet, încet, viața le simplifică pe toate, le "esențializează", le șlefuieste până la a le reduce la *semne*, la "scheme geometrice" strict necesare pentru a da un contur semnificativ fiecărui destin în parte.

Câte neînțelegeri pot cauza cuvintele, felul în care sunt folosite! Cum pot ele să mîngaie, dar și să sfîșie, să salveze sau să rățăcească. Poți să o iei și razna dacă ții prea mult seama de ele! Pe de altă parte, a le ignora cu totul înseamnă a alege haosul, lipsa de noimă, absurdul, confuzia. Și aici, ca în orice altceva, trebuie aflată "dreapta măsură". Luate prea în serios, cuvinteleucid, dar și dacă le întorci spatele au același efect. Cu ele rănești, cu ele tămăduiești. Ele te înalță-n rai sau te coboară-n iad. Enorm contează modul în care sunt folosite, nu în sens strict formal, ci ca reflectare a unei coerențe lăuntrice, a unei alegeri superioare, spirituale. Altfel, cuvintele rămân ca niște cochilii goale, nelocuite, "interfețe" ale neantului. Neașezate sub semnul Logosului divin, ele devin pricină de dezbinare, disoluție și sminteală... Cuvinte văduvite de Cuvânt, bolnave, sterpe, ce ne îmbolnăvesc sufletul, cum sunt majoritatea cuvintelor acestui veac dezduznezeit.

De câte ori îți recitești un text mai vechi este ca și cum ți-ai dezgropa propriul cadavru. Ne îngropăm în cuvinte, ne dezgropăm prin cuvinte. Gropari ai propriilor nimieniciei, ne cântăm pe mii de voci prohodul, cuvintele fiind lacrimile prin care ne plângem anticipat hoitul care vom fi.

Scrii din exasperarea pe care ți-o provoacă locul comun, din revolta împotriva monotoniei ucigașe a scurgerii timpului, din neputința de a fi nemuritor! În definitiv, putem înțelege motivația reală, rațiunea ultimă a acestui act? E un mare naiv cel ce-și închipuie că, scriind, se adresează numai semenilor săi: dacă nu-l poate vindeca amintirea incendierii Bibliotecii din Alexandria, de exemplu, îi mai rămâne să mediteze la Incendiul universal în care, conform vechilor texte, vor arde toate lumile, fără excepție.

Scrisul este urlet solidificat, *s.o.s.* lansat în eterul spaimelor și speranțelor noastre, spovedanie a creaturii, neputându-l avea ca adevărat destinatar decât pe Dumnezeu. Dacă n-ar fi așa, prin ce s-ar deosebi toate eforturile noastre spirituale, văzute și nevăzute, de zborul libelulelor?

Indiferent de calitatea lui, orice text, odată început, te săcăie, te trage parcă de mânecă, te somează să te ocupi de el, să-i dai atenție. Întocmai unei ființe vii căreia i-ar fi frică să n-o abandonezi!

Despre Dumnezeu, despre "Cauza cea bună a tuturor trebuie și multă vorbă și puțină și deloc" (Sf. Dionisie Areopagitul). S-au scris nenumărate tratate despre El, multe, mai ales, despre neputința noastră de a-L înțelege. Conform unui text sacru, interjecția "ah!" este arhisuficientă în legătură cu El. Toate gândurile și cuvintele tac în fața Lui, toată firea, într-o sfântă și cutremurată înfiorare, îi aduce slavă Celui Negrăit. Mintea arde, înfricoșată, în tăcerea divină și așteaptă, în neostoita-i căutare, un strop de har... Dar lumea? Ce este lumea? O grădină de taine scăldată-n roua bucuriei cerești... Dar fața ei hădă, mâncată de viermii morții și ai păcatului? Arde, arde și ea în focul Iubirii dumnezeiești...

"Și cuvântul care tace"... Toată literatura lumii ar putea fi cuprinsă în acest koan zen. Cât de grăitoare este totuși această "tăcere" a cuvântului! Într-adevăr, de-abia când toate cuvintele tac, începe să grăiască Cuvântul, Cel de dincolo de orice cuvânt.

Vorbind, ți se întâmplă să ai brusc, uneori chiar în mijlocul unei fraze, revelația Tăcerii; pe de altă parte, tăcând, te poți apropia în mai mare măsură de taina Rostirii. Cuvântul și Tăcerea: polii spirituali ai ființei, mărturisitorii Absolutului în om.

Sunt ispitit de căutarea unor formule definitive, deși știu bine că ele nu există. E o atitudine copilărească: să găsești cuvântul ultim, acel *Sesam* care să transforme totul într-o lumină diafană și veșnică, cuvântul miraculos care să învingă definitiv grozăvia și urâtenia vieții și a morții.

Știu că nu depinde de mine mare lucru, că forțele îmi sunt dureros de drămuite, totuși, uneori simt că existența mea conțenează enorm, că inima mea este nodul în care se întâlnesc firele nevăzute ce leagă între ele toate lucrurile și ființele. Și-atunci, sunt ispitit din nou de formule definitive...

Nu poți pretinde niciunui lucru și niciunei ființe, deși tentația e mare, să fie ceea ce nu este; pe de altă parte - și aici Kant avea dreptate - nimeni n-a cunoscut (și nu va cunoaște niciodată) nicio realitate așa cum este ea în "ascunsul ascunsului" ei. Taina ultimă a lucrurilor (sau "esența" lor, cum o numesc filosofi) rezistă oricărui asalturi ale cunoașterii noastre. De fapt, numim lucrurile pentru a ne pune la adăpost în fața misterului lor redutabil și, oarecum, amenințător. Cred că nu altul e rostul poruncii, date de Dumnezeu lui Adam, de a pune nume tuturor lucrurilor și ființelor: nenumite, acestea nu pot fi stăpânite ci, dimpotrivă, stăpânesc. Ne-am putea întreba, totuși, de ce după Cădere acestea i-au devenit dușmănoase omului? Singura explicație plauzibilă mi se pare aceea că, sustrăgându-se legăturii nemijlocite cu Dumnezeu (privit în calitatea Sa de Cuvânt, deci de "depozitar" al tuturor cuvintelor), omul a ajuns să uite adevăratele nume ale lucrurilor, adică miezul lor viu, "cifrul" lor secret prin care pot fi luate în stăpânire. Odată uitată această limbă primordială, oamenii vor fi fost nevoiți să-și creeze o alta (de fapt mai multe, vezi *Gen.* cap. 11), superficiale și neputincioase, ce nu mai păstrau din prima decât palide reflexe, lumini plâpânde pe cale de a se stinge. Noile limbi nu mai reflectau decât coaja lucrurilor, înfățișarea lor părelnică și iute trecătoare, iar când, sub puterea nostalgiei după măreția Limbii pierdute, se avântau uneori spre înălțimea înțeleșurilor lor ascunse, erau nevoite să dea înapoi în fața Tainei.

Sunt momente în care niciun gând nu vrea să iasă din propria-i găoace, să se transforme, adică, în cuvânt. Nu-i nimic... În acest caz, nu trebuie decât să aștepti, răbdător, până când "coaja" îi va deveni transparentă, luminoasă, până când îi vei vedea inima pulsând pe înțeleșul tău.

Omul și-a pierdut Tradiția și de-atunci face... literatură. Înainte știa, acum bate câmpii. A fost o vreme când ceea ce numim astăzi "esență", "mister" sau mai știu eu cum, i se impunea omului cu o putere mai mare decât a oricărui lucru perceput prin simțuri. Pe-atunci, Dumnezeu era mai evident decât o piatră, astăzi El a ajuns mai neguros chiar decât omul însuși.

Daniel HOBLEA

Texte prezentate în cadrul Dezbaterilor "Caiete Silvane" cu tema "Semne și resemnificări (între Cuvânt și Text)", cu ocazia celei de-a doua ediții a Zilelor revistei noastre, în 27 martie 2009, în Sala "Avram Iancu" a Primăriei municipiului Zalău.

The clockwrecker

24 decembrie 2008 de hect0r

Colecționez cu încântare roțițe de ceasornic, arămii de obicei. Le țin într-o casetă de tablă gravată, ce odată se închidea cu cheiță, una dintre casetele belle-époque rămase de la bunica mea. Poate fascinația pentru roțițele de ceasornic e un semn al relației mele distorsionate cu timpul. Nimeni niciodată nu mi-a ghicit vârsta, uimirea noilor cunoștințe la auzul numărului care îmi definește vârsta cronologică e deja exasperantă. Cred că mă număr printre cei care, așa cum genial se exprima scriitorul și semioticianul sârb Milorad Pavić, "trăiesc timpul în adâncime" - linearitatea lui e doar o convenție. Poate acest fel de trăire e unul dintre darurile pe care majoritatea oamenilor îl pierd odată cu copilăria. Îmi amintesc o suferință atroce de a nu putea da timpul înapoi, în momente în care am realizat că nu am exploatat la maximum o anumită perioadă-cheie, care să fi dus la un alt rezultat, cândva către sfârșitul copilăriei. Sigur că realizăm absurditatea acelei suferințe, dar asta nu mă împiedică să îmi doresc cumplit de intens să retrăiesc un anumit timp irosit. Mai târziu am realizat că ani întregi valorează mai puțin decât unele momente, iar una dintre zicalele mele favorite a devenit, desigur, "nu aduce anul ce aduce ceasul".

De câțiva ani, (să tot fie vreo zece), în așteptarea momentelor de grație las timpul să curgă din abundență, știind că în dimineața ce va urma voi vedea din nou, privindu-mă în oglindă, o prezență feminină fără de vârstă, ale cărei forțe latente caută fără oprire și în cele din urmă atrag acel echilibru armonios al împrejurărilor, pentru a scăpa precum cremenea, declanșând vâlvătaiele unei manifestări copleșitoare. Datorită acestei percepții profunde a timpului mă feresc pe cât pot de planuri, orare sau orice alte scheme temporale prestabilite. De ajuns am

suportat debilitantul orar zilnic de opt ore, timp de patru ani, pentru ca în final să mă eliberez de percepția altora asupra felului în care trebuia chivernisit timpul meu. Ritmurile nictemerale aparțin naturii, la un moment dat spiritul însetat de învățăminte noi se poate manifesta doar în libertatea nedeterminării temporale liniare. Acum dispun de acea libertate râvnită, de a-mi trăi timpul în adâncime.

Precum Nebunul, a 22-a arcană majoră a tarotului, mi-am luat bocceluța în băț și am pornit, alături de sufletul pereche, să cutreier Lumea (a 21-a arcană). "Ești puțin nebună", îmi spusese odată amicul concitadin Robert, neștiind că exprima în trei cuvinte întreaga frică de alteritate a unui târgușor prăfuit, frica unui târgușor inert de a-și "pierde roțițele" care îl țin încă prizonier al unui timp steril și ucigător, precum regatul părăsit în povestea "tineretii fără bătrânețe și vieții fără de moarte". Da, pot să spun că acum sunt în sfârșit Nebunul arcană a 22-a, cutreierând Lumea pentru a găsi locul unde va putea redeveni cu ușurință Magicianul, cea dintâi arcană. La urma urmei, bocceluța e agățată la capătul unei baghete magice. și nu mă întrebați ce conține bocceluța mea. E evident: roțițe de ceasornic.

Sorana TARMU

Semnal

Ioan Pop, *Între două lumini* (Editura Silvania, Zalău, 2009)

- proză scurtă, fragmente -

Lumina timpului

- A curs tot sângele?
- Da! Ăla cred!?

Mama se opri în loc privindu-l puțin nedumerită. Nu știa de ce își manifestă interesul pentru câte picături de sânge vor cădea din gâtul tăiat al cocoșului. Îi luă farfuria din mâini și se îndreptă spre cele câteva rude și cei doi vecini aflați la umbra unui prun după ce au săpat șanțul pentru fundația casei. Le arătă sângele cocoșului de un roșu închis care părea că se încheagă între pereții farfuriei.

- O să ai o temelie zdravănă, îi spuse un unchi aflat lângă unul din colțurile șanțului proaspăt săpat.

- Stâlpii sunt buni, noi sănătoși... Ai spus înainte că timpul e sălbatic, dar uite o să-l domolesc. Porni încet și turnă la fiecare pas câte o picătură din sângele vâscos al cocoșului. Se mișca imperial ca și cum în urma lui zidul ar fi început să se ridice. Ajuns

în locul din care pornise, a spart farfuria, iar cioburile s-au împrăștiat pe fundul șanțului. Toți și-au făcut cruce, fiecare înălțând câte un cuvânt prin aburul ce învăluia calea. Aflat pe prispa casei vechi abia reușeam să le văd fețele prin gardul de lemn. Au închinat câte un pahar de țuică, lăsând să curgă pe pământ câteva picături, apoi au pornit spre casa veche. (...) (pag. 6, 7)

Desprinși de timp

Ce ani! Frumoși, deși cu greu le înțelegeam frumusețea permisă. Treceam dincolo de bariere datorită unei inconștiențe consecutive, mai ales în zilele de Duminică. De obicei păstram în buzunar câteva ore neatinse ale Duminicii și le schimbam pe cele ale unor zile răsărite de nicăieri. Rar se inversa vraja, dar atunci bunicul căutând cu privirea un punct de sprijin în univers ca și cum ar înțelege ce se întâmplă îmi spunea:

- Iar vă duc Duminică la cules de mălai?

Mult au de cules! Oare ce fac cu atâta? Azi te duci, dar să-i spui profesoarei tale că ajunge. Duminica viitoare, la biserică!

Îi mai amintea pe "mincinoșii ăștia" printre alte cuvinte care se spargeau de liniștea din jur. Era robust și atât de tăcut, încât auzeai cum fantomele invizibile ale sistemului se ascundeau din fața pasului său. Câtă risipă ne înconjură! (...) (pag. 15-16)

Serie nouă, Anul V, Nr. 4 (51), aprilie 2009

Caiete Silvane

<https://biblioteca-digitala.ro> / <https://www.caiete-silvane.ro>

gică, pe Iancu, cel nebun de desamăgiri, a clocotit de vedenia lui Bănuțu, a tremurat și s'a sbatut cu robii de pe vremuri și cu valahii încruntați, treziți la viață liberă prin focul atâtor răscoale...

Fiorii sublimi ai visului nostru milenar au străbătut toate fibrele lui Maniu. El a simțit chemarea irezistibilă pentru cauza mare, ce-și căuta mirele, după atâtea veacuri de umilitoare așteptare. Și a urmărit ținta finală: Unirea, cu înfrigurare halucinantă de posedat...

Vâltoarea sbuciumărilor noastre i-a oferit o singură satisfacție omenească: fericirea datoriei împlinite; o satisfacție de fiecare zi. Intensitatea ei l-a perfecționat în virtutea ascetică a celui mai deplin altruism.

Puțini sunt oamenii mari, cari n'au fost copleșiți de pasiuni. Iuliu Maniu intră în rândurile lor. Aventurile și complicațiile sentimentale, degenerate în scandaluri publice, atât de cunoscute în lumea mare, în viața altor bărbați de stat, lipsesc, cu desăvârșire, din biografia lui. Acest om integru, mistic și moral a avut țărița de a-și feri existența chiar și de bănuială. Procurorul moralei publice, protagonistul vieții fără pată a înțeles să se dea pildă de viață creștinească.

Nu fumează și nu bea. El nu cunoaște, de altfel, nicio patimă brutală sau exaltată. Nu-l stăpânesc nici nervii, nici simțurile. Nici bogăția nu-l ispitește. Standardul lui de viață a rămas neschimbat. Sobru, modest, simplu. — a trăit, în ultimii 45 de ani, studentul sânguinos dela Viena, deputatul de Vinț, avocatul renumit al Blajului, primul ministru al României întregite și solitarul dela Bădăcin. Magnetul Scelipirilor feerice și-a risipit, în zadar, puterea de atracție, asupra lui. Strălucirea și onorurile, de mulți ahtiate, s'au lovit de un Maniu imunizat.

El are superioritatea categorică a răbdării fără nervi. Poate înghiți cele mai rușinoase înjosiri personale, cele mai grosolane insulte, fără să clipească. Dar nu îngăduie nici cea mai mică înjosire a țării, a mulțimii. Când cei mari aduc poporului injurii, lovește în demnitatea lui, nesocotesc drepturile lui, Maniu, cel dintâi sare să protesteze: cu vehemență, pe față, fără înecunjur. Se crede

apărătorul demnității naționale ultragiutate; și nu a existat vreodată un mandator mai zelos, un exponent mai fidel al acestui rol.

Amenințările îl lasă rece. Și nici primejdia vădită nu-l sguđuie, nu-l abate dela datorie. Cutezanța este numitorul decisiv al tuturor calculelor lui. Știe că ea are, totdeauna, și în mare parte, meritul biruințelor și a popularității; că este argumentul suprem în momentele politice însemnate. Dar și cutezanța lui Maniu este rece, calculată. Prin exces de metode nu păcătuiește niciodată.

Intr-o țară în care intranșigența este floare rară, exotică, Maniu este fruntașul cel mai intrasigent. Intre staturile de lachei, cari se înșiră la suprafața realităților noastre politice — cari preferă complimentul, cu seria lui progresivă de temeneli și genuflexiuni — îndrănelii, și cari nu cunosc loialitatea, ei compromisi și prefăcătorii ahtiați după succese efemere, — cutezanța lui Maniu este privită cu uimire, admirată și detestată cu furie, în același timp. Mai ales curajul lui de a spune pe față adevărul, celor puternici, produce nedumerire și alimentează dușmănia surdă, pe care o provoacă însăși existența lui, genantă pentru mulți. De aici vitregia tratamentului de care are parte.

Acestui om, atât de prețuit în străinătate pentru marile lui însușiri și mult încercată lui capacitate politică — cu toate serviciile aduse țării, cu toate marile merite câștigate pe țărâmul luptelor naționale și al consolidării țării întregite, — i-a fost dat să aibă, în România Mare, parte de o soartă ingrată. El n'a putut să recolteze, pentru neamul pe care îl servește, ca nimeni altul, capital de situații politice oficiale.

Dar bărbatul dela Bădăcin prețuiește un singur capital: al faptelor mari. Din mulțimea acestora a adunat bogății, pentru istoria noastră. Dar el a rămas sărac, cel mai sărac dintre oamenii politici.

Și totuși, cel mai bogat...

Nu-i vorbă, că un Maniu care locuiește în mansardă, mănâncă un rasol și face de patru ori pe zi drumul dela Bădăcin la Șimleu, pe jos, purtându-și singur geamantanul, poate trăi sărac. Cheltuiala altor fruntași politici, de o singură zi, i-ar ajunge pe o lună. Până la venitul modest al moștenirii părintești îl jertfește pe altarul politicii.

Oare are nevoie, acest om, de avuții? Pe seama lui, de sigur că nu!

E de mirat cum poate întreține îmbrăcămintea lui simplă, nota specifică de distincție, de noblete, de majestate, care este una din caracteristicile acestui bărbat. Pentru croitori, Maniu nu este ceea ce se cheamă un client solid, o afacere. Ani de-a rândul, el poartă același costum, totdeauna curat, totdeauna nou, obsedant de îngrijit. Să nu credeți că este exagerare în afirmația că președintele consiliului de miniștri dela 1929 a purtat, trei ani, ca primsfetnic al Coroanei, același pardesi, pe care îl purta deputatul de Vinț, înainte cu 23 de ani.

Și totuși, mulțimea de oameni politici, pentru cari eroitorul înseamnă principalul colaborator al activității lor publice, și cari îmbrăcămintea îi costă o avere, nu aduc în societate decât vulgaritatea artificialului, pe lângă suplețea de trestie nobilă, ce freacă în toate gesturile, în toate mișcărilor lui Iuliu Maniu.

Cu tot disprețul lui pentru ceea ce se cheamă, în vremea noastră, eleganță, Maniu este totdeauna ca și scos din cutie. În îmbrăcămintea lui se așază mână cu pastorii protestanți: rigid și sobru, cu cămașa scrobită, cu haine închise, de preferință negre, cu mânușile nelipsite, chiar și în plimbările din miezul verii, prin acareturile proprietății lui.

Iuliu Maniu nu trăiește decât prin viața publică. — „N'am avut decât o singură pasiune — declara el, în fața unei comisii de anchetă parlamentară: lupta națională!“ Toată energia, toate facultățile lui, și le cheltuește, cu o generozitate superbă și impetuoasă, în interesul neamului său: „Salus populi, suprema lex!“...

Iuliu Maniu este, poate, singurul domnitor politic, hărăzit cu însușiri de căpetenie, — care a înțeles să profeseze rolul de tribun al națiunii, îngrădindu-și geniul expansiv de imperator, în crusta de exponent al democrației.

Exponent al democrației și exponent al legalității! Alți conducători pot simboliza fericirea, belșugul, umanitatea, optimismul, înțelepciunea. Maniu este legea! El reprezintă, prin excelență, și mai presus de toate, legalitatea dură. Singur. În mod strălucit și desăvârșit...

A fost sortit să devină totul sau nimic. Să impună politicii românești eul său, să-i imprime concepțiile lui, ori să se prăbușească, sfărâmat de ostilități; să doboare pe toți cei cari s'au ridicat de-a-curmezișul drumului său, ori să cadă la cea dintâi ciocnire.

L'au favorizat ursitoarele. I-au venit împrejurările în ajutor. Și norocul, care sprijinește pe cei tari, a fost de partea lui. A devenit totul... Viața lui este împletită din sbucium încoronat cu biruință. Victoria a fost, veșnic, de partea lui. Și va fi! Iuliu Maniu n'a fost învins niciodată.

El este dintre acei cari nu se pleacă; pe cari doar moartea îi poate învinge.

Sfidează totul, până și poruncile neînfrânte ale naturii. Și jertfește totul, pe altarul legalității, pe altarul convingerilor lui nestrămutate.

Odată, într-o discuție politică, un adversar inteligent a plasat un spirit la adresa lui Maniu. — „Nici moartea — zicea acela — nu va îndrăzni să se apropie de el, decât înarmată cu toate autorizațiile și mandatele de lipsă. Altfel ar risca să fie repezită cu replica dărză a Domnului Preșident: — Nu pot lua în considerație pretențiunea d-v, întrucât nu e legală, nu e constituțională...“

Cât adevăr cuprinde această usturătoare și spiritală ironie!

Chiuvea

*Gicu, 40 de ani,
Gica, soția lui Gicu, 35 de ani,
Ticu, tatăl Gicăi, 70 de ani
Tica, mama Gicăi, 65 de ani
Adișor, fratele Gicăi, 27 de ani
Uma, fiica lui Gicu și a Gicăi, 11 ani
Elvis, fiul lui Gicu și al Gicăi, 2 ani.
Vava, cineva de pe aceeași stradă cu familia Ticu*

*Vana, soția lui Vava, amanta lui Adișor.
Cele trei vise pot fi realizate prin trei scurt metraje, fiecare vis va putea fi spus în limba țării în care se desfășoară acțiunea (Rusia, Japonia, Germania).*

ACTUL I

Scena I

(Interior în casa familiei Ticu, mobilier vechi, semnele unei prosperități trecute. Gicu spală vasele, în timp ce, așezați în jurul mesei, ceilalți mănâncă în liniște)

Gica: Haide, Gicule, mănâncă și tu!

Ticu: Lasă-l dragă, mai are două furculițe de spălat.

Tica: Cum le spală el, mai rar așa tehnică, de excepție.

Elvis: Cane.

Uma: Puțină pâine.

Tica: Mai ai sos, Giculeț?

Gicu: Nu mai spune Giculeț, așa îmi zicea răposata maică-mea, sărmana de ea, când eram mititel.

Ticu: Chiar, nu-i mai spune așa. Un pic de paste, Gicule.

Gicu: Regretatul meu tată îmi zicea Giculele în adolescență. Gicu e suficient, spuneți-mi Gicu.

Tica: Sensibil mai ești, dar servește fuga felul doi că ne scade pofta de mâncare!

Gicu pune mâncare pe farfurii cu dexteritatea unui bucătar profesionist.

Tica: Cum pune Giculeț mâncarea-n farfurie!

Ticu: Și eu eram la nivelul asta acum 40 de ani.

Tica: Acum 40 de ani ... Toată viața ai fost un trântor, tolănit în fotoliu cu ziarul sub nas și lungile după-amiezi tovărășești în care te îndopai cu bere!

Ticu (*trânțește tacâmurile pe masă*): Mănâncă tu!

Gica: Mama, te rog, mâncăm odată?

Tica: Ce e dragă? Că doar nu l-am ars cu fierul înroșit. Comparativ cu Giculețul, el chiar a ținut o casă, iar partidul era mândrul de Ticul meu.

Ticu: Giculele, ia adu tu țuca aia!

Gicu: Spuneți-mi Gicu!

Uma: Uneori norii pe cer par forme. De ce?

Ticu: Forme? Ce fel de lucruri spui tu acolo?

Uma: Bunăoară un câine sau o pisică.

Elvis: Hau - hau, mau- mau.

Tica: Uite la el, geniul mic, ce bine imită pisica.

Ticu: Ai văzut tu câini și pisici în văzduh?

Uma: Copaci, fețe de oameni, odată chiar un camion.

Elvis: Motolul, brum-brum-brum.

Tica: Sărmana Floarea nu mai avea ce pune pe masă.

Ticu: Iar începe.

Tica: Soțul ei ajunsese să o bată zilnic.

Ticu: Toate astea la un loc, tot nu ar ajunge să te arunci sub tren. Te trezești dimineața, dai de mâncare copiilor, ieși pe stradă salutându-ți vecinii ca și cum ai merge la biserică și...

Tica: Pe vremuri când erai secretar prim și trăiai cu tovarășa Nineta, să mă iarte copii și eu m-am gândit la tren.

Ticu: Cum mai m-ai iubit! Ți-ai fi sacrificat viața pentru fericirea mea?

Tica: Mă gândeam să fug în lume cu Petre.

Ticu: Femeie ușuratică, cu molăul ală care nu era membru al partidului?

Uma: El cu ea, ea cu el, ce mister!

Ticu: Gicuțu, fata asta obraznică și prost crescută uneori, nu îmi vine să cred că îmi este nepoată.

Elvis: Ticu poastă!

Tica: Asta-i educație, Giculeț? De ce nu te ocupi de copii mai atent?

Ticu (*pufnind*): E ocupat.

Tica: Ocupat, ce să-ți spun! (*pufnește și ea*). Ia adu desertul, că mi s-a aplecat de la atâtea fasole!

Ticu: Adișor nu a venit?

Tica: Să-i ții, Giculeț, mâncare caldă, tare-i ocupat acum de când a intrat în politică. Și-a luat chiar un costum.

Ticu: E domn.

Uma: Doamne, doamne! Ce de domni și ce de doamne!

Ticu: Obraznico!

Tica: Rea și obraznică.

Uma: E dintr-un cuplet, l-am învățat la școală.

Ticu: Hai, că asta mi-a stricat pofta de desert.

(Ies toți în tăcere, Gicu strânge vasele; se aude zgomotul lor îndelung în chiuvea)

Scena a II-a

(Casa familiei Vava. Adișor și Vana, apoi Vava)

Vana: Și ce-a mai făcut marele nostru om politic?

Adișor (*plin de el*): Dimineață pe la orele opt i-am făcut de o cafea pe papagalii din ONG-uri, la nouă și jumătate m-am întâlnit cu băieții

din servicii, mici bârfe.

Vana: Modestule! Iar ați pus țara la cale!

Adișor: Apoi jandarmii au dat o votcă, am citit presa pe la partid, secretara Tania își făcea unghiile citindu-și cursurile de psihologie. M-am întâlnit cu șefu, am pus de două, trei strategii, dacă câștigăm alegerile, ajung mare de tot, așa mi-a zis.

Vana (*prinzându-l de penis*): Dar tu ești un adevărat monstru!

Adișor (*precaut*): Poate intră Vava.

Vana: El nu vede nimic, e absorbit de lupta noastră politică, visează să-ți lipească prin oraș afișele de senator.

Adișor (*înfumurat*): De președinte! Un șef de stat cu calitățile mele ne-ar face cunoscuți în lume.

(Vana îl sărută cu pasiune).

Adișor: Vana, iubito, vreau să intru...

Vana: Așa îmbrăcat? Fă-te comod, bărbat-mio mai întârzie.

(Urmează o partidă de sex extrem de scurtă și inconsistentă)

Vana: Adișor, când o să fii tu mare președinte, să nu mă dai la o parte!

Adișor: Vana mea dragă, pentru tine și mama Tica, aș incendia Parisul!

Vana: Parisul nu, iubitul. De acolo o să-mi iau eu genți și parfum. Mai bine Galațiul.

Adișor: Dar ce ai tu cu Galațiul?

Vana: Din Galați e nevolnicul de Vava, bărbatu-mio. Din 4 în 4 ani îmi umple casa cu aracet. Le lipește la toți din partidul ăsta posterele și ia praful de pe tobă.

(Intră Vava; pare destul de amărât)

Vava: Frate, dragul meu Adișor! (*Cei doi se îmbrățișează*). Astea două luni până la alegeri par o veșnicie, e o criză de sponsorizări.

Adișor: Nici la mine nu e mai roză; dacă pierdem, ne-am ars, ne mănâncă păduchii.

Vana: Cu partidul ăsta mergeți la sigur.

Vava: Auzi-te-ar electoratul!

Adișor: Mama lor de bizoni! Mi-e o ciudă că suntem la mâna lor!...

Vana: Sunteți, dar numai pentru o zi.

Scena a III-a

(Sufragerie în casa familiei Ticu. Uma, Elvis și Ticu)

Uma: Linștește-te! (*încearcă să citească*) (*Elvis o săcăie, trăgând-o de păr*)

Uma: Copile, mă doare!

Elvis: Doale?

Uma: Doare, sigur, uite! (*îl trage și ea de păr*)

Elvis: Doale! Uma meu!

Ticu (*care citește ziarul*): Gura, mucoșilor!

Uma: Vorbești atât de urât. Bunicule, tu nu ai fost maistru mecanic?

Elvis: Ttu nuu...

Ticu: Mica scorpie mă trage de limbă. și ce crezi c-am fost eu?

Uma: Aș putea să presupun doar...

Elvis: Ticu poastă, lea.

Ticu: Dacă m-aș ocupa eu de educația voastră, mielușei v-aș scoate doar în câteva zile. Prea multă libertate. Doi teroriști cu opinii, asta sunteți.

Uma: ...că ai avut legătură cu ceva rău. Pe stradă ești amabil, draguț, iar aici în casă te porți ca un monstru.

Elvis: Ticu, ba-bau.

Ticu (*schimbând tonul*): Ia să le citesc cu îngerașilor despre partidul unchiului Adișor!

Elvis (*îi apucă ziarul*): Eu citesti.

Uma: Mai bine o poveste.

Ticu: Prostii, eu vă pregătesc pentru lumea reală; poveștile sunt pentru ratați. Ascultați ce minunăție. (*Citește*) În teritoriu, organizațiile muncesc din greu. (*Pauză. Se adresează copiilor*) Cred și eu. Adișor al meu muncește ca un ocaș. E așa de obosit! Tot timpul doarme. (*citește.*) Dar efortul membrilor noștri va fi răsplătit! Odată cu câștigarea alegerilor, îi vom recompensa. Pentru fiecare se va găsi ceva! ăsta da slogan! Să-l notez pentru Adișor. Vă vom recompensa! Pentru fiecare se va găsi ceva.

(*Elvis îi smulge și rupe hârtia pe care Ticu și-a notat sloganul*)

Ticu (*tipăt*): Ho, săriți, teroriștii! Golanii ăștia mici îmi distrug munca de cercetare!

(*Intră Tica*)

Tica: Ce țipi, dragă? Îmi dai niște palpitatii! (*Uma și Elvis ies râzând*)

Ticu: Copiii ăștia ne urăsc, Tică dragă. Atâta înverșunare nu am mai resimțit de la revoluție. și când te gândești cu câte sacrificii îi creștem!

Tica: Sunt încă mici, îți faci prea multe griji.

Ticu: ăștia de mici se formează ca dizidenți. Ori trecem la măsuri radicale, ori ne lingem pe bot de pensioare. ăștia-s în stare să ni le taie.

Tica: Nepoții noștri n-or să ne taie nimic.

Ticu: Informatorii ăștia mici, cu știința lor în calculatoare, te ușurează. (*fuge înspre baie și urinează*)

Tica: Ți-am zis, unele cuvinte nu ai voie să le rostești, îți fac rău.

VISUL 1

Gicu: Floarea?

Floarea: Rătăcesc prin pustiul ăsta alb și au trecut zile fără număr. Pe unde se ajunge la El? Tu vezi vre-o intrare, Gicule?

Gicu: La El pe unde se ajunge? La El nu ești așteptată, iar numele meu e Rascolnicov.

Floarea: Rătăcesc și mă doare sufletul, iar picioarele... Rascolnicov e un nume de pe la noi?

Gicu: Ți-au fost secționate de trenul sub care te-ai aruncat. (*Își descoperă un topor în mână*)

Floarea: M-am pierdut de ai mei, am rătăcit calca.

Gicu: Trenul acela tu l-ai ales. Ești foarte departe de casă.

Serie nouă, Anul V, Nr. 4 (51), aprilie 2009

Floarea: Ajută-mă să intru la El, iar trenul să-l uit. Ai cheia?

Gicu: Să-l uiți, și viața, copii, oamenii de pe stradă, eu... Pentru mine erai cineva familiar cu care mă bucuram să-mpart soarele, diminețile, erai de-acolo din acel fragment de timp dat nouă.

Floarea: Încă sunt de aici, prinsă în această pădure ca o ciută. Ajută-mă să trec dincolo, peste râul acela.

Gicu (*izbind-o cu toporul*): Ești liberă acum, du-te unde voiești! Iau eu... (*atitudine de perplexitate, fuge dezorientat prin pădure, o zărește pe Gica, încearcă să-și controleze respirația*)

Gica: Alergai?

Gicu: Nu, nu alergam.

Gica: Alergai și ești speriat.

Gicu: Speriat? (*uimire*)

Gica (*cu glasul gătit*): Ești plin de sânge și ții un topor în mână. Gicule, în mâna ta dreaptă e un topor plin cu sânge.

Gicu: Toporul e din pădurea aceasta, mi-a fost pus în mână.

Gica: Fața, mâinile, cămașa ta albă sunt pline de punctulețe roșii, par a fi sânge.

Gicu: Poate am ucis-o pe Floarea; mă implora să o ajut să treacă.

Gica: Sărmana Floarea, sinucigașa, a murit acum câteva luni.

Gicu: Printre mesteceni,... umbla speriată, dezorientată..., uite-o, acum zace prăvălită în frunze! (*privește peste umăr, pădurea-i liniștită, nicio urmă*).

Gica: Ești rănit, lasă toporul și arată-mi mâinile!

Gicu (*o izbește cu toporul*): Puteai fi sinceră. Lasă toporul și arată mâinile, iar la primul post de poliție... trădătoare! (*îngrozit*) Te-am ucis? Ucigaș în numele neîncrederii umane. (*Ascunde toporul și trupul în frunze, fuge. Îi iese în față Ticu, un duh malefic al pădurii. Gicu se oprește în fața lui, cade în genunchi*). Ajută-mă, iartă-mă!

Ticu: Nu alerga, nu ai de ce să alergi!

Gicu: Am ucis de două ori, din dorința de a ajuta un biet suflet, prima dată, și apoi din teamă și neîncredere.

Ticu: Eu am ucis din ură, numărul lor l-am uitat, dar unde sunt urmele faptelor mele?

Gicu (*privindu-și mâinile*): Cămașa mea albă, obrazul, mi-s pline cu picături mici de sânge. (*Se privește, nicio urmă*).

Ticu: Întoarce-te, omule, pe drumul acesta pe care ai venit!

Gicu: Dar nu pot trăi cu acest păcat, trebuie să-l mărturisesc!

Ticu: E doar în mintea ta, întoarce-te!

Gicu: Tu cum ai ajuns aici?

Ticu: Cine știe? Am fost un copil fericit, un bătrân fericit, dar în tinerețe s-au întâmplat lucruri pentru care unii spun că ar trebui să dau socoteală.

Gicu: Nu pot trăi cu acest păcat, trebuie să-l mărturisesc!

Ticu: Eu nu pot să mor, e în mintea ta,

întoarce-te!

Scena a IV-a

(*În bucătărie: Tica, Gicu, Gica. Gicu în fața chiuvetei își spală mâinile furios și deznădăjduit*)

Tica: Giculeț, apa, tu nu vezi că ți-e goală chiuveta? (*Iese*)

Gica: Chiar vrei să ne certăm zilnic! Zii că nu o făceai dinadins?

Gicu (*absent*): Cum?

Gica: Uiți cine plătește apa aici. și privirea asta de ucigaș! Uneori mă întreb dacă nu ai fi în stare să uci.

Gicu: Eu?

Gica: Înainte erai tandru, mereu atent, oamenii ăștia, așa cum sunt cu trecutul lor murdar, ne țin în spate.

Gicu (*privindu-și mâinile*): Murdar?

Gica: Mi-e frică de ele! Cândva păreau de neînlocuit pe trupul meu. Acum le percep ca pe niște arme. Trăiesc în proximitatea unui arsenal distructiv, biată femeie fără apărare. Cineva ar putea crede că sunt un monstru. Tu faci atât de puține lucruri bine, măcar Adișor s-a apucat de politică. Sunt câțiva ani buni de când nu te mai desprinzi de chiuvetă.

Gicu: Mi s-a întâmplat ceva tulburător, nu are legătură cu nimic, am visat.

Gica: Ai visat? Visezi? Munca mea și pensia bătrânilor te țin într-un turn de fildeș. Aici e vorba de viață, de ceva real, respectul pentru celălalt, efortul meu, sentimentele mele, anii mei, zecile de ore, zecile de ore răsturnată pe spate, iar tu profitând, egoistule, te porți cu mine ca și cu o chiuvetă. Ai fost singurul meu bărbat atâta amar de vreme. Mi-ai înșelat încrederea. Tu visezi, în timp ce eu mă chinui cu viața! Ce dracu, Gicule, crezi că ajunge ce faci tu aici?

Gicu (*confuz*): Nu.

Gica: Sigur că nu.

Gicu (*epuizat*): Cred...

Gica: Poartă-te ca un bărbat!

Gicu: Eu...

Gica: Tu.

Gicu: În visul acela.

Gica: Fie, zi-l odată!

Gicu: Făceam...

Gica: Demult nimic consistent.

Gicu: O faptă...

Gica (*interesată*):

Gicu: Un lucru aparent rău.

Gica: Ascult.

Gicu: Ajutam. Am descoperit că nu sunt așa de indiferent cum ajunsesem să cred.

Gica: Ajutai?

Gicu: Da, ajutam.

Gica: Tu ajutai?... Vorbește omule!

Gicu: O fință...

Gica: Vreo musculită căzută în apa înspumată.

Gicu: Să intre... (*Intră Uma și Elvis cu câteva baloane și stegulețe purtând însemnul unui partid*).

Uma: Mama, tată, unchiul Adișor a câștigat

alegerile!

Scena a V-a

(Holul casei familiei Ticu. Ticu, Tica, Adișor)

Tica (plângând): Unde te duci, puii mamei?

Adișor: Înțelegeți și voi, acum că am câștigat nu mai pot sta aici la grămadă cu voi.

Ticu: Tica, taci! Copilul are dreptate! Cum vrei să înaintez în politică, dacă acasă la el locuiește înghesuit? Țăstia mici ne-au luat tot aerul, vor să ne sufocă. Ți-am zis eu să fim cu băgare de seamă!

Tica: Să nu ne uiți, Adișor!

Adișor (ieșind în trombă): Pentru partidul ăsta aș incendia Galațiul!

Tica (în urma lui): De ce Galațiul?

Ticu: Tica, taci! Ce ști tu, cap de muieră? Acolo s-o fi regroupat opoziția. Mama lor de golani! Puilul nostru are vână de lider; ăsta merge sus de tot.

Tica: Mâncă-l-ar mama de învingător! O fi pus Gicu masa?

(Pe stradă, în fața casei familiei Ticu, la câte un geam, Ticu, Tica, Uma, Elvis, Gicu, Gica, privesc în urma lui Adișor care trece pe lângă Vana fără să o privească.)

Vana: Adișor, iubite! (se prăbușește la picioarele lui îmbrățișându-l. Adișor înaintea cu greutate).

Adișor: La o parte, vagaboandă, cerșetoare rea!

Vana: Ai uitat de unde ai pornit? (Își ridică fusta-n cap). Uite, ăsta a fost ștaful tău de campanie, și amărătul de Vava, barbatu-mio, ți-a lipit mii de afișe, murind ca un câine sub un gard, epuizat cu bidineaua în mână. Medicii au trebuit să-i spargă degetele cu ciocanul, așa-i erau de prinse cu aracet pe nenorocita aia de coadă. M-ai făcut văduvă, Adișor. Vagaboandă, așa îmi zici tu mie? După ce m-au umplut de ciuperci toți nespălații din partid! Ți-am adus voturi, Adișor, tu știi câte am înghesuit eu în urna asta mică (își arată dosul)!

Adișor (înaintea imperturbabil): Asta e. Voturile din urna ta au fost anulate. Tu nu vezi că-i desigilată? (Iese râzând).

Vana: Adișor, Parisul meu!

Scena a VI-a

(Gica și Gicu în bucătăria familiei Ticu)

Gica: Mai ieși și tu.

Gicu: Să plecăm pentru o vreme.

Gica: Copiii?

Gicu: Doar noi doi. Uma e puternică.

Gica: Am întârziat, mai vorbim. (Iese)

VISUL 2

(Albia unui râu sec, unde, în munții Japoniei. În depărtare, vârfuri stâncoase, iar pe o terasă porțile unui templu șintoist. Grup de turiști format din toate personajele piesei. Gicu și Gica - puțin mai în spate, ceilalți fotografiază și comentează monumentalitatea

peisajului)

Gicu: Dacă am rămâne aici pentru totdeauna?

Gica: Singuri în pustietatea asta, printre stâncile reci și tăioase, asta da idee stupidă!

Gicu: Ne-am avea pe noi, iar locul e potrivit pentru a ne bucura unul de altul.

Gica: Hrânindu-ne cu mană și mierea albinelor sălbatice.

Gicu: Am organizat excursia asta pentru că simțeam că ne desprindem unul de altul, alunecând în direcții diferite, minut după minut, înstrăinându-ne. Noi nu mai îmbătrânim împreună, ne-am uitat unul altuia dorințele. Acolo, în casa părinților tăi, am fost prins ca într-o plasă de păianjen, renunțând să mai fac lucruri pentru mine, adâncindu-mă în sisifica muncă a chiuvetei. Ridic și las mânerul robinetului, iar povara asta mă sufocă.

Gica: Pierdem grupul, ți-ai ales o zi nepotrivită pentru discuția asta și locul. Tu nu înțelegi? Am obosit.

Gica grăbește pasul pentru a-i ajunge pe cei din grup, cu care se pierde în depărtare.

Gicu: Rupându-ne de schizofrenia acestei lumi, aici, dacă ne-am asculta o clipă... (Realizează că a rămas singur). Gica, hei, voi, așteptați-mă! (Fuge rătăcindu-se. După o vreme, epuizat, plin de răni, ajunge în fața porților templului. Imensitatea lor, patina timpului creează sentimentul că nu s-au deschis de sute de ani. Gicu bate cu putere, repetat, îndelung, apoi porțile se deschid. Spectatorului trebuie să i se creeze sentimentul că această mișcare a porților conține viață, mișcându-se în funcție de dezvoltarea acțiunii. În fața porții ies trei călugări, mângâindu-și bărbile lungi. Gicu, încurcat, nu știe pentru ce a bătut. Cei trei intră detașați în templu, poarta se închide în urma lor. Gicu face eforturi pentru a spune ceva) Sunt... (Cei trei călugări se opresc, ușa și ea, pauză lungă, tăcere apăsătoare. Călugării înaintea, ușa se mișcă. El, precipitat): Vreau să devin călugăr șintoist!... (Cei trei călugări se opresc, unul întoarce capul privind-l inexpressiv).

Primul călugăr: Nu ajunge să vrei. (Porțile încep să se închidă. Călugărul își mai întoarce odată privirea spre Gicu) De ce nu-ți speli fața? Ți-e luminoasă, ar fi un bun început.

Gicu (În fața porților închise): Început pentru ce? Eu nu mai sunt nimic. (Acțiune în bucătărie, Gicu își spală fața în chiuvetă, gestul lui e disperat și grotesc): Vedeți, eu am un chip luminos!

Gica (tocmai a intrat în bucătărie): Gicule, eu vorbeam despre fața de masă. Te porți foarte ciudat, noi nu mai comunicăm.

Scena a VII-a

(Ticu, Gica, apoi Tica)

Ticu: Divorțează, nu ne mai e de folos! Când te-am forțat să te căsătorești, era pentru binele nostru. Condiția lui modestă dădea bine în ochii tovarășilor. Aceea a fost cea mai

importantă promovare a mea.

Gica: Eu îl iubesc, dar voi cu lumea, cu trecutul vostru i-ați luat totul.

Ticu: Copiii ăștia ai voștri seamănă doar cu el, au niște gene! Eu credeam că au fost stărpite acum 50 de ani. Cineva nu și-a făcut treaba bine. Independența, eu i-aș zice obrăznicie, se plătește.

Gica: Copiii?

Ticu: Fii mai atentă la ce spun, poate au fost racolați. Dar de cine? Eu m-am înțeles bine cu toți.

Gica: Spui niște lucruri!...

Ticu: Și Gicu pare așa absent. Pune ceva la cale. Visele astea pe care ni le tot flutură la masă.

Gica: Tată, sper că tu te-ai pensionat.

Ticu: Nu am zis nimic! Dacă se întâmplă ceva, eu te-am avertizat.

Gica: Ce ar putea să se întâmple? Sunt lucruri care privesc strict familia.

Ticu: Dacă ar vorbi cuiva despre uniformă sau costum, sunt sigur că, fiind în casă, le-a văzut.

Gica: Uniformă? Care uniformă?

Ticu: Uniforma mea de pe vremuri, o mai păstrez, poate va mai fi nevoie de mine, de ea.

Gica: Haine, simple haine.

Ticu: Nu chiar așa de cum ai crede. Câteva pete nu au ieșit niciodată de pe veston.

Gica: Spală-le, spui niște copilării! Apă este, chiuvetă la fel, e foarte simplu, spală petele!

Ticu: Dar ești sigură că nu vor fi duse undeva de unde ar putea fi folosite împotriva mea?

Gica (râzând): Câteva pete mici se pierd automat în mare, doar să nu fie de ulei, călea iese la suprafață.

Ticu: Eu nu am fost mecanic.

Gica (ieșind): Atunci despre ce pete vorbim? Nu mi-ai spus tu că ai fost mastru mecanic?

Intră Tica aducând vestonul.

Tica: Câteva pete, zici? Din ce perioadă e vestonul ăsta? (Dă drumul la apă în chiuvetă și spală furioasă haina).

Ticu: Tica, taci și freacă! E din perioada de început, freacă-l bine!

Tica: E îmbibat tot, iese cheaguri, cheaguri. Dacă te întreabă cineva, spune că pe atunci lucrai într-un abator.

Ticu: Cu uniforma asta? Ești toantă, vrei să-mi pierd pensia? (Tica freacă tot mai furioasă, chiuveta deversează. Ticu ia pompa pentru desfundat chiuveta): Hai, intră odată apă năclăită! Chiuveta asta nenorocită ne mănâncă liniștea bătrâneților.

Tica: Dar costumul acela, de l-ai purtat prin 80 și ceva, cum e?

Ticu: M-am îngrașat, nu mă mai încap, pătat și el.

Tica: Zicem că-i al lui Gicu.

Ticu: Păi al lui e. L-a purtat în noaptea nunții?

Tica: Ce v-ați mai caftit, n-ar fi trebuit să-i

Serie nouă, Anul V, Nr. 4 (51), aprilie 2009

spui atunci că fiica-ta e însărcinată (*Sună telefonul. Tica răspunde*)

Vocea lui Adișor: Mamă.

Tica: Adișor, puiule, a trecut atâta timp.

Vocea lui Adișor: Ascultă-mă.

Tica: Mai dă și tu pe acasă! Te vedem doar la televizor.

Ticu: Tica taci, lasă copilul, are ceva de spus!

Vocea lui Adișor: Pe aici se fac niște controale, chestii vechi, ziariștii ăștia își bagă nasul în intimitatea oamenilor. Dacă voi știți că ar mai fi ceva legat de trecut...

Tica: Ticu și eu am muncit pentru țara asta, fii mândru (*Se întrerupe*)

Ticu (*se îndreaptă spre Tica cu mâinile ridicate amenințător, dar o îmbrățișează*): Tică, Tică, cum ești tu de prevăzătoare! Sau nu ești doar o simplă pensionară!?

ACTUL al II-lea

Scena I

(*Gica și Gicu*)

Gica: Zici că ai visat și imediat după aceea în chiuveță au apărut cheaguri de sânge, iar în casă nu a fost rănit nimeni! Acum cine e paranoic, Gicule?

Gicu: Am folosit pompa, noroc că țeava era înfundată ușor. Noi de ce nu putem fi o familie? Tica și Ticu se înțeleg.

Gica: Sunt legați, trecutul lor, deși trist... Să nu mai vorbim despre asta.

Gicu: Doi oameni uneori de treabă, ascunși, pisălogi.

Gica: Despre anumite lucruri nu pot vorbi, am suferi noi și copiii. Crezi că cineva își poate alege familia în care să se nască? Ce bine ar fi fost, cazul meu s-ar fi închis pe o masă de chiuretaj.

Gicu: Trecutul vostru e chiar atât de întunecat?

Gica: Înainte existau puține opțiuni, fiecare era pe cont propriu. Toți care nu au înțeles cât de perversă e lumea liberă, au sfârșit așteptând-o să vină să-i salveze.

Gicu: Au sfârșit, dar lucrurile în care au crezut acei oameni sunt vii.

Gica: Ele sunt vii dar ei sunt morți. Acele lucruri vii, cum spui tu, fără oamenii care le întrețin, puterea sacră a adevărului, nu mai au nici o valoare. Adișor, toți Adișorii crezi că au vreo treabă cu valorile? Trecutul pentru ei conține doar sutiene și chiloței roz, locuri exotice. Tu nu vezi în ce sărăcie mă zbat eu cu tine?

Scena a II-a

(*Casa familiei Ticu. Vana și Ticu. Vana îl fotografiază pe Ticu în șlapi și capot.*)

Vana: Îmi dați voie? Ce situație delicată! După moartea soțului a trebuit să mă descurc singură.

Ticu: Ce tragedie!

Vana: Șeful meu de la ziar a insistat să fac această anchetă.

Ticu: Suntem prieteni vechi, Vana dragă, **Serie nouă, Anul V, Nr. 4 (51), aprilie 2009**

eu și tatăl tău am fost voluntari în Spania, ce caracter. Știi apoi, aici tot noi am dus greu.

Vana: Abandonată de toți, partidul mi-a găsit o slujbă. Acuzațiile astea sunt ordinare, știu. Tata mi-a povestit, ați fost un bun domn, apoi un tovarăș bun și iar bun domn, tată responsabil.

(*Prin scenă trece Elvis cu un veston pe cap, Uma încearcă să-l prindă*)

Elvis: Ticu babau.

Uma: Pune-l înapoi la-nmuiat.

Elvis (*râzând*): Te puc.

Vana: Dragălași copii, frumoasă uniformă, și tata o mai ține!

Ticu (*inocent*): Ați văzut? E imaculată.

Vana: Nu pentru asta am venit. Evenimentele recente...La ziar le-am spus că atunci dumneavoastră erați în câmpul muncii. Scriu? Mecanic, nu? Maistru mecanic. Ce să căutați în stradă?

Scena a III-a

Ticu (*citește ziarul. Uma și Elvis se joacă intrând și ieșind din sufragerie*): Ascultați ce frumos scrie despre bunicul la ziar: "Oameni și vremuri", un articol de Vana Petre. "Ticu Panait a traversat aproape tot secolul, iar faptele lăsate de el sunt pline de omenie. De la început și până la marea schimbare a fost un domn, apoi un tovarăș devotat. De la ultima schimbare, domnul Ticu, până în această zi când eu scriu aceste rânduri, își trăiește viața liniștită de pensionar, ajutându-și copiii pentru că veniturile lui i-o permit. Adișor Panait este fiul acestui om model, chiar dacă succesul lui politic l-a îndepărtat de esența electoratului care l-a susținut, noi, societatea civilă, îi reamintim domnului Adișor că cu un așa tată să se mândrească, iar pe noi să nu ne uite" (*copiilor*) Bună fată, iar vouă nu v-a ieșit, împelițăților, diversiunea cu vestonul.

(*Intră Tica*)

Tica: Cheamă și tu un instalator.

Ticu: Trebuiau schimbate țevile, chiuveța a deversat. Gica zicea că toată bucătăria era plină de cheaguri. Ce treabă avem noi cu asta?

Tica: Dacă aș putea să mă întind într-o zi, să adorm, iar a doua zi, trezindu-mă, să fi uitat totul.

Ticu: Prostii!

Tica: Nu-i pot uita privirea Floarei din acea dimineață, când mi-a zis: "Tica, tu te odihnești bine?" Eu: "... sunt ani mulți de când nopțile îl rog pe Dumnezeu să ne ierte."

Ticu: De ce îi rostești numele? Trădătore! Avea un soț bun care și-a făcut doar datoria, ca toți oamenii de pe strada noastră, din cartierul ăsta de oameni onorabili.

Tica: I-am spus: "Dumnezeu o să ne ierte și pe noi, Floare! De sute de ani îi tot iartă pe cei de teapa noastră. Nu vezi că prosperăm? Ne merge bine. Dacă El ar fi supărat, am muri de foame." Dar ea că nu, că-i plină de durerea ăloră prăpădiți, că pe unii și-i amintește și erau oameni bine, iar moartea lor a fost o prostie. Zicea: "Noi ne-am îngropat mintea-n pământ; de asta

Dumnezeu, într-o zi, ne va lua totul." Apoi a zis că trebuie să plătească cineva.

Ticu: Mă înnebunești, femeie! Și cine ar trebui să plătească?

Tica: Și-a pronunțat numele în șoaptă îndreptându-se spre strada ce duce la linia ferată.

Ticu: S-o ia dracu! Pe toți să-i ia! Sunt cristal, nu mă simt vinovat.

Tica: Nu ai nici un pic de rușine, femeia asta a făcut-o și pentru noi.

Scena a IV-a

(*Familia Ticu în fața televizorului, Adișor citește un discurs*)

Adișor: De la părinții mei am învățat să respect valorile acestei țări. Trecutul cu trecutul, prezentul cu prezentul. Vreau să vă spun că viitorul trebuie să-l clădim fără resentimente. Unii au suferit, alții nu. Prezentul nu prea contează, important este să se-nțeleagă că și mâine tot noi vom fi aici pentru a menține echilibrul.

Tica: Puiul mamei.

Uma: Un pic caraghios, nu?

Gicu: Trecutul, dar nu s-a discutat încă nimic despre el.

Ticu: Vorbărie goală, tu oricum ești preocupat doar de chiuveță.

Gica: Punem masa?

Elvis (*își unește palmele ca un acoperiș de casă*): Casa, casa. Dar voi nu intrați în ea, sunteți plela mari. Adișor poaștă.

Ticu: Ce zice?

Tica: Se tot ia de puiul mamei. (*În scenă rămân doar Ticu și Tica. Telefonul sună îndelung, Tica răspunde*)

Tica: Alo, da!

Vocea lui Adișor: Mama Tica?

Tica: Ce-i, puiule? Vocea ta...

Vocea lui Adișor: Lasă asta! În cămară, sub rafturile cu marmeladă, sunt niște prafuri.

Tica: Ce prafuri puiule? Am șters eu cu cârpa.

Vocea lui Adișor: Vacă bătrână, ascultă?

Tica: Puișor, îmi zici tu mie bătrână și vacă?

Vocea lui Adișor: Ascultă-mă, le arunci repede în chiuveță și lași apă multă să curgă peste ele! Nenorocita de Vana m-a turnat la poliție, mi s-au dus fondurile pentru următoarea campanie.

Tica: Liniștește-te puiule, doar ai ajuns așa de mare, nu-i fi vinovat tu acum de tot praful de prin casele oamenilor onorabili.

Vocea lui Adișor: Închid, intru în ședință.

(*Tica aruncă câteva pungi de prafuri în chiuveță dând drumul la apă, iese din bucătărie. Prafurile vor înfunda coloana, podeaua se va umple de mizerie, chiuveța deversează masiv. Intră Gicu, cu pompa de desfundat chiuveța Epuizat, nu reușește să o desfundă.*)

VISUL 3

Gicu (*deasupra Germaniei, într-un avion de vânătoare, ofițer nazist, serviant la mitralieră. În câștii aude ordinul clar al*

Caiete Silvane

superiorului): "Te îndrepti spre ultimii supraviețuitori, exterminază-i, distruge-i! E ultimul meu ordin!"

(*Se aude o împușcătură. Câmp verde crud, mese de bere, serbare câmpenească germană. O linie melodică la acordeon, care va fi presărată cu focuri de mitralieră. Toate personajele piesei, îmbrăcate în alb și negru, stau în diferite atitudini prăbușite peste mese. Gicu privește concentrat. Pe tot câmpul a mai rămas un singur om în viață, ce își bea liniștit halba de bere. Gicu ochește concentrat pe cămașa albă, dintr-un punct mic sângele se întinde într-o pată ce îi va acoperii tot spatele. Acel om întoarce fața. Gicu se recunoaște.): Eu? (Pe câmp, în depărtare, Uma și Elvis alergând cu plase de prins fluturi.)*

Scena V-a

Gicu (în bucătărie, privește pe geam strada liniștită): Uma e puternică, crescând se va descurca cu Elvis. Gica poate m-a iubit. Oamenii ăștia... nu sunt ca ei. Sau sunt? Să plec așa, pur și simplu. Când vrei să te desprinzi, o faci și gata, nu lași nimic scris, nu iei nimic. Mi-ajunge, vreau să plec. Ies așa în pulovăr ducând găleata cu gunoi, evit întrebările indiscrete. Mă îndepărtez de casă încet, apoi măresc pasul, pierzându-mă în fugă, singur în sens invers liniei ferate, dacă mă vede vreunul dintre vecini. De când cu tragedia cu Floarea, toți întreabă: "Da ai vreo treabă spre linie?" Aș fugi o oră sau poate două. Nu cred că rezist mai mult de două ore. Ajungând la cel puțin 15 km... Pentru felul în care se parcurg azi distanțele, e un fleac. Cu avionul, în două ore se zboară la Paris. Pentru a zbura cu avionul, am nevoie de haine, acte, de bani. Unde dracu poți să te duci azi fără bani, și apoi nu am fost de ani buni la aeroport; dacă s-a mutat! și am de trecut prin centru, acolo zicea Gica că lucrează. Întâlnind-o prin oraș așa, în șlapi, cu sortul de bucătărie, sigur aș speria-o, eu încă o iubesc. (*Privește ceasul.*) E târziu, nu mi-am terminat vasele.

Scena a VI-a

Tica (intrând, urmată de Ticu): În rahat până în gât.

Ticu: O fi, nu zic nu, dar ăsta nu e tot al nostru, nu-l recunosc.

Tica: E la vedere. Noroc că Vana și-a retras plângerea.

Ticu: Un bărbat de onoare ar cere-o de soție.

Tica: Ce soție bună!

Ticu: Nu tot ce e aici, e din chiuveta noastră. Gicuțule, Gicuțule.

Tica: Gicuțule, Gicuțule, te-am cules de pe drumuri.

Ticu: Cum a vrut el să ne dea în primire. O fi meșterit sigur ceva la țevi, am participat personal la montarea lor, sunt încăpătoare, nu se înfundă cu fleacuri.

Tica: Fie vorba între noi, nu au fost numai fleacuri. Au trecut de atunci câteva zeci de ani.

Ticu: Trădătoare mică. Dar nu e vreme de conflicte, avem de făcut o logodnă. (*Ticu și Tica ies, Uma și Gicu intră în bucătărie*)

Uma: Tată, ce-i cu toată mizeria din casa asta?

Gicu (vizibil tulburat de vis): Aici toți suntem pătați..., o vină colectivă. (*Încearcă să desfunde chiuveta cu pompa*).

Uma: Vorbeam de ce-a ieșit din chiuvetă.

Gicu: Cineva a înfundat-o. E mai bine așa, te maturizezi, uneori noi oamenii mari refuzăm să ne opunem; convertindu-ne, ajutăm răul, mizeria, frica. În proximitatea crimei, ajungi călău.

Uma: Vorbim despre aceleași lucruri? Eu nu văd aici decât resturi menajere.

Gicu: Abia acum începi să vezi.

Scena a VII-a

(*Sufrageria familiei Ticu transformată într-o chiuvetă imensă în care este întinsă masa. Se sărbătorește logodna lui Adișor. Toți sunt îmbrăcați în alb și negru. Chiuveta-sufragerie va fi acoperită cu o pânză imesă care doar în finalul piesei va fi descoperită.*)

Gicu (vine dinspre bucătărie unde a încercat să desfunde cu pompa chiuveta): Voi credeți că chiuveta asta amărâtă vă poate înghiți toată mizeria?

Tica: Ce mizerie dragă? Acum îl sărbătorim pe pușorul. Vana tocmai și-a retras plângerea.

Adișor: Și-a retras-o, doar îmi va fi soție (rânjește).

Vana: Din dragoste am făcut ce am făcut, și pentru partidul nostru mă sacrific.

Ticu: Bună fată, asta da devotament (*Îl felicită pe Adișor*). Mâncăm fraților, de când a deversat chiuveta, mi s-a tăiat pofta de mâncare (*lui Adișor*) Acum, că te-ai întors în familie, ajută-ți cumnatul.

Tica: El are idealuri prea înalte, munca pentru ceilalți, politica, nu sunt pe gustul domnului.

Gica: Mamă, mâncăm? Era vorba că azi sărbătorim.

Ticu: Propun un toast. Chiar dacă dintr-o eroare umană, (*se uită nemulțumit spre Gicu*) acest moment a fost umbrat. Căminul nostru e pur, cristal (*Tica plânge*).

(*În Bucătărie, Uma și Elvis*)

Uma: Nu se mai opește, s-a înfundat și nu se mai oprește.

Elvis: Puu Tee

Uma: Simt și eu că pute, ăstora li s-au înfundat nările. Am văzut un documentar "Micul instalator", ne trebuie o sârmuliță. Unde-i mașinuța ta roșie? (*Ia sârmuliță de la telecomanda mașinuței.*) Introduci o sârmă pe țevă și o miști de sus în jos până își dă drumul.

Elvis: Brum-Brum.

Uma: Lasă, dragă, raliul, hai să o desfundăm!

(*în sufragerie*)

Gicu: În al treilea vis...

Tica: Iar începe ăsta cu visele.

Gicu: Era o scenă asemănătoare cu aceasta. Erați îmbrăcați la fel, doar că erau mai multe mese risipite pe un câmp și lipseau copii la început.

Gica: Unde sunt?

Ticu: Teroriștii ăștia mici se joacă prin bucătărie. Stau bine acolo.

Adișor: Mișto. Ați văzut ce mișto e mașina de la partid?

Vana: Mașina noastră! Sărmanul Vava ce-i mai plăceau mărcile scumpe când le vedea pe mergând pe șosea.

Ticu: Să bem pentru el, ce erou!

Tica: Visul acela era de rău? (*Se aude un hâșăit intens de sârmă frecând interiorul unei țevi*).

Ticu: Gicuțule, nu vezi tu ce-i cu gălăgia asta? Copiii... nu am încredere deloc...

Tica: Gicuțule, ăștia de ce nu sunt la masă? (*Zgomotul crește în intensitate*) Zii cu visul!

Gicu: Ce să mai zic? Suntem mânjiți toți. Vreau să plec. Era despre felul în care ne vom sfâșia.

Adișor: Voi știți ce-i aceea o gaură neagră? Toate statele europene și-au unit forțele pentru a crea una mică.

Ticu: O gaură neagră în Europa, asta da realizare. Doar comunismul... (*Se aude un vacuum, toți sunt aspirați în sifonul chiuvetei. Gicu reușește să se agațe de marginea chiuvetei, Adișor îl ține strâns de picioare*).

Vocea Gicăi: Unde să pleci? Și eu, copiii?

Vocea Ticăi: Nu-l lăsa, pușor, trage-l și pe el!

Vocea lui Ticu: Ne-ați închis, copii împielitați! Trage-l, Adișor, mama lui de complotist, suntem pătați, vină colectivă!

Vocea Gicăi: N-ai face tu asta. În fond, suntem o familie, chinuiți, speriați, dă-ți drumul, arate-le că ești un soț bun!

Vocea Vanei: Trage-l! Mi-a făcut flească totul. Al treilea tort al meu de mireasă.

Vocea lui Adișor: Știam numai de Vava.

Vocea Vanei: Doar cu partidul te-am mai înșelat.

(*Gicu scapă, se aud voci îndepărtate*)

Vocea lui Ticu: Câtă mizerie! Nu poate fi toată a noastră. țevele astea le mai folosește sigur și altcineva.

(*Uma și Elvis intră râzând în sufragerie*)

Uma: Am desfundat-o. Ai văzut cum și-a dat drumul? (*Uimiți, distrați*). ăstora le arde de glumă, se joacă de-a v-ați ascunsele și casa e plină de mizerie!

Elvis: Culățenie!...

Uma: Vrei să facem noi curățenie? De unde începem?

Elvis (*face niște gesturi groțesti, comice, apoi își împreună palmele*): Cașă, tu mică intli în ea.

Uma: Unde?

SFÂRȘIT

Pâlpăirea

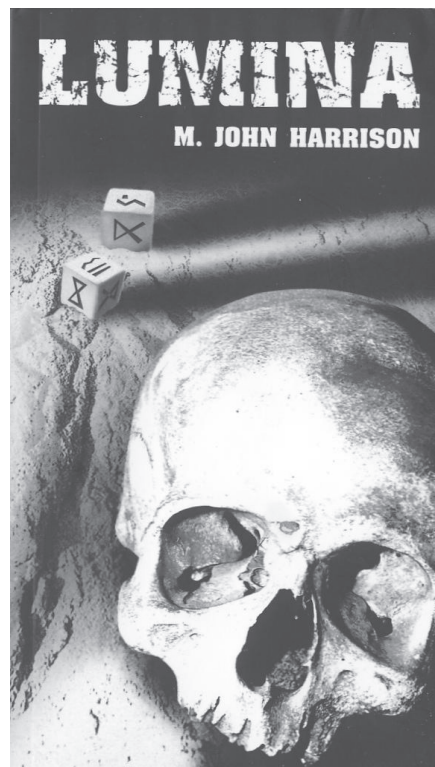
Englezul Michael John Harrison a fost unul dintre promotorii "New Worlds", revistă pe care a îngrijit-o ca editor literar între 1968 și 1975. Ceva mai târziu, a devenit unul dintre autorii revendicați de "mișcarea" (citindu-l pe Voicu Bugariu, m-am obișnuit să pun acest cuvânt între ghilimele, ca să se vadă clar că e mai degrabă un fenomen sociologic decât un nou fel de a înțelege literatura) "New Weird", cea mai recentă modă a cyberpruncilor postmoderniști, o generație debusolată, ajunsă încetul cu încetul în pragul pensiei. Evident, dacă e să-i ceri părerea unui condeier din aceeași arie imaginativă, precum China Miéville, vei afla că: "Faptul că M. John Harrison nu este laureat al premiului Nobel demonstrează falimentul lumii literare." "New Weird" face parte dintre acele modalități extrem-decadente auto-proclamate ca avangardiste, în fapt axate pe promovarea până la saturație a unor detalii șocante, situate la limita sau dincolo de tot ce presupune bun-simț. Fără a îngrădi nimănui libertatea de a fi pervers după pofta inimii, cât timp e permis de lege și nu se lasă cu moarte de om, îmi permit să-mi exprim admirația pentru faptul că Academia Suedează perpetuează o serie de standarde literare înalte și astfel șansele de a-l vedea pe Jeff Vandermeer în rând cu Henryk Sienkiewicz, Rudyard Kipling, Rabindranath Tagore etc. devin practic nule.

În România, lui M. John Harrison i-au apărut chipul pe coperta revistei Fiction.ro nr. 2 și trei cărți la Editura Tritonic: "Viriconium" (2006, traducător Mircea Pricăjan), "Cățărații" (2008, traducătoare Daniela Stăncescu), "Lumina" (2008, traducător Dan Popescu). Deși nu face parte dintre lucrările SF, "Climbers" (1989) e un roman dedicat celor obișnuiți să se ridice centimetru cu centimetru pe un perete stâncos în aparență neted ca-n palmă și merită să fie citit pentru abundența referințelor autobiografice. De altfel, se pare că, pe baza principiului: "pofta vine mâncând", el a fost generat de lucrul la o carte asemănătoare, referitoare la Ron Fawcett (*Fawcett on Rock*, 1987), unul dintre cei mai îndrăzneți alpiniști britanici, care însă nu trebuie confundat cu Bill Fawcett, editorul unor antologii SF apărute și la noi. Revenind la părintele lui Ed Cumințelul, editorii au anunțat că

se lucrează la traducerea și publicarea celei de-a patra tălmăciri românești: "Nova Swing", un "space jazz" laureat cu premiile Arthur C. Clarke în 2007 și Philip K. Dick în 2008.

Prin găselnițele lingvistice strecurate la tot pasul și construcția poetică a pasajelor delirante din răstimpul vegetării, "Light" (2002) reprezintă o provocare pentru cunoscătorii limbii engleze și probabil că a constituit un adevărat maraton pentru traducător. Situându-se în descendența lui Kurt Vonnegut jr., însă fără a avea militantismul, percepția monstruoasă și vocea sarcastică a acestuia ("așa merg lucrurile"), M. John Harrison construiește pe trei planuri întrețesute: o realitate terestră posibilă, marcată convențional "1999" prin alegerea unui reper fix, plasat în fața pragului dintre milenii ca o sugestie a unei Judecăți de Apoi; explorarea mentală a sectorului Kefahuchi, o singularitate cuantică radiantă, în mod obișnuit "fără orizont de evenimente", un loc "al tuturor regulilor nerespectate, al jucăriilor scamatorului, al magiei care ar putea să meargă ori nu", unde stă la pândă Seria Mau Genlicher, la bordul navei Pisica Albă (de la Schrödinger citire) și totodată o virtualitate reflectată într-o oglindă deformată, unde (supra)viețuiește Ted Chianese, evadatul din sine.

Iată aici, prinși în jocul genezei răstălmăcite, în viitorul de acum, trei ucigași, lipsiți de orice scrupule: Michael Kearney, "monogamul serial", fizicianul divorțat și misogin, cu apucături de Jack Spintecătorul; Shrande, entitatea "bubulică" pluridimensională, omniștientă și omnipotentă; Avatarul, contrabandistul intergalactic prins la început în rășina chihlimbarie a unei perspective halucinogene și auto-încarceratoare, personajul care la sfârșit va da poveștii un alt început. Kearney s-a asociat cu un fizician ca să lucreze, chipurile, la crearea unui computer cuantic; de fapt, ca să studieze calea de legătură către supranatural, privit ca o mină de aur a celor dormici să-și facă de cap fără să fie pedepsiți. Spre deosebire de Albert Einstein, cercetătorii își exprimă convingerea că "Dumnezeu joacă zaruri", adică natura intrinsecă a lucrurilor și fenomenelor se reflectă în procese aparent haotice, însă care pot fi descrise matematic, ca o expresie a ordinii în dezordine:

"Dacă poți observa modelele pe care le fac valurile sau dacă poți reține formele de un milion de nori mici și albi, atunci vei observa în toate procesele lumii o similaritate clocotitoare, inexplicabilă, amețitoare, răsând în tăcere, plină de viață în toate reluările mereu schimbătoare, întotdeauna aceeași, deși nimic nu se repetă identic."

Într-un interviu luat de Patrick Hudson și postat pe zone-sf.com (<http://www.zone-sf.com/mjharrison.html>), scriitorul consideră că "Lumina" nu reprezintă reîntoarcerea sa la teme desprinse din corpul imaginarii științifice, ci constituie o "operă literară" menită să descrie vitregia vieții, provocată de o serie de greșeli pripite luate în tinerețe. M. John Harrison crede că i-a acordat lui Ed șansa să evadeze din zona fără de ieșire a traiului în păcat și să înceapă o viață nouă. Da, impresia cititorului este că ea reprezintă o "carte întunecată" (dark book), dar, susține autorul, nu se poate vorbi despre lumină decât în prezența beznei. În replică, vom atrage atenția asupra faptului că sectorul Kefahuchi ne inunda cu o radiație intensă - ori, ca să aducem un pic de lumină în întuneric e suficient să aprindem o lumânare. Englezul ar fi avut dreptate dacă romanul său s-ar fi bazat pe speranța unei pâlpăiri. Excesul de radiație luminoasă orbește. El nu alungă, ci maschează existența "materiei negre" (privită în sens metafizic și nu energetic) din Univers.

GYÖRFI - DEÁK György

Caiete Silvane

Poveștile unui procuror

"Cavalerul albastru și alte povestiri" de Nicolae Cochinescu a apărut în 1971, la Editura Ion Creangă. Volumul reunește cinci texte.

"Șoimanele" ne vorbește despre dragostea dintre Mărgărit și fata cea mică a Crăiesei Zânelor, doi tineri care nu și-au ascultat părinții, ci doar inimile. Cu mult înainte să citească povestea silmarililor și a Luceafărului purtat în cer de barca lui Eärendil, m-a emoționat pentru prima oară descrierea unei viziuni asemănătoare: "În vremea asta, seară de seară, felia lunii se împlinea pe cer. La început era o geană subțire, de argint, peste un ochi îngândurat. Apoi naviga o corabie pe un ocean cu valuri calme și se călăuzea după Steaua Polară. După aceea a pierit și corabia. Se arcuise o poartă înaltă, pe stâlpi nevăzuți, spre altă lume..."

"Povestea motanului care nu reușea să fie fericit" cuprinde un șir de metamorfoze după un model preluat din narațiunile populare chinezești, însă adaptate realităților curente și modelate în spiritul lui Ion Creangă (*Povestea unui om leneș*). Cotoiul indolent și veșnic nemulțumit de propria-i condiție îl prinde pe împăratul șoarecilor, care îi promite să-i îndeplinească orice dorință. Mărtanul profită de ocazie și se transformă pe rând în câine, cal, elefant de circ, om: secerător, fierar, în cele din urmă aprod la judecătorie. Nicolae Cochinescu s-a născut în 19 ianuarie 1940, în satul sălăjean Moigrad. A absolvit Facultatea de Drept din București în anul 1961, iar la data publicării volumului lucra ca procuror la Procuratura Județeană Vâlcea, ajungând în prezent să fie unul dintre judecătorii de la Curtea Constituțională. Ne permitem să evidențiem blânda ironie cu care îl înfățișează pe tânărul "nechitit la minte și nechibzuit la trebi" adormind cu tomul de legi pe masă. În final, leneșul cere să fie transformat în șoricel și piere sub gheara unei pisici mai destoinice.

"Cavalerul albastru" rămâne nestemata strălucitoare din fruntea acestei cununi de povestiri. Nu știu vreo altă poveste de la noi care să exemplifice într-un mod atât de expresiv principiile morale ale cavalerismului. Până la proba contrarie, iată prima narațiune "high-fantasy" de la noi, un text desprins din basmul popular și transformat într-o

narațiune despre slăbiciunea firii umane și noblețea celor care se sacrifică pentru alții, fără să urmărească vreun câștig. Radu este fecior de pădurar. O furtună îi schilodește tatăl, care nu se poate desprinde sufletește de codru și-l visează noapte de noapte. Dar Zmeul Zmeilor și cei șase frați ai săi dau năvală și fură visele tuturor oamenilor. Cavalerul Albastru se oferă să-i ajute să le recupereze, cu condiția să fie ajutat de un tovarăș. Radu se oferă, încalcă pe un mânz fermecat, învață să mânuiască paloșul. Zmeii se sperie, recurg la tot felul de tertipuri ca să-și scape pielea și să-și salveze averile jefuite de la oameni. Șmecheria încercată în timpul luptei de la egal la egal se întoarce împotriva frunțului zmeilor, care piere. Mama Zmeilor se răzbună și-l farmecă pe Radu, îi promite marea și sarea, îl face să-și piardă mințile și să-și omoare tovarășul. Noroc cu corbul și cu frunzele de sângeran, care vindecă orice rană. Revenit la viață, Cavalerul Albastru îl eliberează pe băiat din temnița zmeilor și, luptând împreună, îi înving pe ticăloși după o bătălie care a durat trei zile. Singura rămasă în viață este bătrâna zmeoaică. Amenințată cu dărâmarea castelului, ea le redă oamenilor visele. Voinicii își vindecă tăieturile, mai întâi pe cele ale tânărului, apoi cele ale cavalerului, dar nu le ajung frunzele de sângeran. Din fericire, cele 100 de zile de permisie ale viteazului se termină în zori și el se întoarce pe propriul tărâm, unde poate fi salvat.

O altă poveste de factură eroică este și "Merișor cel Viteaz". În împărăția lui Decembrie Vodă, tatăl lui Ianuarie și Februarie, unde supușii poartă nume ca Frigurosul, Tremurici, Degeratul, Înghețatul, se naște un copil pe care părinții îl botează Merișor, la propunerea unchiului său, om din țara Livezilor. Ca să scape de prunc și să-l vadă omorât, stăpânitorul îi cere să-i aducă Steaua Polară pe pământ, să-l omoare pe lupul cu ochi de jărat și colți de oțel, să-i ducă o scrisoare balaurului cu două capete. Ultimul îl cruță și-i dăruiește o floare menită să readucă primăvara în țară.

În Ardeal se zice că un om devine cu adevărat bărbat abia când a ridicat o casă, a zămislit un băiat și a sădit un pom. Iată exemplificarea imperativă a unui fel de

a în armonie cu natura mult mai concret decât veșnica afișare festivă a zicalei: "Românul e frate cu codrul." Plantarea unui puiet aduce verdele vieții aproape de casă, umple grădina de ramurile și rămurelele unde se adăpostește păsărețul, umbrește casa în vremea arșiței din vară, îndulcește așteptarea din timpul iernii cu roadele toamnei. Pomul de sub fereastră este adevărul prezent care își întinde rădăcinile adânc în subconștient, în stratul unde din fragedă copilărie mă podidesc emoțiile. De aceea, "Meșterul de viori" a rămas întotdeauna preferata mea. Există multă durere, speranță și împăcare în povestea bătrânului lutier rămas fără copii și ucenici. Pădurea vede că talentatul om devine din ce în ce mai nefericit, deoarece nimeni, cu o excepție, nu vrea să-i ducă meseria mai departe. Spiritul vieții îl revendică, îi oferă nemurirea și, după acceptare, îl transformă în cel mai falnic arbore al codrului. Dar tăietorii vin din sat să-și facă lemne și, în vreme ce își trag sufletul la poala bradului-om, se plâng cât de fadă a devenit viața în lipsa muzicii, povestesc cum a fugit în lume ucenicul măcelarului, ca să-l caute pe meșterul de viori. Când fugarul cu plete aurii vine el însuși în pădure, arborele cere să devină iar om, pentru că numai astfel poate să-și îndeplinească menirea.

Nicolae Cochinescu rămâne un mare povestitor pe care politica și justiția l-au răpit pe nedrept literaturii române.

GYÖRFI - DEÁK György

Serie nouă, Anul V, Nr. 4 (51), aprilie 2009

Petițiile țăranilor transilvăneni către autorități în secolul al XVIII-lea. Discurs și reprezentare

Acest studiu își propune să prezinte semnificația dialogului dintre comunități, autorități și lumea rurală transilvăneană în secolul Luminilor. Demersul nostru se integrează noilor tendințe de modernizare a scrisului istoric din perspectiva istoriei noi (*La Nouvelle Histoire*), fenomen istoriografic ce se va consolida în jurul revistei *Annales* fondată la Strasbourg în 1929, de iluștrii istorici francezi Lucien Febvre¹ și Marc Bloch².

Un asemenea demers implică apelul la inventarierea unor surse diverse, multe dintre ele prezentându-se într-o cantitate importantă, asemenea surselor de inspirație țărănească, dar și însemnările de pe cărțile de cult, sau conținutul textelor unor conscrieri. Sunt inventariate atât petițiile țărănești, elaborate direct de țărani, cât și cele apropiate universului mental țărănesc. Alte surse utile studiului sunt reprezentate de răspunsurile țăranilor la anchetele urbariale, cu prilejul unor audieri, determinate de interesul oficialităților pentru stoparea emigrărilor. Indiscutabil, se insinuează ideea că aceste elaborate ale lumii rurale sunt rezultatul consemnării după un formular tipizat. Conținutul acestei aserțiuni este doar în parte adevărat, căci petițiile adresate oficialităților, dincolo de faptul că sunt scrise de preoți și funcționari, aflați în proximitatea spațiului rural, cuprinde enunțuri sub autoritatea jurământului³. Așa cum remarcă istoricul clujean Toader Nicoară, aceste memorii și plângeri reprezintă adevărate caiete cu doleanțe ale iobăgimii românești din Transilvania și ele constituie surse adecvate pentru cercetarea de față⁴.

Perceput în ipostaza de personaj "tăcut", discret și fără vocație istorică, această formulă tipică de demonizare a țăranului, începând din secolul al XVIII-lea, tinde să se modifice, pe fundalul familiarizării comunităților țărănești cu atributele culturii scrise. Comunicarea orală nu diminuează expansiunea cuvântului scris manifestat prin documente aferente derulării existenței lumii rurale. Țăranul devine un protagonist al scenei istorice prin relațiile personale cu oficialitățile feudale, bisericești și statale⁵.

Țăranul se confesează mai mult în secolul al XVIII-lea și datorită reformismului austriac ce concepe și realizează reforme în vederea redresării Monarhiei austriece. Principala inițiativă care a influențat decisiv mentalul lumii rurale a fost reforma socială prin care Curtea Vieneză a intervenit în raporturile dintre nobilime și țăranime.

Ordonanța din 25 februarie 1747, legifera că iobagii care lucrau cu palmele sau utilizau și vitele altora să presteze patru zile pe săptămână, iar cei care lucrau cu vitele proprii să presteze trei zile pe săptămână. În 1769, ordonanța provizorie, *Certa Puncta*⁶ fixa numărul zilelor de robotă atât pentru iobagi, cât și pentru jeleri, diminuând abuzurile nobilimii, iar în justiție oferea posibilitatea iobagului de a apela la comitat și chiar la Tabla comitatului. Nu întâmplător, după această dată, se vor amplifica cererile și petițiile țăranimii adresate organelor de instanță locală și

centrală. Reforma care a alimentat schimbări în statutul țăranimii a fost Patenta din 22 august 1785, ce suprima dependența personală⁷. Această reformă inițiată de Iosif al II-lea (1780-1790) a ameliorat viața țăranilor, desființând servitutea personală, fără a înlătura sarcinile țăranilor, datorate nobililor pentru pământul deținut. Patenta de desființare a șerbicii, expresie a despotismului luminat, nu a rezolvat toate problemele țărănești, dar a atenuat mult din nemulțumirile sociale existente după răscoala lui Horea. Analizând în ansamblul lor, aceste inițiative, ca și multe altele⁸, constatăm că au transfigurat în sensibilitatea colectivă imaginea lui Iosif al II-lea ca împărat al poporului⁹. În aceste condiții, împăratul a devenit instanța supremă pentru comunitatea românească opresată și la aceasta va apela liderii români și țăranii, care s-au adresat Curții de la Viena cu petiții. Structurile sociale dezavantajate i-au perceput pe împărații habsburgici ca pe o speranță, ca pe un protector de la care așteptau o ameliorare a condiției existențiale. Figurile împărătesei Maria Tereza și a lui Iosif al II-lea vor primi în sensibilitatea țărănească atributele hiperbolice ale salvatorului, personaj mesianic capabil să atenueze realitatea presantă și dură, dominată de arbitrar, regula bunului plac și comportamentul abuziv al nobilimii maghiare și patriciatului săsesc.

Toate acestea se constituie în câteva premise favorabile percepției într-o pondere importantă, a modului de a medita a țăranului asupra realității sociale, de a se comporta față de autoritățile locale și centrale, inclusiv prin propria-i confesiune. O interogație dominantă a studiului, aferentă identității țăranimii, se referă la ideea: care este locul țăranului în societate, cum percepe vexațiunile și liberul arbitru al nobilimii? La această întrebare vom încerca să răspundem în continuare.

Societatea românească, predominant rurală, a resimțit devalorizarea esențială a modelului principelui Mihai Apafi (1661-1690) și detașarea de mediul otoman. Sentimentul dominant al iobagului român în secolul al XVIII-lea, în absența unei clase politice românești, era cel al unei opresiuni generale, într-un univers societal care nu-l percepea decât ca pe simbolul unei umiltoare ipostaze, "tolerat" și util pentru servituți sociale și politice. Argumentele concludente pentru restituirea sensibilității sunt petițiile scrise în numele său de preoți, notari și alți funcționari ai statului. Din multitudinea de exemple ce compun tabloul sumbru al secolului al XVIII-lea în care țăranii evidențiază întreaga gamă de vexații și abuzuri, prezentăm plângerea iobagilor din Streja Cârțișoara, "...celelalte lucruri ale domnului așa trebuie să se facă, ca și când acelea (obligațiile din muncă)... n-ar fi pe capul nostru, asemenea când suntem în slujba împăratului nu se ia în considerație, ci ne mână la lucrul domnesc soțiile și servitorii noștri, ca și când noi am fi acasă. Slujba obișnuită la domn e atât de grea că se miră și alții cum putem trăi, fiindcă iarna ne lasă două zile pe săptămână să ne lucrăm

nouă, dar vara cum începe vremea lucrului până nu-i isprăvim lucrurile noi n-avem nici o zi pentru ca să muncim pe seama noastră, iar ne scoate și când avem sărbătoare, cu toți oamenii casei care suntem de lucru. Ne-am plâns o dată la domnul ca să ne ușureze slujbele foarte mari poverile grele, pentru că ne apasă și darea grea, și nu mai putem rămâne, ne pustiim și ne pribegim"¹⁰.

Limbajul documentului reliefează evenimente precare, disperate din viața țărânimii, care o transformă dintr-o masă anonimă, ușor manevrabilă, într-un factor activ, conștient al statului. Condiția precară existențială, opresiunea socială în creștere alarmantă, favorizează dezvoltarea sentimentului de insecuritate. Ceea ce produce un disconfort sensibilității țărănești nu este condiția servilă în angrenajul ei real și imagistic cât abuzurile și liberul arbitru al nobilimii maghiare și patriciatului săsesc.

Așa cum se constată, petiția țăranilor este realizată într-o situație limită când aceștia clamează situația disperată. În percepția lor o soluție la care ar putea recurge ar fi emigrările masive dar păgubitoare pentru trezoreria imperiului. Această perspectivă afirmă în formule explicite presiunea exercitată de nobilime asupra iobăgimii, abuzurile stăpânilor de pământ și ca o consecință, presiunea țărânimii către autoritățile locale și Curtea Vieneză.

Documentul este un excelent argument pentru existența comunitară a țăranului transilvănean. El discută discret despre persoana sa, nu are tendința de a se individualiza, căci este integrat unei lumi în care dominant este sentimentul colectivității. Aceasta este și motivul pentru care un segment important al sensibilității lumii rurale se va situa în afara demersurilor nostru de reconstituire.

Amplificarea abuzurilor și vexațiunilor nobilimii și ale aparatului de stat incumbă țărânimii sentimentul unei ostilități generale într-o societate care-l percepe doar ca "tolerat" și util funcționării domeniului nobiliar. Ca urmare a acestei realități, nemulțumirile țăranilor se materializează prin seria de petiții adresate autorităților locale și centrale. Înainte de asta pe vremea bătrânului Mihail Teleki dacă îngrădeam o bucată de loc din "imaș" și o semănam, de asemenea orice am fi semănat în grădinile noastre din sat, nu ne lua din ele dijmă, dar acum din tot ce semănam trebuie să dăm dijmă. În fiecare an, ori este, ori nu, trebuie să dăm 80 de câble de ovăz, care corespunde unei porți. Pentru aceasta, dacă mănăm la ghindă porcii noștri, cine are 15 dă 1 goștină, dacă sunt mai puțini trebuie să dea pentru fiecare 2 bani și cu toate acestea, după ce se îngrașă și-i aducem acasă trebuie să dea pentru fiecare 10 bani.

Domnul ne-a oprit pretutindeni să luăm din pădurea noastră nuiete de alun cu care am putea îngrădi niște locușoare, și aceasta nu puțină pagubă ne face, fiindcă n-avem cu ce îngrădi niciun locșor pentru porumb. Pentru aceasta ar trebui să dăm în fiecare an câte 5 căpățâni de varză, pe care în vremea bătrânului Teleki le dădeam îndeosebi, dar acum trebuie să dăm pentru ele 2 florini.

În fiecare an dăm 3 ferii de unt și 1 de miere. Când domnul merge la adunări, totdeauna trebuie să mai dăm peste ce datorăm anual: 5 măsuri de unt, 40 de găini și 400 de ouă. Fiecare casă trebuie să mai dea câte 2 ferdele de muguri de arin pentru tăbăcitul pieilor de talpă și când se

produce 2 ferdele de ghindă de fag, pentru oțet 2 ferdele de mere pădurețe, câte o ferdelă de hamei și 2 măsuri de alune. Toate acestea trebuie să le adunăm duminică, pentru că altădată n-avem timp din cauza lucrului domnesc, care nu se isprăvește din casa noastră...¹¹.

O primă constatare ar fi aceea că în acest spațiu, presant prin abuzuri și arbitrarie nobiliar, iobagii români percep tot mai mult necesitatea unei protecții pentru rezolvarea doleanțelor exprimate. Nu întâmplător, după disoluția spiritului comunitar, se amplifică petițiile adresate instanțelor centrale, cu predilecție, Curții Vieneze.

Este cunoscut faptul că "Vârsta de Aur" a protecției comunității locale, percepută de țărani, în sens securizant, este identificată în Evul Mediu, perioadă în care existența se derulează în limitele acestui cadru de acțiune. În raport cu realitățile exterioare, comunitatea este cea care-i reprezintă din punct de vedere al obligațiilor sociale, autoritățile principatului, preferând responsabilitatea comunitară în detrimentul celei individuale. La sfârșitul secolului al XVIII-lea demarează în societatea românească fenomenul de disoluție a solidarităților premoderne, care asigură coeziunea socială. Responsabilitatea colectivă este substituită prin responsabilitatea individuală, economia țărănească de subzistență este substituită treptat prin apariția unei economii de schimb, transformări care vor modela mentalitatea românilor transilvăneni, pe fundalul creșterii obligațiilor către nobilimea maghiară.

O a doua constatare ar fi aceea că țăranii nu culpabilizează condiția de iobag, ci mai ales efectele secundare generate de acest statut, maltratări, persecuții, abuzuri, vexații care își pun amprenta asupra modului cum se raportează ei la autoritățile locale și centrale. Din acest punct de vedere, imaginarul lumii rurale reiterează ideea asumării condiției servile percepută în mod direct prin cuantumul obligațiilor care grevau asupra vieții cotidiene a țăranilor.

Limbajul suplicanților decodifică o acută insecuritate ce se colportează cu rapiditate la nivelul sensibilității colective¹². Pe fundalul războaielor derulate de Curtea Vieneză, pentru succesiunea la tronul Poloniei (1733-1736), împotriva turcilor (1716-1718) și (1736-1739), războiul de succesiune la tronul imperiului (1740-1748) și războiul 7 ani (1756-1763) se creează un climat favorabil pentru creșterea producției sociale și orientarea acesteia spre piața internă și externă. Ca urmare cresc obligațiile iobagului, statutul acestuia se diminuează, el rămâne la discreția domnului său¹³. Presiunea fără precedent exercitată asupra iobăgimii de către nobilimea maghiară și patriciatul săsesc, o fiscalitate ce devine tot mai apăsătoare, teama de invaziile armatelor străine concurează la a crea un acut sentiment de insecuritate la nivelul sensibilității colective.

Memoriile adresate împărătesei Maria Tereza (1740-1780) sunt tot mai numeroase și mai complete sub aspectul informației. Ele devin o componentă a preocupărilor luminate ale statului austriac și personal ale împărătesei, care a văzut în supusul român pe viitorul cetățean, majoritar al Principatului aflat într-o continuă modernizare. În acest sens, relevant este memoriul din 29 mai 1770 semnat de Ignat Murășan, locuitor din Fiscut, de Lazăr Mitre și Iluța

Mitre din Bungard, adresat guvernatorului conte K. O'Donnell. "Circa cu șase ani în urmă milostiva regină ne-a îngăduit să clădim în satul Sângeorzului sășesc din Vidinul Bistriței pe seama noastră un paraclis. Dar când ne-am apucat de lucru să lucrăm sătenii de religie luterană s-au opus și nu numai ne-au împiedicat să clădim biserica ci ne-au alungat cu forța din sat, și spre pieirea noastră ne-au despoiat de toate moșiile, ba chiar și de obiectele necesare cumpărate de noi pe seama bisericii. După aceea învoindu-se cu ei în fața directorului fiscal ca să fim despăgubiți cu alt loc de așezare ales de noi, acel acord însă l-au revocat și au continuat să ne sugrume, așa încât acum nici reginei nu suntem în stare să-i plătim contribuțiile, și nici nouă nu suntem capabili să ne agonisim cele necesare pentru existență. Intenționăm să ne prezentăm cu jalba la Curtea Majestății Sale (Maria Tereza), dar nu putem călători așa departe. Te rugăm deci pe Excelența ta în calitate de guvernator al Ardealului și de general comandant să iei în părintească considerație situația noastră mizeră și să ne întinzi oarecare mângâiere"¹⁴.

Memoriile și plângerile țăranilor percepuți mult timp ca un subiect "tăcut al istoriei" relevă apariția unei noi sensibilități la nivelul mentalului, credința în spiritul justițiar al împărătesei¹⁵. Limbajul documentului decodifică ideea că populația românească aflată într-un antagonism acut cu abuzurile nobilimii maghiare și patriciatului sășesc s-a aflat în identificarea personajului salvator și justițiar, capabil să-i amelioreze statutul socio-economic și politic. El semnifică o percepție aproape mesianică, credința în spiritul justițiar al împărătesei, ce va limita nedreptățile terestre și va inocula sensibilității românilor speranța unor schimbări pozitive în existența cotidiană. Percepem aici, funcționarea valorilor mitice centrate în jurul persoanei împărăteasa Maria Tereza. Pe fundalul acestei perioade de restructurări și de absență a normalității, constatăm atașamentul și fidelitatea supușilor români față de suverana binefăcătoare și salvatorul îndelung așteptat. Petițiile maselor de români trădează existența în sensibilitatea românească a ipostazei personajului justițiar Maria Tereza, considerată ultima rațiune în disputa cu sașii bistrițeni ce doreau să le impună restricții în privința exercitării libertății de credință.

Altă constatare ar fi aceea că, în acest tip de documente țăranii își reclamă individualitatea, se particularizează în raport cu masa țăranilor; numele lui Ignat Murășan locuitor din Fiscut, Lazăr Mitre și Iluța Mitre din Bungard sunt consemnate ca fiind autorii memoriului din 29 mai 1770. Țăranul este dispus să "vorbească" mai mult în secolul al XVIII-lea și datorită faptului că este întrebat mai des de autorități prin conserieri, anchete, memorii. Ele se realizează, nu din ipostaza clasică a spiritului medieval, stăpân de pământ și iobag, ci aceste memorii accentuează problematica țăranului, penetrează profund în existența sa anostă. Țăranul a identificat o autoritate dispusă să-l asculte și ca o consecință își expune prezenta problemă a existenței cotidiene. Dincolo de aceste frustrări cotidiene, țăranul discută și despre relațiile cu autoritățile¹⁶ feudale și bisericești.

În pofida reglementărilor Curtii Vieneze, se constată o

sporire a cuantumului sarcinilor iobăgești pe domeniile nobiliare. Pe acest fundal se derulează în 1773 prima călătorie a lui Iosif al II-lea prin Transilvania, în calitate de coregent, având în principal un obiectiv politic: inspectarea granițelor și inventarierea problematicei complexe existente, în spațiul românesc. Vizita împăratului a favorizat valul petițiilor și reclamațiilor iobăgimii împotriva nobilimii maghiare. În acest sens este semnificativă petiția iobagilor din 1773 împotriva baronului Gheorghe Banffy: "Sărmanilor iobagi măritul și Bunul Dumnezeu le-a dat atâta putere ca să poată servi dimpreună cu vitele lor, încordându-și toate puterile câte trei zile dimpreună cu câte 2 membri ai familiei sale. Dar măria sa nu se mulțumește cu atât, ci timp de 6 săptămâni îi silește să lucreze la arat cu câte 4 boi... În afară de acesta, spre marea durere și măhnire, de 8 ani de zile, nobilul a adus cu forța la curtea sa pe fiul iobagului Radu Petru în etate de 22 de ani silindu-l să efectueze diferite munci. Ci îl silește și pe tatăl său. Îl sărăcește și atunci când are nevoie îl obligă la muncă încă și a doua persoană din familia lui, astfel că din aceeași casă lucrează trei persoane fără întrerupere"¹⁷.

Analizând tematica propusă de document constatăm o schimbare profundă ce operează în mentalitatea țăranimii. În ciuda abuzurilor nobilimii la nivelul conștiinței iobăgimii a crescut considerabil spiritul de dreptate, încrederea în forțele proprii și spiritul petiționar¹⁸. Se accentuează adversitatea sa față de nobilime percepută ca fiind elementul ce diminuează intențiile umane ale "bunului împărat".

Ca reflex al despotismului luminat, în mentalitatea țăranului român formula socială se simplifică: nobilimea care îl oprimă se identifică cu element etnic maghiar, iar țăranul opresat este personalizat de iobagul român. Și dacă luăm în calcul că evenimentele la care facem referire au loc în ultimul sfert al secolului al XVIII - lea, când spiritul Școlii Ardelene prin dezvoltarea conștiinței naționale este într-un stadiu avansat, nu poate fi neglijată influența socială și politică a acestor elemente în elaborarea petițiilor¹⁹. Este o certitudine că vizita lui Iosif al II-lea a stimulat mișcări de frondă ale iobăgimii transilvănene împotriva nobilimii. În 1773, țăranii din jurul Panticelului atacă și devastează conacul contelui Inczédi - pentru că acesta afirmase că împăratul le cântă în strună românilor și îl determină să jure credință suveranului²⁰. Aceasta este doar una din atitudinile care au cristalizat la nivelul sensibilității colective românești speranțe într-o viitoare îmbunătățire a situației socio-economice, iar persoana lui Iosif al II-lea va fi tot mai înconjurată de atribute mitice, carismatice.

Ajuns la finalul studiului, considerăm că se impune formularea următoarelor concluzii:

1. Politica de reformă inițiată de Curtea Vieneză s-a bucurat de o receptare unanimă la nivelul mentalității țărănești, fapt dezvăluit de reacțiile acesteia la programul despotismului luminat, promovat de suveranii austrieci. Țărănimea opresată manifestă un atașament evident față de spiritul justițiar și salvator al împăratului și o vehementă ostilitate față de nobilime. Desfășurarea evenimentelor în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea atestă această optică în

mentalitatea țărănimii. În fața realității opresive, subordonarea economică, politică și confesională a românilor față de regimul de stări, abuzurilor autorităților locale, încrederea în împăratul vienez a reprezentat singura salvare a românilor ardeleni. Desigur, că se poate aduce în discuție ideea că este o retorică de circumstanță, dar nu se poate totuși nega sincera credință a românilor transilvăneni într-un sprijin al suveranului habsburg pentru ameliorarea situației sale socio-economice și politice. Această idee a fost asumată de elita politică și culturală a românilor transilvăneni care a înțeles necesitatea integrării în viața imperiului, ceea ce a favorizat dezvoltarea conștiinței naționale.

2. Problematika socială, economică și confesională abordată de Curtea Vieneză, expresie a climatului mai larg reformist european, a favorizat acțiunea petiționară a țăranilor, către autoritățile locale și centrale. Certa Puncta, introdus în noiembrie 1769, a adus inovații atât în domeniul social cât și juridic. A fixat cuantumul prestațiilor sociale pentru iobag și jeler și oferea posibilitatea iobagului ca, în situația în care este nemulțumit de o decizie a forului domenal, să poată contesta la Curtea de Apel a comitatului, unde vice-judele regesc este obligat să-i susțină cauza. Reglementarea Curții Vieneze a creat o bază legală pentru rezolvarea revendicărilor iobăgimii române.

3. Țăranul "vorbește" mai mult în secolul al XVIII-lea și pentru faptul că a întâlnit o autoritate dispusă să-l asculte asupra raporturilor dintre el și comunitate. În afara formulelor oficiale, țăranul fie că el este iobag sau jeler, își expune inegalitățile sociale la care este supus din partea nobilimii și patriciatului săsesc și dezvoltă dimensiunile împovărătoare ale iobăgiei.

Petre DIN

¹ Lucien Febvre (1878-1956) publică în 1922 lucrarea *La Terre et l'évolution humaine* în care abordează influențele geografice asupra omului în general și asupra omului istoric în particular. În 1942 publică volumul *Problema credinței în secolul XVI. Religia lui Rabelais*. Volumul este o analiză asupra posibilei lipse de credință în secolul al XVI-lea. Opera sa este de o extraordinară varietate cuprinzând probleme teoretice al istoriei, studii de istorie a civilizațiilor, a mentalităților, istoria religiilor și probleme de istorie economică și socială.

² Marc Bloch (1886-1944), istoric francez, membru al Rezistenței. În 1936 este ales profesor la Sorbona, la catedra de istorie economică. Cartea lui Marc Bloch, *Regii taumaturgi*, publicată în 1924, încearcă să analizeze un segment al mentalităților medievale, credința în puterea vindecătoare a monarhilor. În 1939 și 1940 publică în două volume lucrarea *Societatea feudală*. Este exclus din funcțiile publice, de către regimul de la Vichy, din cauza originii evreiești. În 1943 intră în Rezistență, este arestat și ucis de nemți în iunie 1944.

³ Toader Nicoară, *Iobăgia și domnul de pământ în sensibilitatea colectivă în secolul al XVIII - lea, în Istoria - ca experiență intelectuală*, Oradea, 2001, p. 131.

⁴ Toader Nicoară, *art. cit.*, p. 132.

⁵ Barbu Ștefănescu, *Țăranul transilvănean despre el însuși (sec. XVIII-XIX). Între "noi" și "eu", în Istoria - ca experiență intelectuală*, Oradea, 2001, p. 155.

⁶ *Istoria României*, redactată de Mihai Bărbulescu, Dennis Deletant, Keith Hitchins, Șerban Papacostea, Pompiliu Teodor,

Editura Corint, București, 2007, p. 239.

⁷ *Ibidem*, p. 241.

⁸ Pentru inițiativele reformiste iosefine și impactul lor în sensibilitatea colectivă, vezi Nicoară Toader, *Transilvania la începuturile timpurilor moderne (1680-1800). Societate rurală și mentalități colective*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 1997, pp. 388-389; Florin Constantiniu, *Aspecte ale mentalului colectiv sătesc în societatea medievală românească în "Studii și materiale de istorie medie"*, VII, 1974, pp. 94-98; Bernath Mathias, *Habsburgii și începuturile formării națiunii române*, traducere de Marinela Wolf, prefată de Pompiliu Teodor, Cluj-Napoca, Dacia, 1994.

⁹ Pentru sintagma mitul bunului împărat, vezi Toader Nicoară, *op. cit.*, pag. 339-396; Simona Nicoară, *Mitologiile Revoluției pașoptiste românești, Istorie și imaginar*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 1999, pp. 209-221; Din Petre, *Mitul bunului împărat în sensibilitatea colectivă a românilor din Transilvania în secolul al XVIII-lea*, Napoca Star, Cluj-Napoca, 2003.

¹⁰ Ștefan Meteș, *Situația economică a românilor din Țara Făgărașului*, Cluj, 1935, pp. 287-288.

¹¹ *Ibidem*, pp. 285-289.

¹² Toader Nicoară, *Sentimentul de insecuritate în societatea românească la începuturile timpurilor moderne (1600-1830)*, Presa Universitară Clujeană, 2002, p. 193; Jean Delumeau, *Frica în Occident (secolele XIV-XVIII). O cetate asediată*, I-II, București, 1986; Alexandru Dușu, *Imaginea neamului și a turcului despre asediul Vienei*, în *Călătorii, imagini, constante*, București, 1985, pp. 102-117; Nicolae Iorga, *Însemnări de cronică ale clericilor din Scheii Brașovului (1515-1781)*, în *Buletinul Comisiei Istorice a României*, XII, 1933.

¹³ Toader Nicoară, *Iobăgia și domnul de pământ în sensibilitatea colectivă, în secolul al XVIII-lea, în Istoria - ca experiență intelectuală*, Oradea, 2001, p. 145.

¹⁴ Arhiva Someșeană nr. 18, 1936. pp. 340-341.

¹⁵ Toader Nicoară, *Transilvania la începuturile timpurilor moderne (1680-1800). Societate rurală și mentalități colective*, Presa Universitară Clujeană, 1997, pp. 366-367; Petre Din, *Societatea românească în perioada modernă. Imagologie și mituri istorice*, Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2006, pp. 7-23; Dan Berindei, *Românii și Europa în perioadele premodernă și modernă*, Editura Enciclopedică, București, 1997, pp. 75-76; Claudio Magris, *Il mito Absburgico nella letteratura austriaca moderna*, Torino, 1982, p. 38; Simona Nicoară, *Mitologiile revoluției pașoptiste românești. Istorie și imaginar*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 1999, pp. 210-211.

¹⁶ Barbu Ștefănescu, *Țăranul transilvănean despre el însuși (sec. XVIII-XIX). Între "noi" și "eu", în Istoria - ca experiență intelectuală*, Oradea, 2001, pp. 155-156.

¹⁷ Paul Abrudan, *Documente inedite privind obligațiile feudale din comitatul Crasna, în a doua jumătate a secolului XVIII*, în *Acta Musei Porolissensis*, IV, 1980, p. 459.

¹⁸ David Prodan, *Din istoria Transilvaniei. Studii și evocări*, Editura Enciclopedică, București, 1991, p. 359.

¹⁹ Andrei Magyari, *Frământări țărănești în Câmpia Transilvaniei, în Răscoala lui Horea (1784). Studii și interpretări istorice*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1984, pp. 158-159.

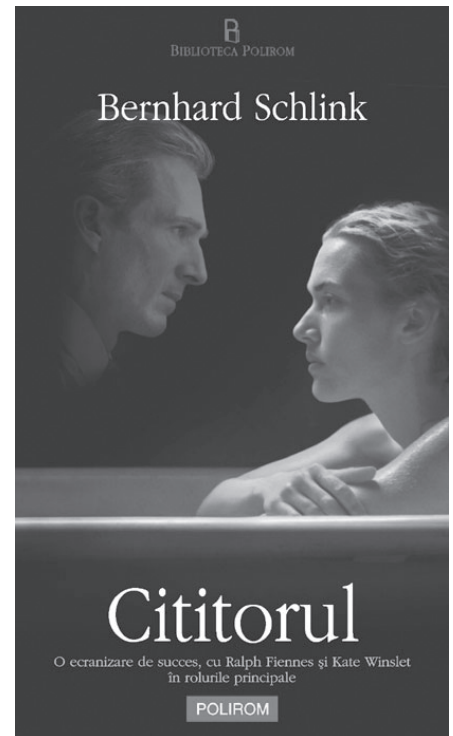
²⁰ *Ibidem*, p. 161.

"Banalitatea răului" într-un roman recent apărut

Cine a reținut caracterizarea făcută de Hanna Arendt călăului - executant Eichmann, va înțelege mai bine cartea lui Bernhard Schlink, "Cititorul", apărută la Polirom, foarte recent, în 2009. Autorul s-a născut în 1944, a studiat la Berlin și la Heidelberg, din 1992 fiind profesor universitar la Bonn și la Berlin. A scris câteva romane, dar "Der Vorleser" i-a adus faima, romanul fiind ecranizat (filmul a fost distins cu Globul de Aur). Pe numai 200 de pagini se desfășoară o tragedie, aparent personală, a adolescentului și apoi maturului Michael Berg, îndrăgostit de o fostă gardiancă la Auschwitz și într-un lagăr din apropierea Cracoviei. Pare simplu, dar este un proces de conștiință care se petrece nu numai cu personajul principal, care este și purtătorul de cuvânt al autorului, dar și cu Hanna Schmitz.

Acastă simplă muncitoare este recrutată de SS și devine, fără nici o motivație, în afara interesului de a juca un rol în ceea ce "se făcea" sub regimul nazist. Iar ceea ce se făcea era chiar Holocaust. Desigur, nu poți cere unui om cu o pregătire oarecare să devină un adversar al regimului, dar Hanna Schmitz își depășește cu mult atribuțiile reduse pe care le avea. Participând la selecțiile pentru gazarea femeilor ea nu are nici o tresărare de conștiință, totul i se pare firesc. Nu-și pune întrebări. Până aici totul pare simplu, să spunem, deși nimic nu poate fi simplu și normal într-o Europă cuprinsă de flăcări. Dar, spre

sfârșitul războiului, când armata germană se retrage, Hanna rămâne să supravegheze, împreună cu alte colege, lagărul de lângă Cracovia. Deținutele se adăpostesc într-o biserică, o bombă incendiază clădirea, ușa bisericii este închisă, femeile dinăuntru vor să iasă, Hanna nu dă voie să fie deschisă ușa. Două sute de femei mor, arse de vii. Aici nu mai este vorba de un act de subordonare, este alegerea Hannei - a fi călău până la capăt sau a redeveni, cel puțin pentru o clipă, om. Adică a fi ori a nu fi om. Nu a fost om. Iubirea ei pentru Michael Berg, care se înfiripă și devine o puternică atracție carnală nu o scutește de amintirile păstrate din război. Este arestată în campania de demascare și pedepsire a executanților naziști, nici vorbă să se predea singură. Ea încearcă fără succes să se ascundă. La proces se comportă cu "mândria" împlinirii datoriei. Care datorie, față de cine? Perversiunea nu merge, totuși, până la capăt. După 18 ani de detenție, înainte de a fi eliberată, Hanna se sinucide, spânzurându-se, după ce ani de zile, citise sau frunzărise literatura despre Holocaust. Nu discutăm despre verosimilitatea narațiunii, nici despre tema devenită "clasică". Talentul scriitorului constă în faptul că el nu este tezist. El doar ne ajută să înțelegem că, în anumite condiții, există destui oameni care se pot dezumaniza. Este încă un MEMENTO pentru generația actuală și pentru

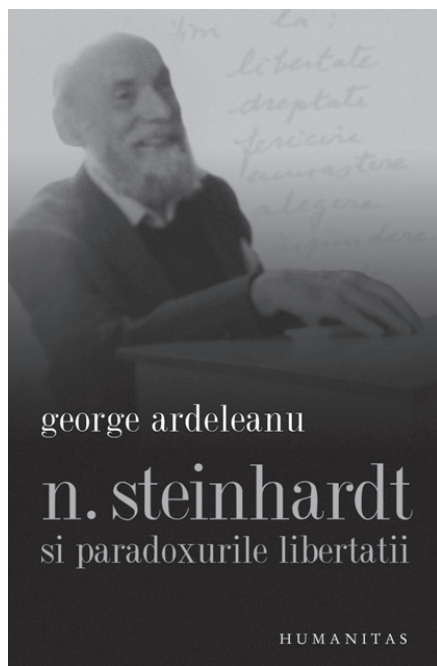

generațiile viitoare. Traducerea aparține Ancii Mureșanu, postfața este semnată de Dumitru Radu Popa, cărora le mulțumim pe această cale.

Boris MARIAN

George Ardeleanu: "N. Steinhardt și paradoxurile libertății. O perspectivă monografică", Editura Humanitas, 2009

* "Scrisă bine, cu îngrijire, cartea lui George Ardeleanu (la origine, o teză de doctorat) merită toată lauda noastră. De multă

vreme n-am mai avut în mână o lucrare atât de serioasă și pe care autorul să o scoată la iveală cu un efort atât de îndelungat, de ani și ani de muncă. Nu e nici o urmă de superficialitate. Steinhardt avea, putem spune, tot dreptul să fie cercetat, om și operă, în acest mod" (Nicolae Manolescu).

* "Cât despre variabilele vieții, ele țin de «bietul om subțire» și de un dostoevskianism incontenibil al propriului destin. Cu o răbdare de Cenușăreasă pusă să separe ce e bun de ce e rău, autorul monografiei ia unul câte unul fiecare bob al vieții lui N. Steinhardt și-l așază în vasul cuvenit, ordonând un material pe care-l putem intui ca descurajant de haotic și de risipit, la plecare. Iar aici George Ardeleanu n-a procedat ca mulți autori de teze de doctorat care, conform definiției ironice a lui Umberto Eco, «mută niște oșeminte dintr-un mormânt în altul», sau dau «un nou ambalaj unui vechi conținut», cum spune un prieten al lui Steinhardt, ci a făcut o sumă de descoperiri pe cont propriu, dintre cele care cer sagacitate" (Ioana Pârvulescu).

* "Exceptionalul interes al cărții lui George Ardeleanu derivă și din faptul că

atrage atenția nu doar asupra înțelegerii relației dintre «primul Steinhardt» și «ultimul Steinhardt», ci și a relației dintre «primul șora, Paleologu, Marino, Doinaș, Caraion... etc.», autori care trebuie contextualizați cu grijă, dacă vrem să fixăm corect nivelele referențiale. Întreprinderea lui George Ardeleanu mi se pare, din acest motiv, exemplară. și este exemplară și fiindcă George Ardeleanu se oprește pe larg în arhive, caută și descoperă documente, stăruie la CNSAS ca să afle asemănările și deosebirile între «primul Steinhardt» și celălalt Steinhardt, asupra căruia insistă exegeții de ultimă oră, jurnaliștii preocupați de «scandalul» literaturii sau/și al credinței. Sau, pur și simplu, o operă necesară bunei înțelegeri a ultimei jumătăți de veac a scrisului românesc. Văd în teza lui George Ardeleanu o operă de cercetare, cu fericite intenții de salubritate a unei «istorii» prea interesate de parțializări, segmentări fanatice, partizane, implicit capabilă de falsuri cu consecințe grave pentru înțelegerea ultimului secol al culturii române" (Cornel Ungureanu). (www.humanitas.ro)

Serie nouă, Anul V, Nr. 4 (51), aprilie 2009

Caiete Silvane

Despre discriminarea persoanelor cu handicap de-a lungul istoriei

Suntem obișnuiți să auzim despre discriminarea rasială, etnică, discriminarea față de persoanele de culoare, față de asiatici, amerindieni, maori, aborigeni, despre Holocaust și Inchiziție, despre rasism, antisemitism și antifeminism și ne dăm seama că discriminarea persoanelor cu handicap e fie omisă, fie menționată la capătul listei. Cu toate acestea, discriminarea persoanelor cu handicap a însoțit evoluția umanității de la începuturile sale până în zilele noastre.

În epoca pietrei erau izgonite din triburi.

În antichitate erau aruncate de pe stânci (în unele culturi).

În Evul Mediu și Renaștere erau foarte rău tratate; acest comportament negativ împotriva lor era stimulat de atitudinea Bisericii Catolice, care făcea ca persoanele cu handicap să fie respinse, fiind considerate latura satanică și consecința greșelilor părinților lor.

La început, nici Epoca Modernă nu a adus schimbări de esență în ceea ce privește atitudinea societății. Până și familia îi excludea pe cei infirmi din rândul lor, de teama de a nu fi etichetați inferiori în comunitățile din care făceau parte. Unii ajungeau a fi tratați ca animalele de circ. Ignoranța se exercita din plin la toate nivelurile societății.

Doar sfârșitul Epocii Moderne a mai atenuat puțin lucrurile. Încep să li se recunoască drepturi sociale și chiar anumite privilegii. Cu toate acestea, încă trebuie să faci față discriminării în țări modernizate, precum Canada, S.U.A., Japonia, Australia, China și Rusia.

În S.U.A. sunt discriminate în privința serviciilor sanitare.

În Canada, deși multe persoane cu handicap fizic sunt foarte educate și instruite, obțin greu un loc de muncă, interpunându-se o legislație deficitară. Guvernele discriminează intenționat pe cei cu handicap în domeniile asistenței și angajării. Deși Canada se află în vârful piramidei acordării de drepturi umane, iată, se întâmplă și contrariul.

În anul 1996, Victoria (din Australia) a implementat rușinoase tactici discriminatorii împotriva persoanelor cu handicap, pentru a economisi 17 milioane dolari australieni. S-au închis programe în școli speciale pentru persoanele cu dizabilități de peste 18 ani (mai ales la școala Specială Berendale). Cu toate acestea copiii cu dizabilități au avut alternativa participării la alte programe speciale. În Australia, legislația interzice imigrația persoanelor care au copii handicapați, aceștia fiind considerați o povară pentru contribuabilii australieni. Această poziție contravine Declarației Universale a Drepturilor Omului.

În China, conform UNICEF, multor copii cu handicap li se neagă dreptul la educație și îngrijire. Considerați o rușine și de teama de a nu fi etichetați inferiori, mulți părinți din zonele rurale își închid copiii handicapați în casă.

În Europa de Est situația lor nu este cu mult mai bună. În Rusia, instituțiile de boli mintale îi sterilizează pe cei cu handicap. Această practică a fost folosită și în Germania nazistă, în provincia canadiană Alberta și în Columbia britanică (în trecut). Deși cei care au practicat sterilizarea au afirmat că au avut aprobarea pacienților lor, aceștia fie erau sub efectul medicamentelor când au semnat pentru sterilizare, fie nu erau conștienți de ce semnau.

Cu timpul, majoritatea societăților moderne și-au schimbat atitudinea față de handicapați, în bine.

În ceea ce urmează, vom urmări evoluția discriminării persoanelor cu handicap în diferite locuri și momente ale istoriei.

Despre atitudinea față de persoanele cu handicap în PREISTORIE este foarte greu a contura câteva păreri. Se crede că, dacă cineva era prea încet pentru a participa la vânătoare, datorită vârstei sau vreunui handicap, adesea era abandonat. Este cel mai timpuriu exemplu de discriminare. În timp ce umanitatea evolua spre civilizații, atitudinea față de cei cu handicap era mereu de excludere. Fie îi trata ca pe niște sălbatici, fie îi omora.

BABILON

Numeroase orașe și societăți de aici sunt considerate leagănul civilizației. S-a manifestat aici prima civilizație care a definit pedepse pentru fiecare ofensă. În "Codul lui Hammurabi" erau stipulate drepturi pentru diferite categorii sociale. Prevedea idei avansate. Oricine suferea un handicap din cauza unui atac intenționat, primea compensații financiare, mâncare și i se asigurau costurile de reabilitare. Deși cei cu handicap erau avantajați în ceea ce privește compensațiile și asistența socială, conform codului, erau adesea tratați ca sclavii și femeile. Cei care-i angajau riscuau pedeapsa cu moartea. De vreme ce Babilonul era clădit pe astrologie și misticism, era firesc ca cei cu handicap să fie catalogați drept "semne rele" și să fie tratați în consecință.

CHINA ANTICĂ

Avea o civilizație foarte avansată, deținătoare a unor invenții remarcabile: olăritul, irigațiile, mătasea, caligrafia, praful de pușcă, hârtia, fereastra, șemineele etc.

Sistemul social era bazat pe clase unde bogăția, statutul, educația și ocupația făceau diferența. Cei cu handicap erau considerați din clasa de jos și trăiau în sărăcie. Erau adesea tratați ca sclavii, nu aveau drept la educație. Erau adesea expuși în public, ridiculizați, supuși la abuzul trecătorilor. Pentru cei cu handicap fizic, boala de multe ori li se agrava, neavând dreptul la îngrijire medicală. Pe lângă nivelul de trai scăzut, cei cu handicap trebuiau să suporte și umiliința guvernului, sancțiunile impuse.

GRECIA ANTICĂ

Evoluția ei de atunci o plasează pe cele mai înalte culmi de civilizație. Sistemul guvernamental, democrația, mitologia, sculptura, medicina, filosofia, apeductele, accesul public la apă, construcția podurilor etc. îi conferea statutul de mare putere și înaltă civilizație. Din păcate, oamenii erau priviți întocmai statuilor ce îi reprezentau pe zei sau pe eroii mitologici, astfel că societatea a ajuns să-și facă din statui parametri de a-i judeca pe oameni. Dacă aspectul unui om nu se conforma celui al statuii, era considerat imperfect, inferior, primind blamul negativ al societății. Un copil născut cu un handicap suferea rele tratamente, uneori inumane: era fie abandonat în pădure, fie aruncat de pe stâncă (cazul Spartei). Același tratament se aplica și copiilor care aveau părinți cu handicap, chiar dacă ei nu aveau diformități sau alt handicap.

Cazul Spartei este aparte. Fiind un stat aristocratic, militarist, oricine trebuia să fie apt a lupta. De aceea un nou născut era verificat, chiar dacă era fată. Dacă se considera că nu era apt a lupta era aruncat de pe stâncă, lăsat pradă vulturilor, acesta murind în final. Evident, cei considerați inapți erau cei cu dizabilități fizice sau mentale.

IMPERIUL ROMAN

A fost cea mai puternică societate organizată a Antichității, concentrând 15-20 la sută din populația lumii. Majoritatea tehnologiilor, obiceiurilor și mitologiilor lor le imitau pe cele grecești. Deși era o societate avansată și puternică, avea și părți negative, precum cea greacă, dar parcă nu așa de extreme. De la ei a rămas dictonul "mens sana in corpore sano", concept care crea parametri după care erau judecați oamenii aici. Unele persoane inapte erau înecate în râuri, altele omorâte în "Colosseum", în special copii ai patricienilor și ai claselor nobile. Se considera că cineva cu handicap nu putea perpetua numele și averea familiei. Dacă cineva dobândea un handicap pe parcursul vieții, sinuciderea era considerată onorabilă, în special între patricieni. Cei cu handicap, care nu se sinucideau sau nu erau omorâți, se loveau de multe bariere sociale. Nu puteau participa la serviciul militar, nu se puteau asocia cu persoane care nu aveau handicap, nu puteau face baie în locuri publice în timpul zilei, aveau probleme în a obține o slujbă. Pe scurt, erau tratați cu dispreț. În timp ce majoritatea romanilor cu infirmități erau tratați cu dispreț, unii dintre cei mai mari împărați și generali romani aveau ei înșiși handicapuri fizice. Iulius Caesar și Claudius au scăpat nepedepsiți de mici pentru handicapul lor. S-au revanșat în timp prin alte atuuri. De exemplu, Claudius a fost ținut izolat în copilărie, apoi a fost abandonat de familie, fiind considerat o mare umilință pentru ei. Având mult timp la dispoziție, s-a dedicat foarte mult studiului, devenind școlar, o raritate pentru un cetățean roman cu handicap. Astfel că inteligența lui l-a salvat.

EGIPTUL

În timp ce Grecia și Roma arătau lipsă de respect pentru cei cu handicap, atitudinea Egiptului antic era foarte diferită. Aici existau mulți orbi, dar aceștia, sau alții cu alte probleme, erau adesea respectați sau venerați pentru alte abilități.

Puteau lucra, se puteau asocia, puteau urma o școală, puteau face comerț, puteau merge în bazare sau în piețe. S-au găsit dovezi care confirmă faptul că persoane cu handicap adesea munceau ca muzicieni, fermieri, medici. Spre deosebire de greci, zeii egipteni

erau ilustrați cu unele defecte, ceea ce dădea o imagine mai clară și mai puțin idilică a realității și le impunea tacit oamenilor să îi accepte pe toți. Zeii lor arătau că lumea nu este perfectă și în ciuda unor handicapuri, aceste persoane sunt utile pentru societate (ex: zeita Bes era ilustrată pitică). Despre Tutmes II se spune că avea dublu handicap: fizic și mintal. Egiptologii au descoperit ca Tutankamon avea numeroase handicapuri.

PERSIA ANTICĂ

Puține informații se referă la persoanele cu handicap. Se știe doar că erau excluse din societate și obligate să trăiască în colonii formate exclusiv de handicapați.

SFÂNTUL IMPERIU ROMAN DE NEAM GERMAN ȘI EUROPA ROMANO-CATOLICĂ (EVUL MEDIU)

În Evul Mediu rolul Bisericii era crucial și decisiv. Ea insufla oamenilor conduita socială. Cei cu handicap erau percepuți drept inferiori.

Adesea munceau pământul sau în ateliere bisericești. Deși nu aveau un rol în societate, majoritatea erau tratați cu dispreț, umiliți în public, considerați "lucrătura diavolului" sau încarnarea satanei. Superstițiile au generat un portret sinistru al persoanelor cu handicap în mentalul colectiv. Biserica descuraja orice contact sau asociere cu o persoană cu handicap, considerând că aceasta atrăgea blestemul diavolului.

IMPERIUL ISLAMIC ȘI CALIFATUL ABASSID

Arabii au fost primii care au pus bazele unui sistem de sănătate profesional, cu medici și asistente, farmacii, centre de sănătate. Musulmanii au fost primii care au implementat sistemul de îngrijire universal pentru orice bărbat, femeie, copil.

Surprinzător, dar și persoanele cu handicap erau tratate într-un fel superior societăților europene și americane. Erau tratate cu compasiune. Deseori erau calmate cu muzică sau li se spunea povești. Coranul inspira respectul oamenilor pentru persoanele cu handicap. Firește, exista și o oarecare excludere a lor din societate, dar nu se ridica la nivelul celei din societățile europene și americane.

IMPERIUL PRECOLUMBIAN ȘI MEZO-AMERICAN

Aztecii, incașii, maiiașii erau organizați în imperii. Ceilalți amerindieni erau organizați în triburi. Unele imperii tratau persoanele cu handicap cu compasiune și respect, în timp ce altele le sacrificau zeilor. În Imperiul Inca fiecare cetățean avea un anumit rol în societate, bazat pe statut social, pe vârstă, sex, abilități fizice, mentale. Astfel că, inclusiv persoanele cu handicap aveau un rol participativ, conform posibilităților lor. Se puteau chiar căsători, dar numai cu persoane cu handicap similar. În Imperiul Aztec, persoanele cu handicap erau îngrijite doar până la prima eclipsă, apoi erau sacrificate zeilor. La grădinile zoologice regale se aflau persoane cu handicap închise în cuști.

EPOCA MODERNĂ, REVOLUȚIA INDUSTRIALĂ

Este o epocă marcată de schimbări culturale, de producție, tehnologice, sociale, de o amploare nemaîntâlnită. Revoluția industrială a dus la schimbări sociale majore. Majoritatea persoanelor cu handicap au fost internate în azile și în adăposturi pentru săraci. În timp ce revoluția industrială trebuia să aducă prosperitate și șanse egale pentru toți cetățenii, a creat mai multe contraste și a înrăutățit unele situații. Persoanele cu handicap au

fost considerate inferioare, fiind expuse la mai multă excludere decât în Evul Mediu sau în timpul Renașterii. În Anglia, la 1834, persoanele cu handicap, alături de cele sărace, au primit rele tratamente care au decurs din "Legile Săracului". Cerșetorii erau ridicați de pe străzi, iar cei cu handicap erau internați. Anglia se confrunta cu mai multă discriminare decât oricând în istorie. Condițiile celor închiși erau inumane, similare celor ale prizonierilor sau animalelor de la zoo. Ca urmare, conceptul de instituționalizare și încarcerare a persoanelor cu handicap, segregarea lor socială, își are originea în Regatul Unit al secolului al XIX-lea, ca o consecință directă a "Legilor Săracului".

AMERICA DE NORD

Și aici persoanele cu handicap erau discriminate, supuse la tratamente crude și inumane. Erău ridiculizate de biserică, li se negau drepturile. În Canada, în unele familii, deseori erau legate cu lanțuri, înfometate și chiar bătute până la moarte. Între 1840-1880 s-au stabilit pentru ei azile și facilități de boli mintale. Aceasta le-a ușurat oarecum viața celor cu handicap, care înainte erau plasați în închisori. Când învățământul obligatoriu a fost introdus în Canada în anul 1860, multor persoane cu handicap li s-a refuzat până și dreptul la educația elementară. La aceasta s-a adăugat interdicția de a se căsători. În unele provincii canadiene (Columbia Britanică, Alberta), celor cu handicap mintal li se aplica sterilizarea forțată, practică ce a continuat până în 1970.

GERMANIA NAZISTĂ

Măsurile lui Hitler îi vizau și pe cei cu handicap. Primele victime ale lui Hitler n-au fost evreii ci persoanele cu handicap. Se credea că acestea pot face copii cu handicap, inferiori, amenințând rasa "pură", ariană. În anul 1934 s-au introdus aici practici asemănătoare celor din Canada de Vest, sterilizarea forțată. Până la 400.000 oameni au suportat acest tratament. și pentru că măsura părea insuficientă, în 1939 s-a apelat la eutanasierea persoanelor instituționalizate, cunoscută ca "Operațiunea T 4". Până la sfârșitul celui de-al II-lea război mondial au fost eutanasiate 250.000 persoane cu handicap.

CHINA

Începând cu anul 1830 orbii din China au fost învățați să citească cu ajutorul sistemului "Braille" în școli normale, dar prin programe speciale. Incluzându-i în societate între persoanele dezvoltate normal, sistemul educațional de aici va fi un exemplu pentru Europa industrializată și pentru America de Nord.

S.U.A.

În secolele XIX-XX, persoanele cu handicap erau tratate aici mult mai urât decât în Regatul Unit și Canada. Medicii recomandau încarcerarea lor. Una din cauzele persecuției lor era interpretarea cronată a teoriei evoluționiste a lui Charles Darwin. Potrivit acestei interpretări, cei cu handicap erau considerați inferiori și se credea că, la rândul lor, vor procrea copii inferiori, ajungându-se, în final, la distrugerea rasei umane. Începând cu anul 1920 sunt emise legi care interzic persoanelor cu handicap să urmeze școli publice. Mai mult decât atât, sunt trimise în azile unde sunt sterilizate forțat. Acest trist curs al evenimentelor a dus la ceea ce se cunoaște ca "mișcarea pentru drepturi a persoanelor cu handicap americane". În prezent, actele de discriminare continuă, alimentate de stereotipuri, dispreț, legi care, în loc să protejeze, instigă la ură.

În Noua Scoție (Canada), în anul 1994, guvernul a încercat să țină deficitul economic sub control, acționând împotriva persoanelor cu handicap. De cele mai multe ori aceste persoane sunt refuzate la angajare, iar în cazul în care sunt angajate primesc salarii mult mai mici sau trebuie să muncească în condiții apropiate de sclavie. Potrivit unor studii, majoritatea persoanelor cu handicap canadiene trăiesc sub limita sărăciei de 30.000 dolari canadieni, lovindu-se de foarte multe restricții sociale. Un alt exemplu de discriminare în Canada îl reprezintă persoanele cu autism (179.516 cazuri). Pentru aceste persoane există un tratament, foarte costisitor, ABA (Applied Behavioural Analysis). Uneori, birocrăția și reaua credință au acționat în așa fel încât au împiedicat accesul la acest tratament. Chiar Curtea Supremă din Canada a manipulat legea în această direcție. În provincia Alberta, între anii 1928-1972, a fost aplicată o lege care impunea sterilizarea fetelor cu handicap. Aproximativ 2.832 femei au fost supuse sterilizării în cei 44 ani. Tot în Canada, în New Brunswick, copiii bolnavi mintal erau tratați ca prizonieri și abuzați sexual. Copiii cu retard mintal erau trimiși în închisori, în loc de spitale sau instituții specializate.

În S.U.A., 10 la sută dintre cei aflați în închisori sunt persoane cu handicap. Acestea sunt închise pentru infracțiuni pe care nu le-au comis sau pentru mărturie falsă. Este o discriminare activă a sistemului juridic american.

Australia oprește familiile care au copii cu handicap să migreze.

Rusia îi stigmatizează pe cei cu handicap, îi lipsește de educație, îi sterilizează forțat.

În Irak, pe 1 februarie 2008, două femei cu sindromul Down au provocat moartea a 91 persoane într-un bazar din Bagdad pentru că au fost împinse la acțiune teroristă care a inclus sinuciderea.

Exemplele pot continua, dar să amintim și partea pozitivă. Astăzi există multe organizații nonprofit care luptă pentru drepturile persoanelor cu handicap. Pentru a le da posibilitatea să fie competitive, s-au înființat olimpiade speciale pentru handicapați. Au drept de vot, acces mai larg la viața socială, dreptul la educație, drepturi egale la bunuri și servicii.

Alexandra MĂRGINEAN
Viorel MĂRGINEAN

SURSE BIBLIOGRAFICE :

- History of Discrimination Against Disabled Persons* - John Barrett
<http://en.wikipedia.org/wiki/Disabled>
<http://en.wikipedia.org/wiki/Discrimination>
http://en.wikipedia.org/wiki/Disability_discrimination
Encyclopedia of disability, general ed. Gary L. Albrecht, Thousand Oaks, Calif. 1996: SAGE Publ., 2005 Doucette, Joanne;
 Kaushik, R., 1999, "Access Denied: Can we overcome disabling attitudes", *Museum International (UNESCO)*, Vol. 51, No. 3, p. 48-52.
 Ovidiu, Drimba, "Istoria culturii și civilizației" (1, 2, 3, 4), Editura științifică și Enciclopedică, București, 1985, 1987, 1990, 1990;
The Disabled Women's Network: A Fragile Success, in Women and Social Change: Feminist Activism in Canada, eds: Wine & Ristock, James Lorimer & co. 1991, p224.

Sălăjeanul

Serie nouă, Anul V, Nr. 4 (51), aprilie 2009

Omul - act liber și spirit întrupat

În scurgerea timpului istoric și a evoluției speciei umane, generații după generații, în succesiunea lor, s-au întrebat mereu: Ce este omul? La această întrebare au venit o mulțime de răspunsuri care au încercat să privească și să definească omul din unghiuri și perspective multiple.

Privit din punct de vedere fizic, se poate spune că omul este un corp ca oricare alt corp din natură, format din molecule și atomi. De aici, doar un mic pas până la afirmația că omul este o ființă a naturii. Dominanta secolului al XIX-lea a fost biologia reprezentată de mulți oameni de știință, printre care și de englezul Charles Darwin, autorul faimoasei teorii: *Originea speciilor* (1859). Văzut prin prisma acestor teorii și sub raport biologic, omul este asimilat cu un oricare alt organism viu, compus din sisteme, organe, țesuturi și celule. Ceva mai târziu a apărut antropologia, care își propunea să găsească instrumente și metode pentru studiul științific al omului (genul *homo hominis*). Antropologia se definește ca o disciplină holistică, din două puncte de vedere: se ocupă cu studiul tuturor oamenilor, din toate epocile și tratează toate dimensiunile umanității. Ca știință, într-o dezvoltare normală, și-a îndreptat atenția de la dimensiunea biologică a omului, către o altă dimensiune complementară, aceea care privește socialul.

Din punct de vedere social, omul face parte din familie, din comunitatea în care trăiește, din colectivul în care lucrează, dintr-o anumită categorie socială, națiune, omenire.

Principalele teorii antropologice ale secolului al XIX-lea sunt cele datorate lui Herbert Spencer, Karl Marx, Morgan și E. Tylor. La sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, în cercetarea antropologică, se impune treptat și metoda etnografică. Tot acum se formulează teoriile moderne în științele sociale, datorate lui Emile Durkheim și Max Weber.

Amintim că școala sociologică franceză condusă de Durkheim a încercat să creeze o antropologie sociologică. O gândire apropiată de cea franceză a avut și școala românească de sociologie a lui Dimitrie Gusti, care considera că: *toate activitățile omului, de la cele magico-religioase până la cele economice și tehnice, își capătă un înțeles prin dimensiunea socială a omului. Aceiași soartă o are omul în structuralismul, aplicat în sociologie de către Levy Strauss*¹.

Filosofia privește omul dintr-un punct de vedere mai cuprinzător, în lumina unei concepții filosofice, a unei viziuni asupra lumii și vieții. Antropologia filosofică, inițiată de Diltrey și Bergson, dezvoltată în secolul al XX-lea până la Max Scheler, Karl Jaspers și Jacques Maritain, s-a dovedit superioară naturalismului și biologismului secolului al XIX-lea, realizând o sinteză a condiției umane. În treacăt mai menționăm că, paralel cu antropologia filosofică, s-au pus în evidență și alte antropologii de tip cultural, politic etc.

Un loc cu totul aparte, în modul de gândire, îl ocupă

antropologia creștină, care privește omul ca pe un întreg: ființă spirituală și trupească. Ea își fixează cercetarea în vastul câmp al datelor și al experienței spirituale și explică natura umană, manifestările și destinul ei, prin ordinea spirituală. În concepția creștină, omul este o creație după chipul și asemănarea lui Dumnezeu. *și a zis Dumnezeu: să facem omul după chipul și asemănarea noastră (...). Și l-a făcut Dumnezeu după chipul Său; după chipul lui Dumnezeu, bărbat și femeie i-a făcut* (Facerea 1, 26-27). Din această Revelație crește, se dezvoltă întreaga antropologie creștină.

Învățătura Bisericii nu tăgăduiește spusele științei, potrivit căreia omul este legat în dezvoltarea sa de regnul animal, ci permite libera discuție în privința aceasta. *Provenirea omului dintr-un singur cuplu (monogenism), rămâne învățătura comună creștină, fiind în legătură cu păcatul originar (strămoșesc)*².

Omul este o ființă, o realitate cu totul aparte, care depășește, prin capacitatea de socializare, de gândire, de comunicare, condiția celorlalte forme de viață, este punct de sprijin nou în judecarea lumii și a vieții.

Pentru om, ca ființă creată, sintagma: *după chipul și asemănarea lui Dumnezeu* are o semnificație majoră. Finalitatea ultimă a "Chipului", "asemănarea" este ceva de ordin potențial, în care este implicată direct libertatea ființei omenești: având "Chipul", depinde de noi "să devenim întru "asemănare". Unii exegeți asimilează "Chipul" cu mintea (venim pe lume ființe cugetătoare), iar "asemănarea" cu inima (de-venim în lume ființe iubitoare) (Răzvan Codrescu, în *"Antropologie creștină"*). Omul este chemat, astfel, să realizeze plinătatea iubirii în plinătatea rațiunii, raportând-se la modelul absolut al dumnezeirii.

"Omul este o existență de răscruce, un pisc al acestei existențe, *omul este un întreg*, nu parte a acestei lumi în care se află situat: multitudinea de dimensiuni și direcții ce-i sunt proprii face ca el să ocupe o poziție cu totul unică. El acumulează în condiția sa *ființa și cosmosul*, trăiește *prezența absolutului divin*, omul este o amplă manifestare a tot ceea ce îl face să existe, fapt care creează și tragica sa condiție"³.

Definițiile Bisericii referitoare la om nu epuizează conținutul antropologiei, ci cuprind elementele esențiale ale unei priviri de ansamblu asupra creaturii umane: produsul uman este alcătuit din suflet și din trup. Acest produs al ordinii naturale există și "manifestă principal ceva care vine dincolo de natură, ceva care poate fi văzut ca o suprastructură și care de acolo de unde este prins, prin datele sigure și simple ale vieții, îl aruncă deodată într-o zonă nouă critică, plină de dramatice încercări. Situat la limita dintre materie și spirit, dintre lucru și idee, dintre real și posibil dintre păcat și mântuire, omul rămâne continuu o problemă deschisă, o întrebare cu mai multe răspunsuri, o existență îndurerată, dar nu mai puțin plină de frumusețe"⁴.

Omul este unica făptură creată după Chipul lui Dumnezeu însuși, adică persoană după Chipul Persoanei:

"Când privesc cerurile - lucrarea mâinilor Tale -

Luna și stelele pe care le-ai făcut,

Îmi zic: Ce este omul, ca să Te gândești la el ?

Și fiul omului ca să-l bagi în seamă?

L-ai făcut cu puțin mai jos decât Dumnezeu,

Și l-ai dat stăpânire peste lucrurile mâinilor Tale,

*Toate le-ai pus la picioarele lui"*⁵.

Tema persoanei, pentru gândirea creștină, este întemeiată pe revelația biblică, pe teologia fondată de Părinții Bisericii, pe Dumnezeu ca existență personală și nu pe existența umană ca atare.

"Fiecare persoană născută în această lume reprezintă ceva, ceva ce n-a mai existat niciodată înainte, ceva original și unic. Fiecare om este nou pe lume și este chemat să-și îndeplinească particularitatea sa în această lume"

Aristotel a considerat omul (luat ca persoană) drept ființă socială și rațională. În secolul al VI-lea, Boetius definește termenul de persoană astfel: "Persona est substantia individua rationalis naturae (Persoana este o substanță individuală de natură rațională)". În lumina cercetărilor științifice și experimentale mai recente, persoana este văzută și se prezintă nu numai ca o sumă de atribute, ci are și grade de dezvoltare. Ea este procesuală, nu numai rațională și obiectuală. Văzută din această perspectivă, se poate spune că: "Persoana umană este o structură bio-psiho-socială, care se adaptează conștient la lume și societate, în formele cele mai individuale, cu cauzalitatea proprie cea mai ridicată, realizând salturile cele mai mari în direcția Binelui, Adevărului și Frumosului, pe care se bazează sănătatea, onestitatea și productivitatea muncii"

La o analiză mai atentă - spune J. Frankel - odată cântărite, toate aceste concluzii *se dovedesc insuficiente*⁸.

Teologia creștină susține că omul ca persoană este o ființă a relației. "O relație de iubire îl creează, îl menține în viață, îl cheamă la veșnicie. În iubirea ce creează, relația are o astfel de natură încât *Dumnezeu creează omul liber* pentru a iubi în mod liber. În relația ce păstrează viața, iubirea e inefabilă. În credința ce cheamă la veșnicie, relația e ofrandă de iubire și reconciliere"

Asemănarea chipului omului, cu Chipul Creatorului său înflăcărează neconținut inima și sufletul său de a tinde spre perfecțiune, spre desăvârșire și adevăr. Fiorul iubirii, al creației și puterea de autodepășire sunt un "dat", sunt haruri sădite în noi din preaplinul iubirii divine.

Ceea ce există în noi și dincolo de noi este marea întrebare: ceea ce încercăm să despărțim face o unitate și ceea ce vrem să legăm este o ierarhie care menține lumea. "În lume și în viață lucrează un primat al spiritului, care trebuie văzut în ipostaze și sensuri ce dăruie lumii un mod constituțional superior"

Din primatul spiritului care lucrează în viață și lume derivă și libertatea omului. Omul ca persoană a relației, ca ființă înzestrată cu rațiune și suflet a fost creat din iubire și liber de către Dumnezeu. Libertatea omului constă, în esență, în capacitatea sa de a alege și de a acționa după propria lui voință.

Problema libertății omului este înțeleasă în diferite moduri; existențialiștii susțin că omul este liber. Determiniștii susțin păreri contrare primilor. Psihologia înclină să admită că, în ultimă instanță, orice conduită este determinată și că nici un act nu este pe deplin liber.

Având libertate de voință, omul poate alege între a face sau a nu face ceva (binele sau răul). Libertatea de voință îl face pe acesta autor al propriilor lui fapte, îl face să-și asume întreaga responsabilitate pentru tot ceea ce întreprinde. În tot ceea ce face, omul urmărește devenirea sa.

Impulsul existențialist fundamental de a se dezvolta, de a urmări un sens, de a căuta unitatea este, de asemenea, un "dat". Este un fapt major, care se exprimă prin dorința de autonomie, de individualizare, de a fi el însuși, dorința de valorificare a unicității existențiale prin care să-și pună amprenta, modelând acțiunile sale.

Promisiunea pe care o întrevăd pentru mine constituie esența libertății mele. Acest punct de vedere conduce la ideea că libertatea rezidă în atitudinea noastră generală față de viață, în trăirea speranței într-o continuă devenire. În termenii utilizați de William James, libertatea rezidă în "aptitudinea noastră de a ne păstra la nivelul cel mai înalt idealul ales"

Libertatea nu trebuie confundată cu libertinajul. A alege răul, a făptui răul nu ține de esența libertății, ci este o negare a acesteia. Satisfacerea tuturor poftelor, o viață neînfrănată, dezordonată duc, în cele din urmă, la patimi necontrolate, la degradarea fizică și morală a persoanei. Acest comportament egoist dăunează nu numai persoanei în cauză, ci și familiei, semenilor din societate.

Lupta dintre bine și rău, nu este altceva decât lupta dramatică pe care o poartă omul, ispitit tot timpul de rău pe de o parte, dar înșuflețit de bine pe de altă parte.

Libertatea nu este un dar al naturii, ci ea trebuie cucerită printr-un efort continuu.

Conchidem prin a spune că "Existența omului este paradoxală, uneori chiar contradictorie, stare care vine din țesătura de o tainică și o măiestrită complexitate, din adâncimea nu întotdeauna limpede ce stăruie în el și-l face să ajungă la locul unde devine o adevărată enigmă"

Nicolae COSTRUȚ

¹ Ernest Bernea, *Crist și condiția umană*, București, 1996, p.18.

² Tertulian Langa, *Dicționar teologic creștin din perspectiva ecumenismului catolic*, Cluj-Napoca, 1997, p.180.

³ Ernest Bernea, op. cit., p.21.

⁴ Ernest Bernea, Op. cit., p.21

⁵ Psalmi 8, 3-6

⁶ Gordon Allport, *Structura și dezvoltarea personalității*, București, 1981, p.554.

⁷ Nicolae Mărgineanu, *Condiția umană*, București, 1973, p. 32.

⁸ Gordon Allport, Op. cit., p.555.

⁹ Michelina Tenace, *Conceptul de personalitate între filozofie și teologie, în istoria gândirii occidentale*, în rev. "Vatra" nr. 7 / 1997, p27.

¹⁰ Ernest Bernea, Op. cit., p31-32.

¹¹ Gordon Allport, Op.cit.,p.558.

¹² Ernest Bernea, Op.cit., p. 21.

De la răsăritul la amurgul zilelor unui anonim (II)

(continuare din nr. 49)

Sunt convins că poporul român de la nașterea sa a avut opțiuni omonarhiste, de la Dromihete și Burebista până la regele Mihai, înlăturat de forța răului. Apoi am devenit republică sovietică, până în 1989 când tot comuniștii îmbrăcați în blană de oaie fură țara ca pe vremea fanarioților.

În afara domnitorilor noștri care erau tot monarhi, unii chiar cu puteri absolutiste, am avut între 1866-1947 patru regi, dar cu puteri constituționale. Primul a fost regele Carol I, dintr-o dinastie germană de Hohenzollern, având o domnie lungă de 48 de ani, mai mult cu un an decât a lui Ștefan al nostru cel Sfânt și Mare. Ion Brătianu, marele om politic care l-a adus pe Carol, a dat dovadă și de diplomatie dar și de înțelepciune. Carol avea 27 de ani când a fost ales **domn** sau **principe**. În 1881, Parlamentul îl proclamă rege al tuturor românilor. Militar prin formație, intransigent cu apropiatii, chiar cu Elisabeta de Wied-regina, ce-i dăruise o fetiță pe care a numit-o Marioara, și care, din păcate, a murit la vârsta de 4 ani. Regina deprimată a dorit să se scrie pe mormântul fiicei cuvintele: "**nu plângeți, ea n-a murit ci doarme**". Atât la Peleş cât și la București, curtea regală ducea o viață decentă, fără lux și favoruri. Regele Carol I era incoruptibil, corect și drept cu cei apropiați, muncind pentru țară de dimineată până în noapte. Prin anul 1947 fiind elev navetist, am ascultat în gara Sinaia o poveste a picheului ceferist, are la vârsta de 82 de ani își amintea cum Carol I regele românilor, la ora șase dimineța, controla, singur, terasamentul căii ferate, pășind pe traverse sute de metri. La orele 7.00 apărea și echipa districtului a cărui inginer se rușina că regele i-a luat-o înaintea. Bunicul unui coleg, ce în 1947 avea și el o vârstă de patriarh și care susținea că a fost ajutor de bucătar la Peleş, relatează că a fost martorul unei scene penibile în care regele Carol I văzând că regina e preocupată mai mult cu serate, i-a făcut observații amenințând-o că o va **trimite la bucătărie** ca să facă o treabă utilă acolo. Regele

dorea ca în noua sa patrie să domnească ordinea, disciplina iar lucrurile să fie bine făcute. Maiestatea Sa mereu era plin de gânduri să modernizeze țara sa, și distant cu oamenii politici. Numai lui Ion Brătianu îi întindea toată mâna și i-o strângea, cu alții, depinde de rang, regele întindea mâna oferind un deget, sau două, sau trei, după judecata Sa. A da mâna cu toată lumea era un mare favor respectivului om politic.

Al doilea rege al României a fost Ferdinand, nepot de frate a lui Carol I care spre deosebire de unchiul său, era o figură romantică, cu o cultură muzicală de invidiat. Înainte de a se căsători cu viitoarea regină-Maria, descendentă din familiile princiare britanice și rusești-Ferdinand ca principe moștenitor a avut o frumoasă poveste de dragoste cu princessa Văcărescu, susținută în taină de regina Elisabeta. Dar regele Carol I a intervenit cu brutalitate, căci nu vedea posibilă o căsătorie cu principesa româncă. Cea mai mare regină a României a fost Maria- cunoscută pentru abnegația sa de a merge pe front alinând durerile soldaților și "**mama răniților**", chiar dacă tot în taină a întreținut relații cu prințul Barbu Știrbei

Când regina Maria va muri de un cancer la ficat, a lăsat cu limbă de moarte

ca steagul tricolor pus în bernă să poarte o panglică de culoare mov și nu neagră, iar inima să fie depusă la Balcic unde prefera să mediteze la țărnul mării.

Cât despre cel de-al treilea rege - Carol al II-lea, numai cuvinte de ocară, cu excepția unor acțiuni culturale și de construcții în capitală. Cei 10 ani de domnie sunt legați de relații dubioase în cadrul camarilei regale. Legăturile amoroase cu amanta sa - Elena Lupescu-Wolf au compromis monarhia. N. Iorga, Iuliu Maniu și mulți oameni politici au detestat aceste relații compromițătoare. În 1932- N.Iorga era prim-ministru și nu putea să tolereze aventurile regelui Carol al II-lea cu Dudaia - căruia îi cumpărase o vilă unde aproape noapte de noapte, regele era prezent. N. Iorga intrigat, ordonă șoferului ca în fiecare dimineată să treacă cu automobilul prin fața vilei și să ambaleze motorul pentru a o trezi din somn. După câteva dimineți în care amanta regelui era trezită după o noapte de plăceri, matroana îi ordonă ofițerului care era de pază să-l avertizeze pe N. Iorga să nu mai ambaleze motorul și să-și schimbe ruta căci e deranjată. N. Iorga ar fi spus ofițerului "Domnule locotenent spune-i Jupăneșei dumitale că eu, Iorga - prim-ministru o deranjez în fiecare dimineată, dar ca **deranjează o țară**

întreagă!" Se mai spune că prin 1938, Carol al II-lea își ia amanta pentru a face o călătorie la Chișinău, unde trebuia să participe la sfințirea unei biserici. Mitropolitul Basarabiei - Gurie, pregătise tronurile casei regale, inclusiv al reginei Elena fosta soție a regelui carol al II-lea și mama ultimului rege al României, Mihai I.

Cortegiul regal intră în noua biserică, regele se îndreaptă spre tronul său, nu înainte de a-i oferi amantei tronul neocupat al fostei regine. În acel moment, de o încălțătură emoțională, mitropolitul Gurie, disperat, cu o voce puternică de s-au cutremurat înaltele personalități participante, se adresează regelui: "Nu, nu maiestate! Acest tron este al reginei noastre Elena, n-are ce căuta să-l ocupe **aceasta** care nu e regina noastră! și nici nu-l poate merita". Regele a fost compromis, enoriașii s-au bucurat în sine, amanta regelui - Elena Lupescu a rămas în picioare, tronul reginei în drept a rămas imaculat, iar mitropolitul Gurie a fost destituit și scos din scaunul mitropolitan.

Chiar dacă localitatea Bușteni ce se află la o altitudine de 882 m, are o vârstă tânără, dezvoltarea ei, atât industrială dar mai ales balneo-climaterică, s-a realizat repede. În mod organizat, familii întregi atât din Transilvania cât și din sudul Carpaților s-au stabilit definitiv. Dintre cele mai reprezentative au fost familiile. Marciu, Albu, Rucăreanu, Drăgaus, Enache, Mănescu, Cristoloveanu, Râșnoveanu, Bănescu, Băcioius, Tunaru, Vrânceanu, Soiu, Folea, Soriceanu, Conciu, Aldea, Pușcariu, Matei, Moja, Ștefănescu, Roșculeț, Pășculeț. Goran, majoritatea salariați ai fabricii de hârtie. Oameni harnici, cu salarii sigure și acceptabile, și-au construit case din cărămidă, cu multe camere și pentru închiriat în sezon, și cu coloane în stil brâncovenesc, după modelul castelului nababului Grigore Cantacuzino.

O familie respectată din Bușteni era a Albului, șofer de elită la Fabrica de hârtie, venit din București după frumoasa și gospodina **tața Lina**, a lui Cornenas din Azuga.

Copilăria mi-am petrecut-o pe prundul Prahovei, unde nea Mitică,

șoferul, își construise trei case, cea mai nouă o numea **casa verde**, după culoarea vopselei. Împreună cu cei șapte veri, azi supraviețuind numai unul - Iulică, inginer pensionar, tața Lina ne organiza să mergem la stâna lui Gonțea după brânză și zer, după zmeură în pădurea Cantacuzinilor, dar și după lemne uscate care le căram cu "crosnia" în spate, dar cu teama de a nu ne prinde bătrâna Alexandrina a Nabalului care umbla prin pădure ca un ogar negru și cu pușca cu drob de sare.

Copil fiind, de 7-8 ani, mi-aduc aminte bine de mișcarea legionară din Bușteni, ce avea în fruntea ei tineri studioși - băieți din familii cu stare. Îi rețin pe frații Ștefănescu, pe Glodeanu, Roșculeț și mai ales Negulescu. Toți purtau cămăși verzi, pentru care au făcut ani grei de temniță. Mă încântau activitățile lor, mai ales nocturne, pe Zamora, noaptea cu făclii aprinse și cu cântece revoluționare. Mă încântau actele de filantropie pe care le făceau, ajutând pe cei nevoiași și construind la răscrucea drumurilor troițe și fântâni. Întâmplarea face că la începutului lui septembrie 1940 să fiu întâmplător în Gară. La un moment dat, impegatul Cojocar, în gura mare, atenționează călătorii să părăsească peronul al II-lea că sosește un tren cu legionari cu destinația Predeal la un congres de-a lor. Toți au părăsit peronul numai cu am rămas, eram omul gării - unde mi-am petrecut o parte din copilărie. Trenul s-a oprit în gară pentru câteva minute, iar câțiva legionari, bărbați, dar și două tinere, purtând cămașă verde cu centură și diagonală de piele, au coborât pe peron, deșertând vreo zece saci cu cărți și aruncând pe ele petrol, apoi dându-le foc. O parte din călători care se retrăsese pe peronul unu au aplaudat, dar restul au rămas stupefiați mai ales când legionarii au făcut o horă în jurul focului și cântând marșul "Garda, Căpitanul și Arhanghelul din cer". Văzând o carte copertată în piele am încercat s-o scot din foc pentru a-mi face suport de praștie. O legionară s-a apropiat de mine, chiar pare-mi-se că m-a mângâiat pe frunte spunându-mi "las-o să ardă că este otravă pentru tine!". Cu greu am reușit să citesc numele autorului. Era **Mihail Sadoveanu**.

Nu știu cum în Bușteni se pripășise o familie de țigani ce era cunoscută de "Fieraru", care lângă grădina zoologică avea un atelier în care potcoveau caii și boii. Erau animalele de tracțiune pentru cărat bușteni, piatră de calcar pentru var sau granit pentru terasamentul căilor ferate. Cu timpul s-a mai statornicit o familie tot de țigani a lui Ristică, vecin cu mine, cu dommiciliul vremelnice pe strada Prahovei și mai târziu general Dragalina. Cu toate că Ristică era mai mare decât mine mă respecta ca pe un domnișor, dar și eu îl iubeam și-l ajutam să-și ascundă semnițele de dovleac și floarea soarelui când era urmărit de jandarmi.

Bușteniul avea intelectualitatea sa foarte respectată de localnici. Cei patru medici: doctorița Cărlan de la Asigurări sociale, era medicul salariaților de la Fabrica de hârtie și totul era gratuit, dr. I. Danciu-internist, la fel ca doctorii Brăileanu și Rămureanu, ambii evrei, dar oameni de condiție civică ireproșabilă. Așa de umani erau că la cei săraci consultațiile le făceau cu reducere sau gratuit. Mai aveam și un medic veterinar Cezaro ce avea în grijă sănătatea cailor de rasă de la Curtea regală.

Am văzut în evrei o comunitate solitară și cu spirit de a ajuta oamenii indiferent de naționalitate. Comercianții în special oricând te ajutau, oferindu-și serviciile la prețuri convenabile, chiar vânzându-și produsele în rate. Era prin anul 1940 și nu știam de ce un grup de evrei cu ținută vestimentară de intelectuali sunt puși la munci grele, la construirea dublei căi ferate Predeal - Câmpina. Lucrau cu târnacopol, cu furca, cu lopata, cu roaba, păziți de un caporal cu pușcă care stătea tolănit pe iarbă și de multe ori dormind. Mă tot minunam de ce acești oameni care erau ingineri, contabili, patroni de magazine și restaurante, unii chiar medici, cu haine de domni, cu cămăși de puplin, cu cravată unii, cu ceasuri valoroase, cu inele de aur, erau puși la munci grele. Mulți aveau bani și ne rugau pe noi copiii să le cumpărăm lapte și produse lactate, stimulându-ne cu bacșișuri grase. Erau tare speriați de frică să nu fie deportați. Nu-mi dădeam seama atunci de supliciul lor.

Ion IVĂNESCU

Poeme de Ionuț Caragea

Adevăr lipsă

m-am întâlnit cu adevărul
după ce l-am alergat ca Ahab prin
oceanele lumii
m-am întâlnit și-am vrut să-i înfig
harponul adânc în inimă

adevărul mă privea cu ochi blajini
înghițind tone de adevăruri minuscule
un adevăr care se hrănea pe sine cu
adevăruri
lăsate de izbeliște
un adevăr care devenise un monstru

nu era mai bine să fiu un Iona în pântecul
adevărului
trăind în adevăr murind în adevăr

adevărul mă privea cu ochi blajini
înghițind tone de adevăruri minuscule

cu priveam adevărul
cu ochiul lipsă

Colecționarul poemelor de unică folosință

aș fi vrut ca Dumnezeu să fie măcar o
dată om
și să petreacă ceva timp și cu mine
să ne întâlnim într-o bună zi pe stradă
el să mă bată cu palma pe umăr
ce faci prietene?
apoi să fumăm o mahorcă
să bem un pahar
să stăm de vorbă cu orele
despre femei
să cădem beți pe sub mese
el poate să se prefacă
apoi dimineața să mâncăm o ciorbă de
burtă
acrită cu oțet
la nota de plată
să fie totul trecut în contul lui
cu promisiunea unei rugăciuni de
mulțumire
și în clipa de pe urmă
să ne dăm mâinile bărbătește
să ne strângem în brațe
și să ne ținem minte
pentru totdeauna

oamenii pe care i-am întâlnit o dată în
viață
aduc pe undeva cu Dumnezeu
îmi lipsesc îmbrățișările lor

străngerile de mână
dar mai ales privirile
atunci când timpul
uita să respire

de la o vreme îmi bat amintirile în cuie
sunt colecționarul poemelor
de unică folosință

Magia cuvintelor cu dinți ascuțiți

să simți cuvintele cum mușcă din carne
cu dinții lor ascuțiți
și numai sângele tău
să le aducă mai aproape de suflet

de unde veniți voi cuvintelor
din ce masonerie a nopții
din ce magie albă a zăpezilor veșnice
din ce inimă cu obloanele trase
din ce desagă cu dorințe spuse în van

să simți cuvintele toate cuvintele
rămase pe drumuri
strivite de pași înghițiți de umbre
să simți toate cuvintele ascunse de gura
lumii
ascunse de nevoile imperative
ale unei iubiri cu dinți ascuțiți

Rendez-vous pe falezele eternității

bărbatul din tine se iubește cu femeia din
mine
s-au spus multe povești despre cei ce ne
locuiesc
dintotdeauna fără să spună nimic
bărbatul din tine se-mbată adesea scrie
poeme filosofează
fumează opium înnebunește caută caută
o ieșire uneori o mulătră
femeia din mine iubește ploile
e plecată de-o viață la cules de îngeri și
tot
cu mâinile goale
își acoperă sânii...

mi-am petrecut o viață prin elegiile morții
îndrăgostit de litanii satanice
de corbi de ospicii de plumb
de mucegaiul florilor

și niciodată dar niciodată
n-am murit îndeajuns ca femeia din mine

să fie liberă
să se-ntâlnească pe falezele eternității
cu bărbatul din tine

Poet prin lumea orbilor

la naștere am rupt tăcerea ca pe un cordon
ombilical
și am rămas să trăiesc hrănindu-mă
singur prin gura cuvintelor mele

am învățat să merg ca un baston
prin lumea orbilor

când m-am oprit
mi-am privit narcisist propria creație
într-un ochi
într-un ochi de apă

...am plecat înaintând
prin propria viață ca un poet
împotriva curentului
căutând sursa inspirației mele

voiam să-ntorc toate cuvintele ce mi-au
fost date
și să trăiesc din nou tăcerea
ca pe un ritual de împerechere
cu eternitatea

(Selecție din volumul "Absența a ceea
ce suntem", Fides, februarie 2009, Iași,
prefață Marius Chelaru, postfață Valeria
Manta Tăicuțu.)

Aprilie

ANIVERSĂRI:

1.IV.1819 - Theodor **CODRESCU**, editor, redactor, tipograf, traducător și prozator († 1894);

2.IV.1939 - Alexandra **MEDREA** (LIPMAN-WULF, apoi DANCIU), traducătoare, poetă, eseistă; - Ion **GHEORGHITĂ**, poet, prozator, traducător, eseist († 1991-asasinat); -1954 - Radu **SĂPLĂCAN**, critic literar și poet, fondator al Cenacului literar "Sacculum" la Dej /CJ/ și Beclean /BN/ († 2002);

3.IV.1929 - Silviu **RUSU**, scriitor, († 1982); - 1934 - Tiberiu **IOVAN**, traducător, lexicograf; - 1944 - **FARKAS** Árpád, poet; -1974 - Adrian Mihai **BUMB**, poet, prozator, eseist;

5.IV.1934 - Vasile **FANACHE**, critic și istoric literar, traducător, eseist;

6.IV.1954 - **EDYED** Péter, poet, critic literar, filosof;

7.IV.1954 - Daniel **CORBU**, poet, eseist, editor; - Ruxandra **RĂDULESCU** (PANAITESCU), traducătoare;

8.IV.1929 - Liviu **LEONTE**, istoric literar, comparatist, eseist;

9.IV.1894 - **CAMIL PETRESCU**, poet, prozator, dramaturg, eseist, filosof († 1957); - 1924 - Francisc **MUNTEANU**, prozator, scenarist, regizor († 1993); - 1929 - Virgiliu **ENE**, prozator, istoric literar, antologator; - 1939 - Iosif **CHEIE**, istoric literar, comparatist, eseist;

10.IV.1914 - Maria **BANUȘ**, poetă, traducătoare, eseistă († 1999);

11.IV.1924 - Florian **GRECEA**, prozator, scenarist, publicist; - Ion **GRECEA** - prozator, reporter († 1999); - 1949 - Liviu **COTRĂU**, critic literar, traducător;

12.IV.1904 - Mihail **STERIADE**, poet, prozator, traducător († 1994); - 1944 - Gheorghe **ANCA**, poet, prozator, dramaturg, traducător;

13.IV.1889 - Ion **TRIVALE**, critic literar și traducător († 1916); - 1914 - Bogdan **ISTRU** (pseudonim al lui Ivan Bodarev), poet și publicist († 1993); - 1924 - **ALEXANDRU LUNGU**, poet, pictor, grafician, publicist, medic endocrinolog († 2008); - 1944 - Mira **LUPEAN**, scriitoare;

14.IV.1924 - George **MUNTEANU**, istoric și critic literar († 2001); - 1954 - Traian **FURNEA**, poet și caricaturist, († 2003);

15.IV.1929 - **HUSZÁR** Sándor,

prozator, fost director al Teatrului Maghiar de Stat din Cluj-Napoca († 2005); - 1964 - Anta Raluca **BUZINSCHI**, poetă, († 1983);

16.IV.1879 - **GALA GALACTION** (pseudonim literar al lui Grigore Pișculescu), scriitor, teolog, traducător al Bibliei în limba română († 1961); - 1944 - **OLÁH** István, poet; - 1959 - Grigore **CHIPER**, poet, eseist, prozator, publicist;

17.IV.1929 - Dan **PLATON**, prozator; 18.IV.1934 - **Voislava BOGDANOVICI**, istoric literar, traducătoare († 1989); - 1949 - Ștefan **IOANID**, poet, eseist;

19.IV.1924 - Vladimir **DRIMBA**, poet, prozator, lexicolog, traducător, comparatist († 2003); - 1929 - Ileana **VRANCEA** (pseudonim literar pentru Eda Katz), istoric și critic literar, eseistă; - 1944 - Ioan **GLIGA**, poet, publicist; - 1949 - Maria Ana **TUPAN**, istoric și teoretician literar; - 1974 - Victor **CUBLEȘAN**, critic literar;

20.IV.1924 - Dan Horia **MAZILU**, critic și istoric literar, estetician, traducător († 2008); - 1934 - **PUSZTAI** János, poet și prozator; - 1949 - Mircea Florin **ȘANDRU**, poet și publicist;

22.IV.1924 - Ion **LUCIAN**, actor, memorialist;

23.IV.1894 - Gib **MIHĂESCU**, prozator și dramaturg († 1935); - 1954 - Octavian **SOVIANY**, poet, critic literar, publicist;

24.IV.1919 - Mihai **DRAGOMIR**, poet și publicist († 1964); - 1939 - Alexei **RUDEANU**, prozator, etnolog; - 1944 - **NEMES** László, scriitor;

25.IV.1904 - **SZILÁGYI** András, prozator († ?); -1909 - **CENTENAR** Aurel **MARIN**, prozator, publicist († 1944); - 1929 - Andrei **BENEDEK**, prozator, traducător; - Sanda **RÂPEANU**,

traducătoare; -1954 - Mioara **CARAGEA**, istoric literar, eseistă, traducătoare;

27.IV.1954 - Adi **CRISTI**, poet, prozator, publicist;

28.IV.1764 - Paul **IORGOVICI**, cărturar poliglot, lingvist gramatician, component de seamă al mișcării sociale, ideologice și culturale iluministe "Școala Ardeleană" († 1808);

COMEMORĂRI:

2.IV.1914 - Theodor C. **VĂCĂRESCU** (n.1842), memorialist; - 1954 - Olimpiu **BOITOȘ** (n.1903), istoric literar;

6.IV.1984 - Virgil **CARIANOPOL** (n.1908), poet, publicist, traducător;

9.IV.1964 - Mihai **DRAGOMIR** (n.1919), poet, prozator S.F., traducător;

11.IV.1744 - Antioh **CANTEMIR** (n.1709), primul poet clasic rus, fiul lui Dimitrie Cantemir; - 1944 - Ion **MINULESCU** (n.1881), poet, prozator, dramaturg, cronicar dramatic;

13.IV.1974 - Iosif **MORUȚAN** (n.1917), poet și prozator;

14.IV.2004 - Aurel I. **ZĂINESCU** (n.1939), poet, eseist și publicist;

16.IV.1984- Georgeta Mircea **CANCICOV** (n.1899), prozatoare; - 1994 - Mihail **CRAMA** (n.1923), poet, prozator, eseist;

18.IV.2004 - Ana **IONIȚĂ** (n.?), poetă și prozatoare;

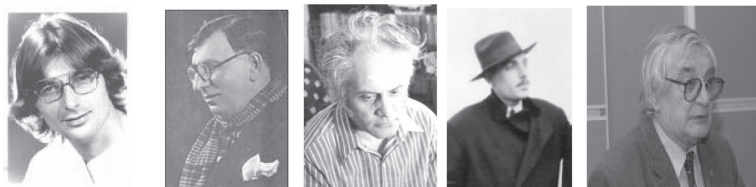
21.IV.1974 - Constantin **BARCAROIU** (n.1895), actor, scriitor; - 1984 - Mary **POLIHRONIADE**- (LĂZĂRESCU) (n.1904), traducătoare, ostracizată de autoritățile comuniste;

26.IV.1969 - Mihail **AXENTE** (n.1898), poet, traducător, publicist.

Viorel TĂUTAN

Radu Săplăcan Vasile Fanache Daniel Corbu Camil Petrescu Alexandru Lungu Octavian Soviany

Traian Furnea Ion Minulescu Mihail Crama Virgil Carianopol Dan Horia Mazilu

Destine frânte de comuniști - ing. Alexandru Tămășan

Instaurarea comunismului în România, a regimului dictatorial impus de ruși, a avut, după cum se știe, un caracter deosebit de agresiv asupra elitei românești. Pentru fruntașii politici, pentru ofițeri și pentru intelectualitate, perioada anilor 1950 - 1960 a fost un calvar greu de imaginat, din care n-au scăpat nici fiii Sălajului.

Uneori ne apar în față destine cutremurătoare, vieți care au început minunat, dar pe care viața le-a frânt cu cruzime. Oameni fără nici un fel de vină, care au avut doar neșansa de a trăi într-un regim al terorii, au fost distruși în temnițele comunismului. Familiile lor au pățit în același timp toate privațiunile și teroarea călăilor vremii care-i urau pe intelectuali și pe cei care își agoniseră o stare materială mai bună.

Studiind istoria comunității din Oarța de Sus am întâlnit un destin cutremurător, o viață distrusă de comuniști, și am considerat că este bine să o aduc la cunoștința publicului. Poate fi încă o lecție de istorie care ne ajută să nu uităm o epocă de tristă amintire, pentru a nu se mai repeta niciodată.

Alexandru Tămășan s-a născut la 29 iunie 1911 în localitatea Oarța de Sus, județul Sălaj (azi Maramureș), într-o familie de țărani, de condiție socială mijlocie. Oameni luminați, Ananie și Ileana au hotărât că dintre cei 4 copii ai lor măcar pe unul să-l dea la învățătură. Nu-și puteau permite mai mult, cheltuielile cu școlarizarea fiind foarte mari. Cel ales a fost Alexandru.

Studiile primare le-a făcut în localitatea natală, cele gimnaziale la Cehu Silvaniei, liceul industrial la Satu Mare.

Pentru că părinții nu-l puteau întreține la facultate a emigrat în Franța, chemat de unul din frații săi, stabilit acolo. S-a înscris la Institutul Modern Politehnic din Bulogne reușind după 9 ani de studii să obțină două diplome de inginer.

S-a întors în țară în 1940 cu speranța unui viitor fericit, cu idealul generației sale: să facă bani, să cumpere sau să construiască o fabrică, să ia o fată frumoasă și bogată în căsătorie, să pornească o afacere. Un prieten bun l-a îndemnat să se stabilească la Sibiu și să se angajeze la fosta fabrică "Independența".

Și-a întemeiat o frumoasă familie prin căsătoria cu o fată de preot din Sebeș, Maria Santeiu cu care a avut doi băieți, Alexandru, în prezent medic la Brașov și Marcel- Daniel, inginer geodez la Sibiu. Și-a completat și studiile, urmând cursurile Institutului de Construcții din Cluj la fără frecvență.

Bine pregătit profesional, conștiincios, model pentru colegii de muncă, a urcat treptele ierarhice reușind să devină directorul fabricii. Părea că Dumnezeu îi oferea toate darurile. Nici nu bănuia ce destin tragic îl așteaptă.

Deja de prin 1948 vremurile erau din ce în ce mai tulburi, nimeni nu știa ce se va întâmpla. Alexandru Tămășan a văzut cu groază că sovieticii conduc țara, că pas cu pas în România se

instaurază o cumplită dictatură. S-a gândit să se întoarcă în Franța pentru a-și proteja familia, dar era prea târziu.

În 1956 a început prigoana împotriva intelectualității, incompatibilă după ideologia comunistă de atunci cu noua societate. Nu a scăpat nici eroul nostru. A fost arestat în 6 august 1956 împreună cu alți intelectuali sibieni, așa numitul "Lotul de la Sibiu", acuzați cu toții de "crime împotriva regimului". Procesul s-a judecat la Tribunalul Militar Cluj, Alexandru Tămășan a fost acuzat de "crimă de nedenunțare" și condamnat la 10 ani de temniță grea. Bineînțeles că la dosarul său nu se găsea nici o dovadă de vinovăție. De menționat că din "Lotul de la Sibiu" 4 au fost condamnați la moarte, iar 10 la închisoare pe viață.

Alexandru Tămășan, ca director de fabrică, nu și-a denunțat colegii, nu avea ce să denunțe pentru că nu avea vocație de turnător. Educația nu-i permitea să se preteze la asemenea fapte. Unul dintre colegi, Solomon, tehnolog la Independența Sibiu a fost condamnat la moarte doar pentru că în timp ce confecționa niște cârlige din inox pentru U.R.S.S. ar fi afirmat că în fiecare va atârna câte un comunist.

Istoria orală prezintă și o variantă romanțată a arestării și condamnării elitei sibiene.

Comandantul Securității din Sibiu a fost primit și el în cadrul protipendadei locale, din care făcea parte și Alexandru Tămășan, dar faptul că nu avea studii, modestia lui intelectuală, i-au conferit un statut de inferioritate. Funcția și educația modestă l-au îndemnat la încercări de a se impune, toate eșuate în fața unor intelectuali rasați, pregătiți la înalte academii din Europa. În disperarea și ticăloșia lui la una din întruniri l-a jignit pe unul dintre participanți, acuzându-l că soția îl încomorează. De acolo a pornit un joc cu urmări cumplite. Cel jignit a afirmat că de fapt soția securistului are relații extraconjugale și că îi poate demonstra acest lucru. A făcut o vizită soției securistului și au convenit că în seara când vor trece cu toții pe lângă casa lor, la un suierat să iasă la balcon. Și-a rugat prietenii să facă o plimbare pe sub balconul securistului și când a fluierat soția comandantului a răspuns chemării. Realizând ceea ce s-a întâmplat securistul n-a mai putut rezista. Răzbunarea a fost cumplită. Tuturor le-a inventat vini imaginare, dosare false și de aici până la arestare n-a mai fost decât un pas. Pe toți i-a acuzat de activități subversive împotriva regimului.

A urmat calvarul închisorilor comuniste: bătăile, tortura, foamea, frigul, bolile, durerea, sănătatea distrusă.

Concomitent, familia a trecut prin infern, soția fiind dată afară din serviciu, rămânând fără un minimum de mijloace de subzistență. A fost forțată să chirie să divorțeze și mințită că "banditul" (soțul) a divorțat. Maria Tămășan a refuzat cu demnitate, chiar dacă i s-a promis că se va putea reîncadra în muncă.

Despre anii de detenție familia a aflat puține

informații. Chiar după eliberare a preferat să nu vorbească despre ceea ce a pățit. Spunea că nu-i de povestit pentru că nimeni nu-și poate imagina prin ce au trecut deținuții politici. Se știe totuși că un an și jumătate a suferit de dezinterier datorită mănăcii mizerabile pe care o primea (dovleac, sfeclă, arpacaș, buruieni). Ca să nu-și piardă mințile și-a găsit diverse preocupări intelectuale cum ar fi conjugarea verbelor franțuzești pe bucăți de săpun. Un delator l-a reclamat și acuzat că scrie manifeste anticomuniste. A fost crunt pedepsit: izolare, carceră, înfometare, bătăi la tălpi cu șipca pătrată.

În primii ani de detenție familia nu a avut nici o informație despre el. N-a știut nici măcar unde era deținut. Abia în ultimii ani, prin deținuți de drept comun au putut găsi canale de comunicare și a putut primi chiar pachete. Au creat chiar anumite coduri de comunicare: dacă cele 10 țigări pe care aveau dreptul să le pună în pachet erau legate cu ață albă însemna că totul merge bine în familie, dacă erau legate cu ață neagră însemna că cineva a decedat. Dacă o țigară era mai scurtă însemna că cineva este bolnav. Când a avut dreptul de a primi scrisori au stabilit cifruri pe care nici măcar cenzura nu le putea sesiza.

Alexandru Tămășan s-a eliberat din închisoare în 1963 printr-un decret dat de Gheorghe Gheorghiu Dej. S-a angajat apoi la I.R.U.M. Sibiu. În 1970 s-a îmbolnăvit de neoplasm la stomac, decesul survenind la 2 iulie 1972.

Iată ce s-a ales de visul țăranilor din Oarța de Sus, Anania și Ileana Tămășan. Și-au tras de la gură ca să-și facă copilul "domn". Nici nu s-au putut gândi ce destin cumplit va avea copilul lor drag. Îți vine să crezi că moartea a fost aliatul comuniștilor încă de la înscăunarea lor la putere? Ca ing. Alexandru au fost cu miile. Destine frânte. Vieți de coșmar. Tați. Mame. Copii. Familii.

Ne aplecăm cu pioșie asupra mormintelor acestor martiri și sperăm că măcar acolo, în lumea fără durere, vor avea parte de ceea ce au meritat!

Traian RUS

Caiete Silvane

In memoriam Szabó Vilmos (15 septembrie 1942 - 4 aprilie 2009)

S-a stins din viață renumitul pictor sălăjean Szabó Vilmos. Artistul se afla la o tabără de creație în Ungaria. Vestea năprasnică a morții sale i-a luat prin surprindere pe toți cei care l-au cunoscut și l-au apreciat ca un pictor și un dascăl de excepție. Szabó Vilmos s-a născut la 15 septembrie 1942 în comuna Dumbrăvioara, județul Mureș. A urmat Liceul de Artă din Târgu Mureș, absolvind, în 1975, Institutul

de Arte Plastice "Ion Andreescu" din Cluj-Napoca, secția pictură monumentală. Din 1975 a predat desenul și pictura la Liceul Pedagogic "Gheorghe Șincai" și la Liceul de Artă "Ioan Sima" din Zalău. Prima expoziție personală a avut-o în 1968 la Târgu Mureș. Expoziții personale: 1978, 1996 Târgu Mureș - Galeria Fondului Plastic; 1997, Cluj - Galeria Mică a Fondului Plastic 1977, 1995, 2007 Cluj - Galeria Korunk; 1998, Cluj - Gy. Szabó Béla Galéria; 1976, 1981, 1983, 1993, Zalău - Muzeul de Istorie și Artă; 1988 Zalău - Galeria de Artă a Fondului Plastic; 1991, Budapesta - Marcibányi Muvelodési Központ; 1998, Kazincbarcika - Városi Galéria; 2002, Zalău - Biblioteca Județeană, EMKE Galéria. Din expozițiile de grup amintim: 1988, București - Sala Dalles; 1989, Caracal, Bacău, Florești - Expoziție de Ex-Libris; 1997, Cluj - The International Festival of Graphic Arts; 1990, 1991, Marcali, Keszthely, Budapesta, Szentes, Harkány (HU); 1992, Budapesta (HU) - Exhibition of Transylvanian Artists; 1992 Szentendre, Debrecen, Polgár (HU), Exhibition of Transylvanian Artists; 1992, 1993, Satu Mare - Galeria Fondului Plastic; 1995, Cluj - Expoziția Artiștilor Plastici Sălăjeni; 1991, 1992, 1993 Tokyo - Caricature Festival; 1992 Chișinău (MO), Expo Ex-Libris; 1996-2002, Covasna - Csoma Galéria; 2000, Debrecen (HU) - Medgyesi Galéria; 2000,

Szentendre (HU) - Malom Galéria; 2000 Vaja (HU) - Vay Ádám Múzeum; 2000, Iași - Galeria Fondului Plastic; 2001, 2002 Debrecen - Déry Múzeum, 2001, Cluj - Expoziție de Miniatură; 2001, Budapesta (HU) - Budapest Art Expo; 2001, Mosonmagyaróvár (HU) - Transylvanian painters collection; 2001, Cluj - The International Graphic Arts Festival; 2001 Győr (HU) - Horváth Galéria; 2002, Zalău - Galeria de Artă "Ioan Sima"; 2002, Baia Mare - International (Euro-Carpathian) Art Expo; 1999-2007 - Ipp Art; 2004 - Szentendre (HU); 1990-2007 Cluj - Expozițiile UAP. A participat la numeroase tabere de creație în România, Ungaria și Franța. Membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România și al Breslei Barabás Miklós Céh, al Asociației Ipp Art. A fost premiat în 1988, la Oradea, pentru cea mai bună linogravură și în 1998, la Bacău, cu Premiul II Ex-Libris, precum și de Asociația "Pro Zilah", în 2004. A colaborat la publicațiile "Muvelodés", "Szilágyság", "Hepehupa" și "Caiete Silvane", ilustrând mai multe cărți și antologii apărute în Sălaj. Ne-am întâlnit ultima dată la Zilele revistei "Caiete Silvane", la sfârșitul lunii martie a.c., când mai mulți prieteni i-au propus să-l ajute pentru o "personală" la Satu Mare. Nu a mai fost să fie... Dumnezeu să-l odihnească în pace!

Daniel SĂUCA

Imagini de la ediția a II-a a Zilelor revistei "Caiete Silvane", 27-28 martie 2009

